

**T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**MİSYAR NİKAHI VE İSLAM HUKUKUNA GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HARUN BAKAN

TEMMUZ 2020

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
İSLAM HUKUKU

MİSYAR NİKAHI VE İSLAM HUKUKU GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Harun BAKAN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Nusret DEDE

BOLU 2020

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Harun BAKAN’a ait “MİSYAR NİKAHI VE İSLAM HUKUKUNA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ” adlı çalışma, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans olarak oy birliğiyle / ~~oy çokluğuyla~~ kabul edilmiştir.

05/08/2020

	Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) :	Dr. Öğr. Üyesi Nusret DEDE	
Üye :	Doç. Said Nuri AKGÜNDÜZ	
Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet GAYRETLİ	

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı**Prof. Dr. Osman GÖRÜR****Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü**

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “MİSYAR NİKAHI VE İSLAM HUKUKUNA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Harun BAKAN

10.07.2020

ÖNSÖZ

Modern hukukta hukuk kuralları, “devletin yasamaya yetkili organları tarafından konulan, insan davranışlarını düzenleyen ve cebirle müeyyidelendirilmiş emir ve yasaklardır” diye tarif edilmiştir. Bu tanımda bir normun hukuk kuralı olabilmesi için dört koşul arandığı dikkati çekmektedir. Bunlar, “emir ve yasak” içermesi, “insan davranışlarını düzenlemesi”, “yetkili merci tarafından konulması” ve “zorla yaptırım uygulamasıdır”. Bu hukuk kuralları eski medeniyetlerden itibaren öncelikle müdevven hale gelmiş ve bugün itibariyle mücerret ve nazari bir hukuk ilmi oluşmuş ve aile hukuku da bu ilmin ve kuralların önemli bir bölümünü teşkil edecek şekilde içerisinde ayrıca yerini almıştır.

İslam hukuku, Şarî’ Teâla tarafından gönderilen Kur’an-ı Kerim ile temelleri atılmış ve yine O’nun Risâlet’inin görevlisi Hz. Peygamber tarafından yirmi üç yıllık hayatında vahyin ışığında oluşturulmuş, müçtehitler tarafından da işlevselliği geliştirilerek devam ettirilen kurallar bütünüdür. Temelini oluşturan aslî kaynakları ilahidir ve korunmuş olarak mevcuttur. İslam dininin yaptırımı, va’d ve vaîd denilen cennetle müjdeleme ve cehennem ile korkutmaya dayalı olup manevidir. Bu manevi yaptırımın etkisi, İslam dinine mensup kişilerin Şarî’ Teâla’ya olan sevgi ve itaatlerinde görülmektedir. İslam hukukunun ise sadece manevi yaptırımla değil zaman zaman diğer hukuki yaptırımlarla da desteklendiği gözlemlenir.

Kur’an-ı Kerim, İslam hukukunun birçok alanıyla ilgili genel çerçeve çizerken, aile hukuku söz konusu olduğunda daha farklı bir turum sergilemiş ve detaylı bir şekilde açıklama yolunu seçmiştir. Bu da ailenin insan hayatındaki önemini ve insanın da Allah (c.c.) katındaki değerini göstermektedir. Diğer taraftan, bu detayları Hz. Peygamber’in sünnetiyle açıkladığı ve gerekli yerlerde müstakil hükümler koyduğu, müçtehitlerin de bu iki kaynağı temel alarak yaptıkları yorumlarla oluşan “Aile Hukuku’nun” temel amacı; aileyi oluşturan tarafların haklarını korumak, yükümlülüklerini belirlemek ve kadın ile erkeğin fitratına uygun sevgi ve merhamet temelli evlilik birlikteliği kurup yaşatmaktır.

Temel amacın bu olmasıyla beraber aile kurumu ve hukuku zaman içerisinde yanlış uygulamalara ve yanlış algılara maruz kalmıştır. Toplumlar içerisindeki bu uygulamalar zamanla adet ve gelenek halini alarak yerleşik hale gelmiştir. Bu durum da İslam aile hukukunun yanlış anlaşılmasına, aile kurumunun zarar görmesine, aile ile hedeflenen amaç ve gayenin önemini kaybetmesine ve aileyi oluşturan tarafların ve ailenin oluşturduğu toplumun zarar görmesine neden olmuştur.

İslam hukukunun ve özelde aile hukukunun âsli iki kaynağı Kur'an ve Sünnet elimizde bulunduğu göre, oluşan bu yanlışlıklar ve uygulamalar düzeltilmelidir. Şarî' Teâlâ, tarih sürecinde bozulan her topluma Peygamber göndermiş ve vahyini kitap veya sahifelerle yenilemiştir. Ancak Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.s.) son peygamber olması hasebiyle vahyin yenilenme süreci sona ermiştir. Bundan böyle içtihat müessesesi ehli tarafından işletilerek güncel problemler çözüme kavuşturulacaktır. Biz de bu mütavazı çalışmamızda, Aile hukuku ile ilgili olarak son dönemde İslam dünyasının belli coğrafyalarında daha yoğun olarak görülmeye başlayan Misyar Nikâhını inceleyerek, öngörülen bu amaca hizmet etmeyi hedeflemiş bulunmaktayız.

Tezimiz beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın Giriş bölümünde kavramsal çerçeve ele alınmıştır. Temel kaynaklarımızın aileye, evlenmeye ve nikâha bakış açısı ortaya konmuş ve nihayetinde ilahi dinler açısından önemi açıklanmaya çalışılmıştır. Birinci bölümde nikâhın farklı açılardan çeşitlerine değinilmiştir. Üçüncü bölümde misyar nikâhının tanımı, tarihi kökeni ve ortaya çıkış sebepleri aktarılmıştır. Dördüncü bölümde klasik akit teorisi açısından mezheplerin görüşleri, çağdaş fukahânın değerlendirmeleri ve medyada yeri anlatılmıştır. Beşinci bölümde ise misyar nikâhının şartlar nazariyesi açısından, diğer nikâhlarla kıyası açısından ve maslahat, itidal, ihtiyat, tescil ve maksıdu's-şeria açısından değerlendirmesi yapıp sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Öncelikle bu çalışmayı yapmamızda güç, kuvvet ve irade sahibi kılan Rabbimize sonsuz hamd-ü senalar olsun. Hayatının her alanında olduğu gibi, aile hayatıyla da bize örneklik ve önderlik eden Peygamberimize sonsuz salat ve selam olsun. Kur'an'ın rehberliğinde ve Peygamberimizin örnekliğinde büyük çabalar ve fedakârlıklarla oluşturulan İslam Hukuku eserlerinin hazırlanmasında ve bugüne ulaşmasında emeği geçen müçtehitlerden Rahman'a kavuşanları rahmet ve minnetle anmayı, hayattakilerine de teşekkür ve duayı bir borç bilirim.

Bu çalışmamız esnasında şahsıma hiçbir yardımını esirgemeyen danışmanım, değerli hocam Nusret Dede'ye çok teşekkürü bir borç bilirim. Arapça eserlerin temini, dil desteği ve teknik konularda elinden gelen yardımı esirgemeyen değerli hocalarım Abdullah Çelik, Necati Üstün ve Kadir Öztürk'e teşekkür ederim. Birlikte kaliteli vakit geçirme görevimi ilim adına ihmal etmeme rağmen sürekli yanımda olan Aileme ve çocuklarıma da teşekkür eder, İslam'ın öngördüğü örnek bir aile yaşantısı yaşayabilmemizi Rabbimden niyaz ederim.

Harun BAKAN

10/07/2020

ÖZET

MİSYAR NİKAHI VE İSLAM HUKUKUNA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Harun BAKAN

Yüksek Lisans Tezi

Temel İslami Bilimler Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Nusret DEDE

Temmuz 2020, 119 + xvi Sayfa

Hukukun var olmasının temel müsebbibi olan insanın en güvenli olduğu, huzur bulduğu ve ilk eğitimi aldığı yer ailedir. Bu nedenledir ki aile tüm hukuk sistemlerinde olduğu gibi İslam Hukukunda da önemli bir yere sahiptir. Hızla gelişen ve değişen toplumlarda insanların algıları ve hassasiyetleri, düşünce yapıları ve değer yargıları da değişmektedir. Hedonizm ve egoizmin zirve yaptığı günümüz toplumunda da buna bağlı olarak farklı nikâh şekilleri ortaya çıkmıştır.

İslam hukuku, Kur'an'ın rehberliği ve Hz. Peygamberin (s.a.s.) önderliğiyle, nikâh çeşidinin fazla olduğu cahiliye dönemindeki uygulamalar üzerinde iptal, ıslah ve ibka işlemi gerçekleştirmiştir. Bu manada İslam ruhuna ve ahlakına uygun olmayan nikâhlar iptal edilmiştir. Bununla beraber kişisel hakları koruyan, sorumlulukları bildiren, aileden beklenen hedef ve gayeleri belirleyen tek bir nikâh ibka edilmiştir. Biz Müslümanlardan beklenen de buna uygun bir aile yapısı oluşturmak, bu ruha ve anlayışa uymayanların da caiz olmadığını bildirmektir.

Kur'an'ın temelinde oluşan İslam hukukunun, hükümlerin konmasındaki hikmet ve gayeleri göz ardı edildiğinde bazı sıkıntılarla karşı karşıya kalmamız kaçınılmazdır. Bu çalışmamızda, bu tür sebeplere bağlı olarak ortaya çıkan nikâh çeşitleri özelinde misyar nikâhını, şu başlıklar altında inceledik. Öncelikle tarihi kökenini, ortaya çıkış sebebini ve İslam hukukuna uygun olup olmadığını, klasik akit teorisi açısından değerlendirmeleri, çağdaş İslam hukuku araştırmacılarının görüşlerini aktardık. Daha sonra edindiğimiz

bilgiler ışığında, şartlar nazariyesi, maslahat, ihtiyat, itidal, tescil ve makâsıdü’ş-şerîa açısından misyar nikâhının İslam hukuku açısından caiz olup olmadığını değerlendirmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Aile Hukuku, Misyar Nikâhı.

ABSTRACT

MISYAR WEDDING AND EVALUATION ACORDING TO ISLAMIC LAW

Harun BAKAN

Master Thesis

Department of Basic Islamic Sciences

Advisor: Assist. Prof. Dr. Nusret DEDE

July 2020, 119 + xvi Pages

Family is the place where human being the main reason for the existence of law is safest, find peace, and receive their first education. For this reason, it has an important place in Islamic Law as in all law systems. In the rapidly developing and changing societies, people's perceptions and sensitivities, thought structures, and value judgments also change. In the current society, where hedonism and egoism were at the top, different forms of wedding emerged accordingly.

Islamic law, the guidance of the Qur'an and with the leadership of the Prophet (s.a.s), had performed cancellation (ibtal), correction (islah) and continuation (ibka) on the applications in the ignorance period where the marriage type was high. In this sense, weddings that do not conform to Islamic understanding and morality were canceled. Besides, a single marriage was approved that protects personal rights, declares responsibilities, and sets goals and objectives expected from the family. What is expected to us is to create a family structure that is suitable for this and to report that those who do not comply with this spirit and understanding are not permissible.

We inevitably face some troubles If we ignore the wisdom and goals of Islamic law. In this study, we examined types of weddings due to such reasons and specifically the misyar wedding under the following headings. First of all, we conveyed the historical origin, the reason for its emergence and whether it is following Islamic law, the opinions of classical contracting theory and contemporary Islamic law researchers. Then, we tried to evaluate misyar wedding

Whether it is permissible in terms of terms of interest (şartlar nazariyesi), affair (maslahat), precaution (ihtiyat), sobriety (itidal), registration (tescil) and beneficial of the community (makâsıdü'ş-şerîa).

Key Words: Islamic law, Family law, Misyar wedding.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	iii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	viii
ABSTRACT.....	x
İÇİNDEKİLER.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM.....	4
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1. Nikâh, Evlilik ve Aile Kavramları	4
1.1.1. Nikâh.....	4
1.1.2. Evlilik.....	5
1.1.3. Aile.....	7
1.2. Ana Kaynaklarımızda Nikâh ve Aile	8
1.2.1. Kur'an-ı Kerim'de Nikâh ve Aile	8
1.2.2. Hadislerde Nikâh ve Aile.....	15
1.3. Semavi Din ve Şeriatlarda Aile.....	20
1.3.1. Yahudilikte Aile.....	20
1.3.2. Hristiyanlıkta Aile.....	21
1.3.3. İslam Hukukunda Ailenin Yeri ve Önemi	23
II. BÖLÜM	26
2. NİKÂH AKDİNİN ÇEŞİTLERİ	26
2.1. Hususi, Dini veya Medeni Olma Yönüyle Nikâh Akdinin Çeşitleri.....	26
2.1.1. Hususi Evlilik	26
2.1.2. Dini Evlilik	27
2.1.3. Medeni Evlilik	27

2.2.	Hüküm Bakımından Nikâh Akdinin Çeşitleri.....	27
2.2.1.	Farz Olan Nikâh.....	27
2.2.2.	Vacip Olan Nikâh	28
2.2.3.	Sünnet Olan Nikâh.....	28
2.2.4.	Mübah Olan Nikâh.....	28
2.2.5.	Mekruh Olan Nikâh	28
2.2.6.	Haram Olan Nikâh	29
2.3.	Geçerlilik Açısından Nikâh Akdinin Çeşitleri	29
2.3.1.	Sahih Nikâh Akdi.....	29
2.3.2.	Fasid Nikâh Akdi	30
2.3.3.	Batıl Nikâh Akdi.....	31
III.	BÖLÜM	34
3.	MİSYAR NİKÂHI	34
3.1.	Misyar Nikâhının Tarifi	34
3.1.1.	Lügatte Misyarın Tarifi.....	34
3.1.2.	Istılahta Misyarın Tarifi	35
3.2.	Misyar Nikâhını Ortaya Çıkartan Sebepler.....	37
3.2.1.	Erkeğe Bağlı Sebepler	37
3.2.2.	Kadına Bağlı Sebepler	38
3.2.3.	Sosyolojik Sebepler	38
3.3.	Misyar Nikâhının Tarihi Kökeni.....	40
IV.	BÖLÜM	41
4.	MİSYAR NİKÂHI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER	41
4.1.	Misyar Nikâhının Hükmü Hakkındaki Görüşler.....	41
4.2.	Klasik Akit Teorisi ve Misyar Nikâhı	47
4.3.	Son Dönem Fukaha'nın Görüşleri	49
4.3.1.	Misyar Nikâhını Caiz Görenler.....	49
4.3.2.	Akdi Caiz ve Geçerli, Feragat Şartını Geçersiz Sayanlar	50
4.3.3.	Mutlak Olarak Haram Sayanlar	50
4.3.4.	Kesin Bir Hüküm Vermekten Kaçınarak Tavakkuf Edenler	52
4.4.	Caferilerin Misyar Nikâhı Hakkındaki Görüşleri	53

4.5.	Misyar Nikâhı Hakkında Medyada Yazılanlar	54
4.6.	Görüşlerin Genel Değerlendirmesi	56
V.	BÖLÜM	58
5.	MİSYAR NİKÂHININ DİĞER NİKÂHLARLA MUKAYESESİ	58
5.1.	Muvakkat (Sürelî) Nikâh	58
5.1.1.	Misyar Nikâhı ile Benzerlikleri	59
5.1.2.	Misyar Nikâhı ile Farklılıkları	59
5.2.	Mut'a Nikâhı	59
5.2.1.	Misyar Nikâhı ile Benzerlikleri	63
5.2.2.	Misyar Nikâhı ile Farklılıkları	64
5.3.	Hulle Nikâhı	65
5.3.1.	Misyar Nikâhı ile Benzerlikleri	66
5.3.2.	Misyar Nikâhı ile Farklılıkları	67
5.4.	Gizli Nikâh	67
5.4.1.	Misyar Nikâhı ile Benzerlikleri	68
5.4.2.	Misyar Nikâhı ile Farklılıkları	69
5.5.	Geceli-Gündüzlü Nikâh	69
5.5.1.	Misyar Nikâhı ile Benzerlikleri	71
5.5.2.	Misyar Nikâhı ile Farklılıkları	71
5.6.	Roma Hukukundaki Manuslu ve Manussuz Evlilik	71
5.7.	Mevkuf Nikâh	74
VI.	BÖLÜM	76
6.	MİSYAR NİKÂHININ DEĞERLENDİRİLMESİ	76
6.1.	Şart Nazariyesi Açısından Değerlendirme	76
6.1.1.	Şer'î Şartlar	77
6.1.1.1.	Nikâh Akdinin İn'ikad Şartları (Rükünleri)	77
6.1.1.2.	Nikâh Akdinin Sıhhat Şartları	79
6.1.1.3.	Nikâh Akdinin Nefaz Şartları	82
6.1.1.4.	Nikâh Akdinin Lüzum Şartları	84
6.1.2.	İrâdî (Ca'î) Şartlar	85
6.1.2.1.	Ta'likî Şartlar	85

6.1.2.2. Takyîdî Şartlar	86
6.2. Kefâet Açısından Değerlendirme	87
6.3. Maslahat Açısından Değerlendirme	89
6.4. İtidal Açısından Değerlendirme	96
6.5. İhtiyat Açısından Değerlendirme	97
6.6. Tescil Açısından Değerlendirme	100
6.7. Makasıdu'ş-Şerîa Açısından Değerlendirme	103
VII. SONUÇ	105
KAYNAKLAR	110
ÖZGEÇMİŞ	118

KISALTMALAR LİSTESİ

(a.s)	: Aleyhi's-Selam
ABNA	: Ehlibeyt Haber Ajansı
BAİBÜ	: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
BM	: Birleşmiş Milletler
Bkz	: Bakınız
c.	: Cilt
(c.c)	: Celle Celêlühû
çev.	: Çeviri
DİYK	: Diyanet İşleri Yüksek Kurulu
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
HAK	: Hukuk-ı Aile Kararnamesi
h.	: Hicri
İFAV	: İlahiyat Fakültesi Vakfı
md.	: Madde
öl.	: Ölüm Tarihi
(r.a.)	: Radıyallahü anh
(rh. a.)	: Rahmetullahi aleyh
(s.a.s.)	: Sallallahü Aleyhi ve Sellem
sy.	: Sayı
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TMK	: Türk Medeni Kanunu
v. dğr	: Ve diğerleri
yay	: Yayın

GİRİŞ

Aile insanoğlunun yeryüzünde yaratılmasıyla beraber var olan ve insanın doğumundan ölümüne kadar içinde yaşadığı, ilk eğitim ve öğretimini gördüğü en temel kurumdur. İnsanın sosyal hayatından psikolojik hallerine kadar birçok durumda belirleyici rol alan, dini, ahlaki ve hukuki birçok yönünü ilgilendirdiği ailenin bugün itibariyle birçok tehlikeyle karşı karşıya bulunması, bizi böyle bir çalışma yapmaya yöneltmiştir. Zira aile, bireysel ve toplumsal değişime yön veren en önemli merkezdir. Çünkü insan ailede yetişir, ailede öğrenir, ailede değer kazanır veya kaybeder.

Bir toplumun neslinde dini ve kültürel, sosyal ve psikolojik bozulmalar varsa o toplumun aile yapısında bir bozulma var demektir. İnsan huzuru, mutluluğu ve güveni başka yerlerde arıyorsa onun yaşadığı ailede bunlar eksik demektir.

Kur'an'ın ifadesiyle aile, insanı kale gibi koruyan en güvenli sığınaktır. Meveddet ve rahmet bulduğu, huzur ve sükûnete erdiği yerdir. Aile içerisindeki bütün fertlere Kur'an'da ayrı ayrı değinilmiştir. Anne babaya bakımdan, çocukların yetiştirilmesine, eş seçiminden eşler arası haklara kadar birçok meseleye değinilerek ailenin her ferdi muhatap alınmıştır. Bu da bize ailenin ve aile fertlerinin ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

İslam hukuku da aileye çok önem vermiş, onun oluşması ve devam ettirilebilmesi için tarafları gözetken, hak ve hukuklarını koruma altına alan, nesillerinin devamını sağlayan en doğru ve güvenilir hükümler koymuştur. Konulan her hükmün insanın şahsına ve topluma çeşitli faydaları vardır. Bu nedenledir ki aile ile ilgili her hüküm ve şart ayrı ayrı değerlendirilip incelenmesi gerekmektedir. Hatta insanlık tarihi kadar eski olan ailenin tarihi süreci, sosyal etkileşimdeki rolü için sosyolojik yönü, kişilerin şahsi, maddi ve manevi oluşumlarındaki ve hayat içindeki yaşamlarını etkilemedeki rolü için psikolojik yönü de incelenmelidir.

Aile toplumun temeli olduğu gibi ailenin de temeli nikâhtır. Sağlam temeller üzerine kurulan aileler kendinden beklenen işlevi sağlayabilir. Aksi takdirde aile, topluma ve şahıslara bir yük olmaktadır. Toplumsal değişimin kumanda merkezi

durumunda olan aile, amaç ve gayesinden uzak düşünce ve isteklerle kurulduğu zaman insanın ve toplumun değişim ve gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

İnsanlar evlenmek için pek çok sebep ileri sürebilmektedir. Çoğu kimse de neden evlenmesi gerektiğini, kiminle nasıl bir aile hayatı kurması gerektiğini enine boyuna düşünmeden evlenmektedir. Kadın ve erkek birbirlerine karşı istek ve arzu duyan fitratta yaratılmıştır. Fakat sebep sadece bu olmamalıdır. Aile, Allah'ın rızasını kazanmanın başka bir boyutunu oluşturmakla ibadeti, geniş aile ile bir hayat içerisinde olma yönüyle hukuku ilgilendiren bir boyuta sahiptir. Bunlar düşünülmeden kurulan aileler ya devam ettirilemiyor ya da şiddet içeren bir hal alıyor. Halbuki boşanma ve şiddet İslam'ın hoş görmediği durumlardır. İslam hoşgörü temelli, sevgi ve muhabbetle birbirine bağlı sürdürülebilir bir aile istemektedir.

Son dönemde bilhassa Körfez ülkelerinde ortaya çıkan ve yavaş yavaş diğer İslam ülkelerine de yayılma eğilimi gösteren misyar nikâhını araştırıp incelemeyi bu manada önemli bulduk. Tez konusunu belirleme aşamasında yaptığımız literatür çalışmasında misyar nikâhının bir bütün olarak, ülkemizde lisansüstü bir çalışmaya henüz konu edilmediğini gördük.¹ Bu çerçevede misyar nikâhının anlam ve amacını araştırmaya çalıştık. Hangi tarihi süreçte ve ne sebeple ortaya çıktığını inceledik. Misyar nikâhı ile evlenmek isteyenlerin hangi sebeplerle ve ne gibi şartlarla böyle bir evlilik yapmak istediklerini tespit etmeye çalıştık.

İslam hukuku açısından belli şartlarla şahsi istek ve arzular doğrultusunda bir nikâh yapmanın uygun olup olmadığını araştırdık. Çünkü nikâh önemine değindiğimiz üzere sadece iki kişiyi ilgilendiren bir akit değil toplumlara yön veren aile temelinin akdidir. Bu manada nikâh akdini, İslam hukukunda hüküm konulurken dikkat edilen maslahat, ihtiyat, itidal ve mesalih açısından değerlendirmeye çalıştık.

İnsanın ve toplumun faydasını gözeterek hükümler koyan İslam hukukunda bu maslahata aykırı olan ve menfaatleri engelleyen birçok nikâh çeşidi batıl veya fasit sayılmıştır. Bu bağlamda misyar nikâhının bu nikâhlara benzerliğini ve farklılığını ortaya koymaya çalıştık. Şartlar nazariyesi açısından geçerli olup olmayacağını aktarmaya gayret ettik. Geçmişte böyle bir nikâhın olmaması nedeniyle klasik kitaplarımızda bununla ilgili bilgi bulunmamaktadır fakat nikâh bağlamında ve şartlar açısından geçerli sayılıp sayılmayanlar ile değerlendirmeye çalıştık.

¹ Tez konumuzun belirlendiği Ağustos 2018 tarihi itibarıyla misyar nikâhı lisansüstü bir çalışmaya konu edilmemiş olmakla beraber, bilahare Temmuz 2019 tarihinde, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda İshak Göksel tarafından "Misyar Nikâhı" adıyla bir çalışma tespit edilmiştir. Çalışmamız esnasında anılan teze ulaşılmış, incelenmiş, kapsam ve içerik olarak çalışmamızdan farklı olduğu kanaati hasıl olduğundan bu konu çalışmaya devam edilmiştir.

Bu çalışmamızda dokümantasyon yöntemi kullanılmıştır. Hacı Mehmet Günay ve Saffet Köse'nin konuyla ilgili makalelerinin bulunduğu tespit edildi ve incelendi. Ayrıca yurtdışında yapılan bazı çalışmalar temin edilerek incelenmiştir. Böylece çalışmamızla ilgili bir plan ve yol haritası hazırlandı. Daha sonra mezheplerin temel eserleriyle beraber konuları dört mezhebe göre inceleyen kaynaklara, konumunuzla bağlantılı kavramlarla ilgili akademik makalelere, tebliğlere ve diğer eserlere müracaat edilmiştir.

Bu çalışmamızda İslam'ın aileye verdiği önemiyle beraber bu önemi yitirecek şartlara ve nikâhlara bakış açısı ortaya konmaya çalışıldı. Bu bağlamda misyar nikâhının İslam hukuku açısından ne şekilde geçerli olup olamayacağı açıklanmaya çalışıldı.

I. BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Nikâh, Evlilik ve Aile Kavramları

1.1.1. Nikâh

Nikâh kelimesi sözlüklerde “birleştirme, bir araya getirme; evlenme, evlilik; cinsel ilişki” gibi anlamlara gelmektedir. Fıkıh terminolojisinde ise, şer’an aranan şartlar çerçevesinde aralarında evlenme engeli bulunmayan bir erkekle bir kadının hayatlarını geçici olmaksızın birleştirmelerini sağlayan akdi ve bu yolla eşler arasında meydana gelen evlilik ilişkisini ifade eder.²

Nikâh kelimesinin hakkında mezhepler arasında farklı görüşler ve tanımlar ortaya konmuştur. Genel olarak cinsel ilişki veya evlilik akdi olduğu görüşleri benimsenmiştir.³ Kanaatimiz odur ki, fakihlerin böyle bir tanım yapmalarının sebebi, bir erkek ile bir kadın arasındaki birlikteliğin “evlilik” olarak isimlendirilmesini sağlayan yeter sebebi tespit ederek, tanımlarını bunun üzerine bina etmek istemeleridir. Diğer bir ifadeyle, onlar evlilik konusunu ele alırken, evliliğin toplumsal fonksiyonları yerine bir evlilikle oluşan bağın hukuki niteliği üzerinde durmuşlardır.

Nikâh akdinin Kur’an-ı Kerim’de de farklı anlamlarda kullanıldığı ifade edilmektedir. Fakat Zemahşerî (öl. 538/1144), nikâhın Kur’an-ı Kerim’de sadece evlilik akdi anlamında kullanıldığını, cinsel ilişkiyi ifade etmek için dolaylı olarak mülâmese (karşılıklı dokunmak)⁴ veya mûmâsse (karşılıklı temas etmek)⁵ kelimelerinin kullanıldığını söylemiştir. Râğıb el-İsfahanî (öl. V/XI. Yüzyılın ilk çeyreği) de nikâh

² Fahrettin Atar, “Nikâh” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 33, (İstanbul: TDV Yay. 2007), 112.

³ Abdurrahman b. Muhammed el- Cezîrî, *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhi*, (Çev. Mehmet Keskin), 2. Baskı, (İstanbul: Çağın Yayınları, 1993), 5: 2041-2043; Vehbe Zuhayli, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, (Çev. Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, H. Fehmi Ulus, Abdurrahim Ural, Yunus Vehbi Yavuz, Nurettin Yıldız), (İstanbul: Risale Yayıncılık, 1992), 9: 27.

⁴ Mülâmese ve mûmâsse kelimelerinin cinsel ilişki anlamında kullanıldığına dair bkz. Bakara, 2/236-237; Hayrettin Karaman vdğr., *Kur'an Yolu Tefsiri* (Ankara DİB Yayınları 2007) 2: 71-72; 4: 394.

⁵ el-Ahzab, 33/49.

kelimesinin hakiki anlamının cinsel ilişki olup sonradan evlilik akdi anlamında kinayeli olarak kullanımının mümkün olmadığını söylemiştir. Çünkü cinsellik hoş görülme-yendir, nikâh akdi ise hoş görülendir, çirkin görülen bir sözcük kinaye olarak da olsa bunun yerine kullanılamaz. Zina için de sıfâh ifadesi kullanılmıştır.⁶

Nikâh, Allah'ın dünya âleminde nesli devam ettirmek ve aile yuvasının huzurunu sağlamak için koymuş olduğu sünnetlerden biridir. Belki de bu kanun sadece insanlara has bir sünnet değil, bütün canlıları, bitkileri de içine alan geniş kapsamlı bir Sünnetullah'tır. Kur'ân-ı Kerim'de bu husus şöyle belirtilmektedir: “Düşünüp ibret alınız diye her şeyi çift yaratmışızdır.”⁷ Böylece İslâm, nikâhı meşru kılmış ve onu sağlam temeller üzerine oturtturarak toplumu korumayı, aile saadetini sağlamayı, faziletlerin yayılmasını, ahlâkın ve insan neslinin korunmasını hedeflemiştir.

Nikâh, günümüz medeni hukukunda hâkim olan görüşe göre evlilik, tam ve sürekli bir hayat ortaklığı yaratmak üzere, ayrı cinsiyetteki iki kişinin hukuken makbul ve geçerli bir şekilde birleşmesi olup, sosyal, ahlaki ve aynı zamanda hukuki bir kurumdur.⁸ Nikâhın tam anlamıyla işlev kazanabilmesi için, cinsel doyum, birlikte yaşama ve huzur bulma, neslin devamı gibi temel unsurları asla göz ardı edilmemelidir.

1.1.2. Evlilik

Evlilik, nikâh akdiyle kurulan, kadın ve erkek arasındaki cinsel sükûnetten tutun da sevgi, şefkat, muhabbet, dayanışma, ilgi ve desteğin en ince detaylarına kadar tezâhür ettiği, sosyal ve psikolojik sınırları olan, dini ve hukuki, kültürel ve medeni kuralları bulunan mukaddes bir birlikteliktir. Evlilik, iki farklı cinsiyetin, iki farklı gücün, iki farklı düşünce ve hissiyatın fizikî, maddî ve ruhi yönden birbiriyle sükûnet ve huzur bulmasıdır.

Evlilik, toplumun temel taşı olan aile başlığı adı altında resmi bir anlam kazanarak toplumun düzenini sağlamakta ve bireyin bir paylaşım içine girmesine imkân vermektedir. Evlilik sosyal bir kurum olmakla birlikte bireyin kişisel özelliklerine, aile yapısına ve özellikle eşlerin birbirleri ile bir bütün olarak hareket etmesine bağlı olan özerk bir ilişkidir. İlke ve kuralları belirlenerek belli bir zemine oturtulan evlilik kurumu ilk insan Âdem (as) ve Havva validemize kadar dayanan bir geçmişe sahiptir.⁹

⁶ Hatîb eş-Şîrbîni, Muğni'l-Muhtac, (Çev. Soner Duman), (İstanbul: Miraç Yayınları 2014), 12: 3-4.

⁷ Zâriat, 51/49.

⁸ Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, 5. Baskı (Ankara: Turhan Kitabevi, 2004), 94.

⁹ Emine Sakarya, “Evli Bireylerin Evlilik Uyum, Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Bağlılıkları Arasındaki Yordayıcı İlişkiler”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2018) 8.

Evlilik ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Bunların ortak noktalarını görebilmek için birkaç tanımı burada sıralamak faydalı olacaktır. “Evlilik, farklı cinsiyete sahip iki bireyin hukuksal olarak birleşip kurdukları sosyal, ahlaki ve hukuki bir kurumdur.” “Evlilik; içtimai, dini ve kanuni alanlarda aynı haklara sahip kadın ve erkek arasında yapılmış bir sözleşmedir.” “Evlilik; farklı cinse mensup iki birey tarafından beraber hayat sürmek, ortak yaşantılar paylaşmak, evlat sahibi olmak ve yetiştirmek gibi nedenlerle yapılan bir sözleşmedir.” “Evlilik, bir kadınla bir erkeği eş olarak birbirine bağlayan bir ilişkiler sistemi olmakla birlikte dünyaya gelecek çocuklara bir statü kazandıran, toplumsal açıdan devletin kontrol, hak ve yetkisini bulunduran, kanunların kabul ettiği bir ilişki biçimidir.” “Evlilik, bir sosyal yapı içindeki mevcut normlara uygun şekilde yapılan, geleneksel yapı veya medeni hukuk açısından geçerli bir bağın kurulduğu, aile kurumunun o topluluk tarafından kabulünü sağlayan bir olgudur. Aynı zamanda evlilik doğuma izin veren bir geçiştir. Evlilik insanoğlunun dünyaya gelecek çocukları aracılığıyla soyunu devam ettirmesine yönelik bir toplumsal kurumdur.”¹⁰

Evlilik hayatı, kadın ve erkeğin fizyolojik, sosyal ve de psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesini ve tatminini gaye edinmektedir. Evlilik hayatında eşler sosyal ihtiyaç olarak beraber güven içerisinde hissetme, korunabilme, dayanışma içerisinde olma, gelecek yaşama güven ile bakabilme, birbirlerini destekleme, birbirleriyle gurur duyabilme ve yaşamsal ihtiyaçlarını da doyurma olanağı bulurlar. Evlilik hayatında insanın psikoloji ile ilgili gereksiniminin de tatmin edilmesi gerekir. Eşler karşılıklı olarak sevilip beğenildiklerini hissetmek istemektedirler. İnsan için en çok öneme sahip ihtiyaçlardan biri olarak ifade edilen sevgi, özellikle evlilikte doyum düzeyine ulaşmakta, çiftler kendi varlıklarını hayat ortaklarına adamakta, acı veya tatlı yaşantıları paylaşabilmekte ve beraber olmaktan haz duyabilmektedirler. İki kişinin arasındaki ilişkinin toplumsal olarak kabul edilmesi ve aralarındaki ilişkinin onlara belli haklar kazandırması, evlilik ilişkisinin toplumbilim perspektifi açısından önemli diğer özellikleridir. Evlilik öncesinde düzenlenen kız isteme ve nişan merasimleri, evlilik süresince gelişen akraba ve hısım ilişkileri gibi, evliliğin her aşamasında toplumsal normların düzenleyiciliği görülmektedir.¹¹

Bu tanımlardan da anlaşılmaktadır ki evlilik sadece cinsel birliktelik ve biyolojik üremeyi sağlayan bir akdin sonucu değildir. Birçok amaç ve gayesi olan, hak ve sorumluluk getiren, toplumsal ve ailevi bağ oluşturan, cinsel, sosyal ve psikolojik

¹⁰ Sakarya, “Evli Bireylerin Evlilik Uyum, Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Bağlılıkları Arasındaki Yordayıcı İlişkiler”, 9.

¹¹ Sakarya, “Evli Bireylerin Evlilik Uyum, Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Bağlılıkları Arasındaki Yordayıcı İlişkiler”, 9-10.

ihtiyacı gideren, insandaki maddi ve manevi hazzın tatminini, neslin, dinin, medeniyetin ve milletin devamını sağlayan işleve sahiptir. Bu nedenledir ki tek taraflı irade beyanıyla evlilik oluşmaz. Sadece iki tarafın isteğiyle de kurulmaz. Belli kuralları ve uyulması gereken amaç ve gayeleri vardır. Bunun dışındaki evlilikler dinimizce kabul edilmemiş, toplum ve milletlerce de gayr-i meşru kabul edilmiştir.

1.1.3. Aile

Aile, insanlık tarihi kadar eski, insanlık şahsiyeti kadar önemli, toplum içerisinde en küçük birim fakat toplumları ve milletleri oluşturan en büyük ocaktır. Bir tek candan var edilen insanın ilk eşi yaratılmış ve ikisinden insanlık tarihi içerisinde toplumlar ve milletler oluşmuştur. Bu toplumların ve millerin devamını sağlama görevi de insana ailesiyle beraber verilmiştir. Yoksa insan tek başına işlevsizdir. Aile bir yarımı tamamlayan diğer yarımın birleşmesi ve işlevsellik kazanmasıdır.

İnsanlık tarihinin varlığının müsebbibi olan insan onu imar ile de görevlendirilmiş ve “halife”¹² olarak nitelendirilmiştir. Rabbimin dilemesi doğrultusunda şahsı, toplumu ve evreni imar edecek olan, onu tek başına yapamayacağı için bir eş yaratılmış ve aile oluşmuştur. Aile şahsı imar eder. Cinsel tatminle beraber biyolojik üremesini sağlar. Manevi olarak sükûnet ve huzura kavuşturur. Akrabalık bağı kurarak birlik ve kuvvet oluşturur. Bu bağ insanın hayata daha çok bağlanmasına sebep olur ve kendini daha güvende hisseder.

Aile aynı zamanda toplumu da imar eden bir kurumdur. Bu imar, varlığının devamıyla, kültürünün oluşumu ve nesilden nesile aktarımıyla, mensup olduğu dini değerleri yaşaması ve yaşatmasıyla, medeniyetler kurup çağlar açmasıyla oluşan bir imardır.

Bununla birlikte aile evreni de imar eder. Evrende insan haricinde yaşayan tüm canlılar Allah’ın koyduğu bir kural (sünnetullah) çerçevesinde yaşarlar. Çünkü insan dışı varlıklar iradi değildir ve sünnetullaha boyun eğmeleri zorunludur. İnsan ise iradi bir varlık olduğu için iradesini kullanır ve bazen sünnetullaha uymamayı tercih edebilir. Bu kurallara uyması için öncelikle bunları bilmesi gerekir. Bu kuralları öğretecek ve neyi, ne zaman ve nasıl yapması gerektiğini kavratacak ilk kurum ailedir. Evrendeki insanları idare ve sevk eden insanı yetiştiren de ailedeki iki insan, anne ve babadır. İnsan ailede öğrendiği temel üzerine evrende bir hayat yaşamaktadır.

¹² el-Bakara, 2/30; el-En’am, 6/165.

Üzülerek ifade etmek gerekir ki, bütün toplumlarda ve dinlerde önemli bir yere sahip olan aile, yapısal ve fonksiyonel olarak toplumun değişimine paralel olarak değişmektedir. Ne zaman ki toplumlarda aile, yapısal olarak bozulmaya başlar ve fonksiyonlarını icra etmez ise o zaman toplumda medenilik seviyesi düşüşe geçmekte, insanda ve toplumda ahlak yapısı bozulmaya başlamaktadır. Bu da insanı, toplumu ve evreni huzursuz etmektedir. Bu sebeptendir ki aile iyi niyetler ve sağlam ilişkilerle kurulmalıdır. Bunun için de herkes üzerine düşen görevi yerine getirmekle mesuldür.

Sosyolojik anlayışta ailenin oluşması çiftleşme ile başlar. Aslında çiftleşme biyolojik bir olaydır, buna karşılık evlenme ve aile kurma sosyolojik bir olgudur. Ailenin oluşması için biyolojik bir olay olan birleşme yeterli bir sebep değildir. Biyolojik ilişkiler sonuçta psikolojik ve sosyal ilişkilerle vardır. Birbirine önceliği ve sonralığından çok birlikte bir yapıyı oluştururlar. Bu durum aileden önce bir cemiyetin varlığını ve bu cemiyetin ailenin oluşumu ile ilgili bazı hak ve sorumlulukları tayin eden kaidelerinin olmasını zorunlu kılmaktadır.¹³ Bu durumda aileyi birtakım sosyal ve hukuki kayıtlardan meydana gelmiş bir sosyal kurum olarak anlamamız ve bu çerçevede değerlendirmemiz gerekmektedir.

Bunun içindir ki aile, sadece iki kişinin özgür iradesine bırakılmayacak kadar önemlidir. Aile kurumunun kurulmasında, akıl balığ olma, veli, dini inançta birliktelik, şahitlik ve ilan, bu ilana sahip çıkma ve koruma altına almak için yapılan sözleşme şartı, denklik vb. şartlar aranmaktadır. Ailenin kurulmasını Rabbimiz emretmiş, Resulümüz yol göstermiştir. Bu mukaddes ve mukadder yuvayı kuracak olan akde de nikâh adı verilmiştir.

1.2. Ana Kaynaklarımızda Nikâh ve Aile

1.2.1. Kur'an-ı Kerim'de Nikâh ve Aile

Kur'an, devletin yapısı, işleyişi, organları gibi bazı konuları şûra gibi ilkesel bazda hüküm koyarak belirtirken, bazı alanlarda da detaylı hüküm koyma yoluna gitmiştir. Kur'an-ı Kerim'de en fazla değer verilen ve en ayrıntılı bir şekilde anlatılan konularının başında nikâh, nikâh bağıyla kurulan aile ve aile hayatı gelmektedir. Ailenin kurulması, nikâh, evlilik hayatı, mehir, evlilikte cinsellik, evliliğin hikmeti ve gayesi, aile hayatında karşılaşılabilecek zorluklar, bu zorlukların aşılması için alınacak önlemler, evliliğin meyvesi çocuk, çocuğun bakımı, eğitimi ve hakları, hamilelik süreci, süt emzirme, karı koca arasındaki haklar, anne babaya saygı, ailede şiddetli geçimsizlik, evliliğin boşanma ile sonuçlanması, boşanma ve sonrası ile ilgili konular Kur'an'ın

¹³ Zeki Aslantürk, M. Tayfun Amman, *Sosyoloji*, 7. Baskı, (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011), 309.

çeşitli yerlerinde düzenlenmektedir. Kur'an-ı Kerim'de bu kadar detaylı şekilde ele alınan bir başka İslam Hukuk konusu yoktur.

İnsanı en mükemmel¹⁴ ve mükerrer¹⁵ (şerefli) bir şekilde yaratan Rabbimiz, onu fitraten de medeni¹⁶ ve sosyal¹⁷ olarak yaratmıştır. Bu nedenle insanın biyolojik yapısı, onun korunma ihtiyacı ve toplumsal sürekliliğinin (neslinin) devamının sağlanması için onun medeni ve sosyal bir varlık olmasını zorunlu kılmaktadır.

Allah'ı Teâla insanı mutlu olması için yaratmıştır.¹⁸ Bunu sağlayacak din olarak bize İslam'ı gönderen¹⁹, kurum olarak aileyi oluşturan ve kendi türlerimizden eşler yaratıp aramızda sevgi ve merhameti var eden O'dur.²⁰

İşte aile, insanın korunmasını ve neslinin devamını sağlayacak, medeni bir varlık olarak sosyalleşmesini gerçekleştirecek ve insanı kendi içinde ve toplum içerisinde sükûnete erdirip saygınlığını artıracak ilk kurumdur. Bunun içindir ki Allah'ı Teâla bu kurumun oluşturulması amacıyla fertler üzerinde yetkili olan kişilere görev vermiş, bekâr olanların ve gücü yetmeyenlerin evlendirilmesini emretmiştir.²¹ Fakir olanları ve fakirlik korkusuyla evlenmeyenleri de kendi lütfuyla zenginleştireceğini müjdelemiştir.²²

Kur'an-ı Kerim insanın ve toplumun iffetini koruyan en büyük örtünün aile kurumuyla birleşen eşler olduğunu bildirmiş,²³ bu bağı kurmaya gücü yetmeyenlerden ilk istediği de iffetlerini koruması olmuştur.²⁴ Aile düzenini bozan, kişinin ve toplumun iffetini, ar ve namusunu yok eden zina²⁵ ve zina iftirası²⁶ yasaklanmış, bu kötü fiiliyata götürebilecek bakışlardan dahi sakınılması istenmiştir.²⁷ Aile fertlerine karşı hüsnüzan beslenmesi,²⁸ aile kuracak tarafların salih ve salihâ kimseler²⁹ olmasına dikkat edilmesi gerektiği bildirilmiştir.

¹⁴ et-Tin 95/4.

¹⁵ el-İsrâ 17/70.

¹⁶ eş-Şems 91/7-9.

¹⁷ en-Nisa 4/1, el-Hucurat 49/13.

¹⁸ Mehmet Yaşar Kandemir, *Özlenen Gencin Örnek Ahlakı* (İstanbul: Tahlil Yayınları, 2016), 21.

¹⁹ er-Rûm 30/30, el-Mâide 5/3.

²⁰ er-Rûm 30/21.

²¹ en-Nur 24/31.

²² en-Nur 24/32.

²³ el-Bakara 2/187.

²⁴ en-Nur 24/33.

²⁵ en-Nur 24/2.

²⁶ en-Nur 24/4.

²⁷ en-Nur 24/30-31.

²⁸ en-Nur 24/12.

Aile kurumu nikâh gibi güçlü bir bağ³⁰ ile kurulur. Bu bağ, ilişkinin devamını sağladığı gibi, mehir³¹, nafaka,³² sükna,³³ kasm,³⁴ miras³⁵ ve neslin³⁶ devamını, karı ve koca arasında oluşan hakları koruma altına almayı hedeflemektedir. Çünkü insan, hukukun ve devletin temel unsurudur. Dolayısıyla insanı korumak devletin ve hukukun görevidir. Bunun için Kur'an-ı Kerim insanın anne karnında geçirdiği evrelerden³⁷, oluşumunu ne kadar sürede tamamladığına³⁸, hatta emeceği sütün zamanına³⁹ kadar birçok şeyi açıklanmıştır. Kur'an ve sünnet temeliyle oluşan İslam Hukuku da insan, aile, toplum ve devlet haklarını en güzel korunabilecek şekilde oluşturulmuştur. Aile bağlamında bu haklar da nikâh ile koruma altına alınmış olur.

Kur'an-ı Kerim kişinin haysiyetini ve onurunu da korumak ister. Nikâh ile oluşmuş aile bağı, her türlü yöntem denenmesine rağmen sürdürülememiş ve ayrılık vuku bulmuş veya ölüm ile nikâh sona ermiş ise o takdirde önceki ailenin saygınlığı, eşlerin onurunu ve nikâh akdinin ciddiyetini, neslin sübutunu korumak için başka bir evlilik yapmadan önce belli bir müddet beklenmesi istenmiştir.⁴⁰ Kur'an'da nesil ve namus değerlerinin korunmasına ilişkin pek çok hukuki düzenleme ve ahlaki kural bulunmaktadır. Kur'an'da özellikle kadınların onurunu zedeleyen, toplum içerisindeki saygınlığını ihlal eden zina isnadı (kazf) yasaklanmıştır. Bu isnadı dile getiren kişinin (müfteri) iddiasını dört şahitle ispatlaması gerekir, aksi takdirde had cezası (80 celde) uygulanır ve şahitliği asla kabul edilmez.⁴¹ Bu şekilde bir isnad kendi eşi tarafından dile getirilince, onun da ispat etmesi veya mülâane (yeminleşme) yaparak ayrılması istenir, yoksa ona da aynı ceza uygulanır.⁴²

“Bir şeyi, bir kimseyi iyice korumak, engellemek” anlamına gelen ihsân kelimesi⁴³ Kur'an'da evlilik anlamında kullanılmıştır.⁴⁴ Muhsan olmak iffeti korumaktır

²⁹ en-Nur 24/26.

³⁰ en-Nisa 4/21.

³¹ en-Nisa 4/4

³² el-Bakara 2/233

³³ et-Talak 65/6

³⁴ en-Nisa 4/3

³⁵ en-Nisa 4/12

³⁶ el-Ahkaf 46/15; el-Lokman 31/14; Zekiyüddin Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları* (Çev. İbrahim Kâfi Dönmez) (Ankara: TDV Yayınları, 2007), 385-386.

³⁷ el-Mü'minün 23/12-14.

³⁸ el-Ahkaf 46/15; el-Lokman 31/14.

³⁹ el-Bakara 2/233.

⁴⁰ el-Bakara 2/228, 234.

⁴¹ en-Nur 24/4.

⁴² en-Nur 24/6-9.

⁴³ Şamil Dağcı, “İhsan” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 21, (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 546-548.

ki buna ihsan veya nefsi kale gibi sağlama almak da denir.⁴⁵ Bu nedenle evli olan erkeğe muhsan, kadınlara ise muhsanât⁴⁶ denmiştir. Nitekim evlilik kişiyi iffetsizlikten ve hayasızlıktan kale gibi koruyan bir korunaktır. Kur'an'da iffetsizlik anlamında kullanılan sefh, aslında sıvıları döküp akıtmak manasında olduğundan, müsafaha veya sıfah, üreme veya türeme gayesi gütmekten ihtilam olup sıvıyı (meni) boşak akıtmak (azil) anlamını ifade eder. Bunun için zinaya sıfah denmektedir.⁴⁷ Bu nedendir ki kale gibi korunup kötülüklerden engellenmiş evli erkek ve evli kadın zina ederse had cezası gerekir. Bu koruma ve engellenmeden mahrum olan bekâr erkek ve kadın zina ederse celde cezası gerekir. Bu sebeptir ki Kur'an bizden nefisleri ve nesilleri koruyan sürdürülebilir bir evlilik istemektedir.

Bunun içindir ki Kur'an, iyi bir evlilik için eşlerin birbirini beğenmesini ve birbirlerine denk olması gerektiğini bildirir. Evlilik hayatına daha ilk adım atılırken gönül hoşnutluğuna değinmiş ve hoşak giden kadınlarla evlenilmesi⁴⁸ tavsiyesinde bulunmuştur. Kur'an zorla evlendirmeye, istemediğı ve tanımadığı biriyle evlendirilmeye iyi bakmamıştır. "Kötü kadınlar, kötü erkeklere; kötü erkekler de kötü kadınlara, temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara layıktır"⁴⁹ ayetiyle iyi erkeklerin ve iyi kadınların birbirlerine layık olduğunu ilan ederek tarafların ahlaki açıdan denk olması gerektiğine işaret etmiştir.

Kur'an, evliliğı sağlam bir sözleşme ve ağır bir söz olarak görmektedir.⁵⁰ Eşlerin, üzüntüde ve sevinçte, varlık ve darlıkta, hayatın zorluklarına ve geçim sıkıntılarına beraber göğüs germelerini tavsiye etmektedir. En basit sıkıntılarda bu sözün, anlaşmanın ve büyük sorumluluğun unutulmaması gerektiğini hatırlatır.

Kur'an, aile hayatında çocuk sahibi olmaya da önem vermiştir. Belli bir yaşa erişmelerine rağmen Allah'tan umudunu kesmeyen Hz. Zekeriya: "Bana kendi tarafından; bana ve Yakup hanedanına varis olacak bir çocuk bağışla ve onu hoşnutluğuna ulaşmış bir kimse kıl!"⁵¹ Hz. İbrahim de: "Ey Rabbim! Bana salihlerden olacak bir çocuk bağışla"⁵² diye dua ederek evlat sahibi olmak istemiştir. Bu ayetler

⁴⁴ Mevdüdî, *İslam'da Aile Hukuku* 3. Baskı (Çev. Memiş Tekin), (Konya: Kitap Dünyası Yayınları, 2011), 18.

⁴⁵ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, (İstanbul: Azim Dağıtım,) 2, 540.

⁴⁶ en-Nisa, 4/24-25; Maide, 5/5.

⁴⁷ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 540; Nisa 4/24; Maide 5/5.

⁴⁸ en-Nisa 4/3.

⁴⁹ en-Nur 24/26.

⁵⁰ en-Nisa 4/21.

⁵¹ el-Meryem 19/6.

⁵² es-Saffat 37/100.

bizlere evlat sahibi olmanın önemini ve ileri bir yaşa gelinse de duadan ümit kesilmemesi gerektiğini öğretmektedir. Bununla beraber ayetlerde bir yandan dua örnekleri verilirken diğer yandan nasıl bir çocuk yetiştirmemiz gerektiğini de bizlere öğretmektedir. Ailenin devamı için hanedana varis olabilecek, Allah'ın hoşnutluğunu kazanacak, muttakilere önder olabilecek,⁵³ namazına devam eden,⁵⁴ Rabbine boyun eğen ve itaat eden⁵⁵ salih bir evlat yetiştirmemiz istenmektedir. Bunun için gayr-i müslim erkek ve müşrike kadınlarla evlilik yasaklanmıştır.

Aileyi ayakta tutan ve devamını sağlayan unsurlardan bazıları şunlardır: “İnanç birliği, fikir birliği, kültür birliği, dil birliği, örf, adet ve gelenek birliği vb.” Bunun için evlilikte denklik bir şarttır. Kur'an-ı Kerim evlenecek eşler arasında inanç ve düşünce uyumuna da dikkat çekmiş ve “İman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan kadınlarla evlenmeyi ve iman etmedikleri sürece Allah'a ortak koşan erkeklerle kadınların evlenmesini”⁵⁶ yasaklamıştır. Evlilikten maksadın sadece cinsellik olmadığı bu ayetle bir kez daha vurgulanmıştır. Çünkü eğer evlilikten maksat yalnızca cinsellik olsaydı, gayr-i müslim erkeklerle evlilik caiz olurdu. Yukarıda da belirttiğimiz gibi aile hayatının meyvesi olan çocukların yetiştirilmesi, terbiye edilmesi ve dinî eğitim verilmesi ebeveynin sorumluluğu altındadır.

Bir manada çocuk eğitimi suresi mertebesinde olan Lokman suresinde Allah'u Teâla Lokman'ın (a.s.) dilinden bizlere çocuklarımıza şu tavsiyelerde bulunmamızı ve çocuklarımızı buna yönelik yetiştirmemizi öğütlemektedir;

“Allah'a hiçbir şeyin ortak koşulmasını,

Anne babaya iyi davranılması ve bakımlarının yapılmasını,

Yapılan hiçbir işin küçük görülmemesini,

Namazını dosdoğru kılmasını,

İyiliği emreden kötülükten nehy eden biri olmasını,

Allah'tan hiçbir şeyin gizli kalmayacağını,

Başa gelen musibetlere karşı sabırlı olunmasını,

Kimseyi küçük görmemesini,

⁵³ el-Furkan 25/74.

⁵⁴ el-İbrahim 14/40.

⁵⁵ el-Bakara 2/128.

⁵⁶ el-Bakara 2/221.

Yürüyüşünde dahi doğal olmasını ve böbürlenmemesini öğretmemizi salık vermektedir.”⁵⁷

Kur'an-ı Kerim nefsin ve neslin yani ailenin cehennem ateşinden korunmasını emretmiştir.⁵⁸ Aile hayatındaki düzen ve sorumluluk anne babaya aittir. Esas sorumluluk ise babanıdır. Kur'an'da buna işaretle şöyle buyrulmuştur: “Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdır.”⁵⁹ Ailenin iaşesi, ibatesi, muhafazası, dinî ve ahlaki sorumluluk aile reisine yüklenmiştir. Aile reisinin belli olmadığı bir ailede bunlar eksik kalacaktır ve düzen bozulacaktır.

Kur'an-ı Kerim aile içi şiddeti, özellikle kadının, evlilik ve aile hayatında psikolojik, ekonomik, cinsel ve fiziksel yönden şiddete maruz kalmasını önlemek için de birçok hukuki düzenleme getirmiştir. Psikolojik olarak eşlerin birbirine iyi davranması, sevgi muhabbetle birbirlerine yaklaşması ve birbirlerinin hatalarını örtmeleri istenmiştir. Cinsel olarak belli sınırlamalar getirilmiş, kadının hastalıklı zamanında ona yaklaşılmaması istenerek cinsel istismardan korumuştur. Kadının nafaka, sükna ve mehir gibi maddi hakları da koruma altına alınmış ve bunlar erkeğe bir görev addedilerek ekonomik şiddetin önlenmesi amaçlanmıştır.

Aile kurumunu korumak için birçok önlemlerden bahseden Kur'an-ı Kerim, yaşanmışlıklardan da bize örnekler vermektedir.⁶⁰ Karşı cinslerin birbirine karşı istekli ve arzulu⁶¹ bir fıtratta yaratıldığını bildiren Rabbimiz, nikâhlısı dışındakilere karşı bu istek ve arzuyu uyandıracak ziynetlerin örtünmesini emretmiş, örtülü ziynetlerinin anlaşılmasında içi yürüyüşlerine de dikkat etmeleri istenmiştir.⁶² Bizi bizden daha iyi bilen Rabbimiz karşı cinslerin birbirine karşı oluşacak menfi duygu ve düşüncelerin oluşmasını engellemek için haremlilik selamlık⁶³ bir yaşantı istemiştir. Bu emir ve yasakların birçok hikmeti olmakla beraber bizce en büyük sebebi, insan onurunu, toplum huzurunu ve aile düzenini korumaktır.

Kur'an-ı Kerim gelip geçici bir cinsel birlikteliğin oluşumunu istemez, tam tersine sürdürülebilir bir aile kurulmasını ister. Bu nedenle eşler arasında oluşabilecek anlaşmazlıklara olumlu yönüyle bakılmasını, eşlerin sevilmecek yönlerinin bulunması

⁵⁷ el-Lokman 31/16-19.

⁵⁸ et-Tahrim 66/6.

⁵⁹ en-Nisa 4/34.

⁶⁰ en-Nur 24/34.

⁶¹ Âl-i İmran 3/14.

⁶² en-Nur 24/31.

⁶³ en-Nur 24/61.

durumunda olumlu yönleriyle değerlendirilip onlara güzel davranılması istenmiştir.⁶⁴ Kadınların sözlerindeki ve davranışlarındaki bozukluk ve itaatsizlik sebebiyle oluşacak anlaşmazlıkların; öğüt verme, yatakları ayırma ve gözlerini korkutacak şekilde hafifçe vurma vb yöntemlerle çözülmesi, fakat buna rağmen kovulmayıp yine de evlerinde tutulması istenmiştir.⁶⁵ Saliha kadınlar için böyle bir şey söz konusu bile değildir. Çünkü Allah’u Teâla eşlerden düşman olanların bile bağışlanmasını istemektedir.⁶⁶ Boşanma ise en son aşamaya bırakılmıştır.

Kur’an-ı Kerim, aile içi sorunların çözülmesi için şöyle yol göstermektedir: “Eğer bir kadın kocasının, kendisine kötü davranmasından yahut yüz çevirmesinden endişe ederse, uzlaşarak aralarını düzeltmelerinde ikisine de bir günah yoktur. Uzlaşmak daha hayırlıdır.”⁶⁷ Aile içerisinde farklı nedenlerden dolayı küçük ya da büyük problemler çıkabilir. Müdahale edilmeyen küçük sorunlar tedavi edilmediği zaman vahim sonuçlara yol açabilir. Karı koca, aile hayatı boyunca anlayışlı, sabırlı ve müsamahakâr olmalıdır. Ancak ailede çıkan sıkıntılar karı-koca arasındaki ikili çabalarla çözülemezse hakem tayin etmeye davet edilir: “Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştıracaktır...”⁶⁸

Aile hayatında birtakım sıkıntıların olması kaçınılmazdır. Bu az olur, çok olur, kısa sürer ya da uzun sürer. Nitekim Peygamber Efendimizin de bazı ailevi sıkıntılar çektiğine Ahzab ve Tahrîm surelerinde değinilmiştir. Evlilikte sıkıntılar baş gösterince, öncelikle bu sıkıntılar eşler arasında düzeltilmelidir. Bu sıkıntılar sağa sola söylenmez ve söylenmemelidir.⁶⁹ Dert bir iken dedikoduya mahal verecek konuşmalar ile bu derdi ikiye, üçe çıkarmamak gerekir. Elbisenin vücuttaki kusurları ve avret yerlerini örtmesi gibi karı koca da aile içi kusurları ve ayıpları örtmeli,⁷⁰ birbirlerine ve aile hayatına güzellik katmalıdır.

Her şeye rağmen aile hayatı sürdürülemeyecek bir boyut kazandı ise Kur’an, böyle bir evliliğin sürdürülmesini zorlamaz. Kur’an, aile hayatının her aşamasında eşlerin yanında olup onlara rehberlik ettiği gibi boşanma aşamasında da onların yanında ve rehberliğinde olur. Eşlerin birbirlerine zarar verecek derecede huzursuz bir ailenin

⁶⁴ en-Nisa 4/19.

⁶⁵ en-Nisa 4/34.

⁶⁶ et-Teğâbün 64/14.

⁶⁷ en-Nisa 4/128.

⁶⁸ en-Nisa 4/35.

⁶⁹ et-Tahrîm 66/3.

⁷⁰ el-Bakara 2/187.

sona erdirilmesini, devam etmesinden daha hayırlı görür. “Eğer ayrılırlarsa, Allah bol lütuf ve nimetiyle onların her birini zengin kılar (başkalarına muhtaç bırakmaz). Allah lütfu geniş olandır...”⁷¹ buyurarak yine insana değer verdiğini göstermiş ve onlara ihsan ve taltifte bulunmuştur.

Kur’an-ı Kerim boşanan eşlere, kavga ederek, cinayet işleyerek, aileleri birbirine düşürerek değil; birbirlerine olan iyiliklerini ve eski güzel günlerini hatırlarında tutarak boşanmaları tavsiyesinde bulunmuştur.⁷² “Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme sürelerini bitirdikleri zaman ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın. Haklarına tecavüz edip zarar vermek için onları tutmayın. Bunu kim yaparsa kendine zulmetmiş olur...”⁷³ buyurarak, evlilik hayatının maruf ölçülerle, iyilikle, ihsanla, güzellikle, anlayışla, örfe uygun bir şekilde sürdürülmesi gerektiğini veya boşamanın da aynı şekilde bu usullere uygun bir şekilde yapılması gerektiğini bildirmiştir.

Burada açıklamaya çalıştığımız ayeti kerimelerin beyanından da anlaşılacağı üzere konumuz olan misyar nikâhıyla amaçlanan evlilik Kur’an-ı Kerim’in aile anlayışına terstir. Misyar nikâhında, eşden ayrı, aile sorumluluğundan ve aile bağlarından uzak, nesil yetiştirmek ve nesil edinme gayesi gütmeyen, eşlerin birbirine karşı haklarını ve sorumluluğunu düşünmeyen, eşlerin birbirlerine karşı maddi ve manevi yönden tamamlayıcı, hata ve kusurlarını giderici kâmil bir insan ve toplum içinde rol model bir şahsiyet olmasını amaç edinmeyen bir evlilik anlayışı vardır. Sadece cinsel yönden bir ilişkiyi amaç edinen misyar nikâhı Kur’an’ın uygun gördüğü veya görebileceği bir nikâh değildir. Bunun için de iffetli yaşamak emredilmiş, haram ilişki olan zina yasaklanmış ve zinaya götürecek gizli dost tutmak veya aile bağından uzak gizli evlilik yapmak yasaklanmıştır.⁷⁴

1.2.2. Hadislerde Nikâh ve Aile

Cahiliye dönemi Araplarında birçok evlenme şekli vardı. Peygamber Efendimiz bunların hepsini kaldırdı, sadece bugün bildiğimiz usul evlenme şekli kaldı ve bu evlenme şeklinin kaidelerini oluşturdu.

İslam’da evlenmemek yoktur.⁷⁵ Bazı dini inançlarda bir nevi dindarlık gibi görülen bekâr kalma (ruhbanlık/tebettül) İslâm’da hoş karşılanmamıştır.⁷⁶ Evliliğin

⁷¹ en-Nisa 4/130.

⁷² el-Bakara 2/237.

⁷³ el-Bakara 2/231.

⁷⁴ en-Nisa 4/35.

⁷⁵ Ahmet b. Hanbel, *Müsned*, 3: 82.

⁷⁶ el-Hadîd, 57/27; Buhari, “Nikâh”, 8.

peygamberlerin sünnetinden⁷⁷ olduğunu bildiren Peygamber efendimiz, “Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir”⁷⁸ buyurarak evlenmekten kaçınıp uzak duranları şiddetli bir şekilde uyarmıştır.

Allah Resulü diğer bir hadislerinde; “Üç şeyi geciktirmeyin. Vakti gelince namazı, hazır olunca cenazeyi ve denk birini bulunca bekârı evlendirmeyi”⁷⁹ buyurarak gençlerin evlendirme görevini velilerine vermiş ve bu konuda dengi bulunduğu anda acele edilerek kişinin namusunun evlilikle koruma altına alınması istenmiştir.

Evlilik bir mesuliyet yani sorumluluk gerektirir. Bu nedenledir ki Allah Resulü (sav) “Ey gençler, sizden gücü yetenler evlensin”⁸⁰ buyurmuştur. Fakat buna gücü yetmeyen kimsenin ise oruç tutması tavsiye edilmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki evliliğin yükümlülüğünü, aile birliğinin sorumluluğunu ve cinsel yönden eşinin ihtiyacını karşılayamayacak olanlara evlilik tavsiye edilmemektedir.

Peygamber efendimizin evlenmeyi tavsiye etmesinin hedeflerinin başında haramdan korunmak gelmektedir. “... Evlilik gözleri ve namusu haramdan daha iyi korur...”⁸¹ buyurmasından biz bunu anlıyoruz. Çünkü evlilik kadın ve erkeğin, fizîken, manen ve şehvi olarak sükûnete ermesidir. İffetli ve temiz bir hayat yaşamının yolu ilk insandan bu yana var olan ailedir. Daha fazla ibadet edebilmek gayesiyle dahi olsa aile hayatının tamamen terki ve cinsel duyguların büsbütün köreltilmesi yasaklanmıştır.⁸²

Kişinin evlenmesinin tavsiye edilmesinin en önemli sebeplerinden bir diğeri de evlilikle dini yaşantısını daha güzel bir seviyeye getirmesidir. Çünkü Allah Resulü dini daha güzel olan kadınla evlenmeyi tavsiye etmiş ve “Kişi evlendiğinde dininin yarısını tamamlamış olur, diğer yarısı için de Allah’tan korksun”⁸³ “Sahip olunan şeylerin en kıymetlisi; zikreden bir dil, şükreden bir kalp, kocasının îmanına yardımcı olan sâliha bir eştir...”⁸⁴ buyurmuştur. Bu rivayet, Kur’an’da evlilik için kullanılan iffetini ve namusunu muhafaza eden anlamındaki “muhsan”⁸⁵ kelimesine ve birbirini bürüyüp koruyan, kötü yollara düşmelerini engelleyen ve hatalarını örten manasındaki “libas”⁸⁶ kelimelerinin anlam bütünlüğünde değerlendirildiğinde daha iyi anlaşılmaktadır ki

⁷⁷ Tirmizi, “Nikâh”, 1.

⁷⁸ Buhari, “Nikâh”, 1; Müslim, “Nikâh”, 5.

⁷⁹ Tirmizî, “Salât”, 13.

⁸⁰ Buhari, “Nikâh”, 2; Müslim, “Nikâh”, 1.

⁸¹ Buhari, “Nikâh”, 3, “Savm”, 10; Müslim, “Nikâh”, 1.

⁸² Buhârî, “Nikâh”, 8.

⁸³ Beyhakî, “Şuabü’l-îmân”, 5: 382.

⁸⁴ Tirmizî, “Tefsir”, 9.

⁸⁵ en-Nur, 24/23.

⁸⁶ el-Bakara, 2/187.

evlilik insanı dini yönden tamamlayan ve güzelleştiren bir olgudur. Bunun içindir ki “Dünya geçici bir faydadan ibarettir. Onun fayda sağlayan en hayırlı varlığı dindar kadındır”⁸⁷ Mü’min, “Allah’a takvâdan sonra en ziyâde sâliha bir eşten hayır görür”⁸⁸ buyrulmuştur.

Allah Resulünün evlenmeyi tavsiyesindeki üçüncü bir neden de evlenip evlat sahibi olmak Müslüman ümmeti olarak çoğalmaktır. “Evleniniz çoğalınız çünkü ben diğer ümmetlere karşı (kıyamet günü) sizin çokluğunuzla övünürüm”⁸⁹ buyuran Peygamber Efendimiz bâkirelerle evlenmeyi tavsiye ettiği hadisinde de onların “çocuk doğurmaya daha yatkın”⁹⁰ olduğunu bildirmesi evlilikteki beklentinin nesil edinmek olduğunu anlatmaktadır.

Hadisi şeriflerde, hayatın en önemli kararlarından biri olan eş seçiminde hem kadın hem de erkek için en mühim kriterin dindarlık ve güzel ahlak olduğu anlaşılmaktadır. “Sen dindar olanı tercih et ki, berekete erişesin”⁹¹ buyuran Peygamberimiz, dünya ve ahiret saadetine erişmenin yolunu ve temennisini ifade etmektedir.

Allah Resulü eş seçiminde geçici kriterlere değer verilmemesi konusunda bizleri şöyle uyarmıştır: “Kadınlarla sırf güzellikleri sebebiyle evlenmeyin. Güzellikleri onları helak edebilir (hatalı davranmaya sevk edebilir). Onlarla malları nedeniyle de evlenmeyin. Malları da onları taşkınlığa (günaha) götürebilir. Fakat onlarla dindarlığı sebebiyle evlenin”⁹² buyurarak dindar kimsenin daimî bir aile hayatı için daha hayırlı olacağını bildirmiş, güzellik ve zenginliğin aile hayatını farklı sebeplerle sıkıntıya sokacağını bildirmiştir.

Diğer bir hadislerinde Allah Resulü: “Dinini ve ahlakını beğendiğiniz bir kimse size dünür olarak gelirse onunla (kızınızı) nikâhlayınız. Böyle yapmazsanız yeryüzünde fitne ve bozgunculuk çıkar” buyurmuş, orada bulunan bir sahabe aralarında denklik yoksa Ey Allah’ın Resulü deyince, Peygamberimiz üç defa “Dinini ve ahlakını beğendiğiniz biri size dünür gelirse onu (kızınızla) nikâhlayın”⁹³ buyurmuş. Buradan da anlaşılmaktadır ki diğer güzellikler, dindarlık esas alındığında bir anlam kazanmaktadır. Aksi takdirde aile ve toplum için fitne ve bozgunculuk olabilmektedir.

⁸⁷ Müslim, “Radâ”, 64.

⁸⁸ İbn Mâce, “Nikâh”, 4.

⁸⁹ İbn Mâce, “Nikâh”, 1; Ebu Davut, “Nikâh”, 3.

⁹⁰ İbn Mâce, “Nikâh”, 7.

⁹¹ Buhâri, “Nikâh”, 16; Müslim, “Radâ”, 53

⁹² İbn-i Mâce, “Nikâh”, 6.

⁹³ Tirmizî, “Nikâh”, 3.

Aile iki yabancı şahsiyetin sevgide muhabbette ve saygıda bir olması, zevkte, düşüncede ve kararlarda ortak olması demektir. Bunun için eşlerin birbirlerine karşı anlayışlı olması gerekmektedir. Allah Resulü: “Mü’min, Allah’a takvâdan sonra en ziyâde sâliha bir eşten hayır görür. Böylesi bir kadına emretse itaat eder. Ona baksa sevinç duyar, bir şeyi yapıp yapmaması hususunda yemin etse, kadın bunu yerine getirerek onu yeminden kurtarır, kadınından ayrılıp uzak bir yere gitse, kadın hem kendi nâmusunu korur hem de kocasının malı hususunda hayırlı ve dürüst olur”⁹⁴ buyurmakta ve eş seçiminde nelere dikkat etmemiz gerektiğini, bir eşin de aile hayatında nelere dikkat etmesi gerektiğini bildirmektedir.

Peygamber Efendimiz, ensardan bir kadınla evlenmek isteyen sahabiye “onu gördün mü? diye sormuş, o da görmediğini söyleyince onu (kadını) görmesini istemiştir.”⁹⁵ Sahabeden Muğîre b. Şu’be de evlenmek istediğinde ona da evleneceği kadına bakmasını, bunun aralarındaki sevgi ve kaynaşmayı artıracığını bildirmiştir.⁹⁶

Her yönüyle bizlere örnek olan Allah Resulü nikâh konusunda da örneklik teşkil ederek cahiliye döneminde hiçbir hakkı ve saygınlığı olmayan kadının, evlilik konusunda görüşüne başvurulması gerektiğini belirtmekte, “Kendi onayı alınmadıkça dul kadınla, kendisinden izin alınmadıkça da bakire kız ile nikâh yapılmaz”⁹⁷ buyurmaktadır.

Diğer taraftan “Veli (izni) olmadan nikâh olmaz”⁹⁸ “Hangi kadın velisi olmadan (kendi kendine) nikâhlanırsa nikâhı geçersizdir”⁹⁹ buyurarak aile büyüklerinin görüşünün de alınmasının önemine vurgu yapmaktadır. Velayet ve izin konusunun ehemmiyetinin asıl sebebi, evliliğin sağlam temeller üzerine kurulması, telafisi zor hataların önüne geçilmesi ve tarafların aileleri arasında sağlam bir bağ kurulmak istenmesidir.

Öte yandan velayetle gizli nikâhın da önüne geçilmek istenmiştir. Çünkü Peygamber Efendimiz nikâh temeli üzerine bir toplum oluşturmuş ve bu konuda başıboşluk istememiş “Haram olan ilişki ile helal olan ilişkiyi (nikâhı) ayırt edici özellik, tef çalmak ve şarkı söylemek suretiyle duyurmaktır”¹⁰⁰ buyurmuştur. Bunu önemine binaen Peygamber Efendimiz farklı zamanlarda farklı vesilelerle, “Nikâhı ilan

⁹⁴ İbn-i Mâce, “Nikâh”, 5.

⁹⁵ Müslim, “Nikâh”, 74.

⁹⁶ İbn-i Mâce, “Nikâh”, 9.

⁹⁷ Buhâri, “Nikâh”, 42.

⁹⁸ Tirmizî, “Nikâh”, 14.

⁹⁹ Ebu Davut, “Nikâh”, 18-19.

¹⁰⁰ Tirmizî, “Nikâh”, 6.

edin, onu camilerde gerçekleştirin”¹⁰¹ buyurmuştur. Çünkü o dönemde duyurunun en güzel yapılabileceği yer mescitlerdi.

Evliliğin devamı ve eşler arası uyumun sağlanması için eşler arası denkliğin olması gerektiğini bildiren Allah Resulü: “Birlikte olacağınız eşler arasında seçici davranın, denginizle evlenin. (Kızlarınızı da) emsalleriyle evlendirin”¹⁰² buyurmuştur. “İyi erkeklerle iyi kadınları (birbiriyle) evlendirin” buyurarak velilere evlendirecekleri kişiler arasındaki denkliğin ayrıca aileler arasındaki maddi ve manevi denkliğin gözetilmesi gerektiğini bildirmiştir.

Aile birliğini ve toplum huzurunu sağlamak için bazı evlilikleri yasaklayan İslam dini bireyin ve toplumun mutluluğunu hedeflemiştir. Bu çerçevede aile içi evlilikler yasaklanmış, aynı nikâhla iki kardeşin birleştirilmesi, hala ve teyzenin bir nikâhta toplanması yasaklanarak hasetliğin ve kıskançlığın evlilik birliğine vereceği zararın önüne geçilmiş ve sıla-i rahimin saygınlığı korunmuştur.

Şahsın, ailenin ve nikâhın onurunu ve ciddiyetini zedeleyecek her türlü nikâh yasaklanmıştır. Kadının istek ve hakkı gözetilmeyen, erkeğin arzuladığı kadınla velayeti altında bulundurduğu kardeşini değiştirdiği “şiğar nikâhını”¹⁰³, aile ve kişi onurunun hiçe sayıldığı “makt nikâhını”¹⁰⁴ ve “istibdâ nikâhını”¹⁰⁵ yasaklanmış ve bu tür nikâhların hayâsızlık ve nefret getirecek bir iş olduğu bildirilmiştir. Nikâhtan beklenen, ailede güveni sağlamak ve sevgiyi kalıcı hale getirmek, sağlıklı nesiller yetiştirmek ve suistimallerin önüne geçmek ancak bu şekilde mümkündür. Bunun içindir ki daha önce izin verilmesine rağmen belli bir zamana bağlı geçici evlilik olan “muta nikâhı” da yasaklanmış ve şöyle buyrulmuştur: “Ey insanlar, kadınlarla mut’a yapmanız konusunda sizlere izin vermiştim. Artık, bundan böyle Allah bunu kıyamet gününe kadar haram kılmıştır...”¹⁰⁶

Evliliğe bu kadar önem veren Allah Resulü, buna giden yolun da kolaylaştırılmasını istemiştir. “En bereketli nikâh, külfeti en az olanıdır,”¹⁰⁷ “Nikâhın en hayırlısı, en kolay olanıdır”¹⁰⁸ buyurarak evlilik masraflarında kolaylık gösterilmesini istemiştir. Şartların zor olduğu ortamlarda gençler evlenmekten çekinmekte ve yanlış

¹⁰¹ Tirmizî, “Nikâh”, 6.

¹⁰² İbn Mâce, “Nikâh”, 46.

¹⁰³ Müslim, “Nikâh”, 60.

¹⁰⁴ Beyhakî, “es-Sünenü’l-kübrâ”, 7: 256.

¹⁰⁵ Buhari, “Nikâh”, 37.

¹⁰⁶ Müslim, “Nikâh”, 21,

¹⁰⁷ Ahmet b. Hanbel, *Müsnet*, 6: 83,

¹⁰⁸ Ebû Dâvût, “Nikâh”, 30-31,

ilişkilere meyletmektedirler. Bazı evliliklerde ise ağır düğün şartlarından gençler yeni aile hayatlarına büyük bir külfetle başlamakta, bu da aralarındaki sevgiyi, muhabbeti, saygı ve hürmeti bitirmekte, boşanmaya kadar giden sonuçlar doğurmaktadır. Hatta konumuz olan misyar nikâhının nedenleri arasında da düğün masraflarının yüksekliği zikredilmektedir.

Kur'an-ı Kerim ve Hadisi şeriflerin ışığında anladığımız aile hem erkeğin hem de kadının iffet ve namusunu her türlü tehlikeye karşı koruyacak en etkili kurumdur. Kur'an'ın ve Peygamberimizin evliliğe gücü yetmeyenlerin iffetlerini korumalarını istemesi de evliliğin ne kadar önemli olduğuna bir işarettir.

Yine aktardığımız bu hadis ve ayetlerden anlaşılmaktadır ki aile, dünden bugüne ümmetlerin ve milletlerin nesillerinin devam ettirilebilmesini sağlayan ve medeni bir şekilde hayat sürdürülebilinen en eski ve en köklü kurumdur, bu kurumu insanlık tarihi içerisinde meşru kılan ritüel de nikâhtır. Bu amaçlar ve gayelerin dışına çıkılarak yaşanan her türlü kadın erkek ilişkisi (flört), birlikteliği (metres hayatı, mut'a, hıdn) ve evliliği (ki evlilik denirse) (şiğâr, hülle, misyâr gibi) gayr-i meşrudur/gayr-i meşru görülmelidir.

1.3. Semavi Din ve Şeriatlarda Aile

1.3.1. Yahudilikte Aile

Gerek bekârlık gerekse ruhbanlık, Yahudilikte arzu edilmeyen yaşam biçimleridir. Soyun korunması ve sağlıklı bir şekilde devamı, ancak kutsal kabul edilen aile kurumuyla sağlanabilir. Bunun için cinsel dürtüler anormal duygular değil, gayet insani hislerdir ve bunların meşru çerçevede tatmini esastır. Bu meşruiyetin kaynağı da aile bağıdır.¹⁰⁹

Yahudilikte, “Tanrı’nın topluluğuna girmek” olarak nitelendirilen evliliğin temel amacı, insan neslinin çoğalmasıdır. Tanrı emri gereği çocuk yapmak, evliliğe kutsallık atfedilmesinin temel sebeplerinden birisidir. Evlilik, cinsel tatminin sağlandığı, Tanrı’nın evrensel isteğinin bir sonucu olan insan neslinin devamının temininin yanında kişiyi günahlardan koruyan kutsal bir antlaşmadır. Yahudilikte evlilik manen bir temizliktir, bunun için bekârlık negatif bir niteliğe sahiptir.¹¹⁰

¹⁰⁹ Ömer Faruk Harman, “Semavi Dinlerde Aile”, *Aile Sempozyumu Tebliğler*, (Ankara: Medeniyet Vakfı Yayınları, 2015), 43-44; Cihat Şeker, “Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 2, sy. 44, (2015), 252-253.

¹¹⁰ Harman, “Semavi Dinlerde Aile”, 44; Şeker, “Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı”, 253.

Bekârlık cemaatte azalmaya yol açacağı için, Cennetin Krallığına müdahale gibi olumsuz bir düşünceyi barındırdığına inanılır. Bundan dolayı genç-yaşlı bütün erkekler için evlilik gereklidir. Bu sadece karı kocayı değil, bütün bir cemaati ilgilendirir. Bu nedenle çocuğu olan dul bir erkeğin bile yalnız kalmaması, evlenmesi gerektiği belirtilir.¹¹¹ Bekâr kimse tam bir erkek sayılmazken, Yahudiliğin geleceği için evliğin gerekli olduğu vurgulanır. Kadın ve erkek evlilik sayesinde birbirini tamamlarlar. Bekârlığı ise huzursuzluk ve mutsuzluğun bir sebebi olarak görürler.¹¹²

Evlenmeyerek ailenin ortadan kalkmasına sebep olan kimse ise sadece bir sosyal birimin değil bir kültürün yok olmasına da sebep olmaktadır. Bu yüzden Yahudilikte bekâr kalmak büyük günahdır. Hatta yirmi yaşına geldiği halde evlenmeyen kimsenin Tanrı'nın lanetine uğrayacağı şeklinde bir düşünce mevcuttur.¹¹³

Yahudilikte Tanrı'nın karı-koca arasındaki nikâha şahit olduğuna ve karısını terk eden kocanın buna ihanet ettiğine vurgu yapılır. Bu şekilde davrananlardan Tanrı'nın nefret ettiği ifade edilerek, ailenin devamına özellikle işaret edilir.¹¹⁴

Yahudi ailesi ataerkil ve aynı zamanda geniş bir ailedir. Sadece kan ve sıhrî hısımları değil köle, cariyeye ve hizmetçileri de içine alır. Ailenin bu geniş yapısı İsrail toplumunun sosyal, dini ve iktisadi yapısıyla ilgili olduğu kadar, İsrailoğulları arasında uygulanmış olan çok eşlilik (poligami) ile de yakından ilgilidir. Çok eşliliğin İsrailoğullarında özellikle ilk dönemlerde yaygın bir uygulaması vardır. Bunun sebepleri arasında birinci eşin çocuk, özellikle erkek çocuk doğuramaması, sağlanan iş gücü ve yengeyle evlenme kuralı gösterilebilir.¹¹⁵

1.3.2. Hristiyanlıkta Aile

Hristiyan dini aileyi sosyal veya medeni bir kurum olarak değil tamamen dini bir kurum olarak kabul etmektedir. Hristiyanlığa göre aile fertleri arasındaki ilişki, insanla Allah arasındaki ilişkinin bir aynası ve insanın ruhi-manevi alandaki gelişmesinin vazgeçilmez bir unsurudur. Hristiyan evliliğinde erkek ve kadın, birbirlerine karşılıklı olarak destek olmak ve dünyada Tanrı hizmetine adanacak yeni hayatlar var etmek için birleşmektedir. Bunun için doğru eş seçiminin başarılı bir evliliğin temeli olacağı açıktır.¹¹⁶

¹¹¹ Harman, "Semavi Dinlerde Aile", 43, Şeker, "Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı", 253.

¹¹² Harman, "Semavi Dinlerde Aile", 44, Şeker, "Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı", 254.

¹¹³ Harman, "Semavi Dinlerde Aile", 44, Şeker, "Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı", 256.

¹¹⁴ Şeker, "Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı", 258.

¹¹⁵ Harman, "Semavi Dinlerde Aile", 48.

¹¹⁶ Harman, "Semavi Dinlerde Aile", 50.

Hristiyanlıkta aile, kocanın hâkimiyetine dayanan bir kurumdur. İsa Mesih kilisenin başı olduğu gibi erkek de ailenin başıdır. Hatta kadın kocasına, rabbine tabi olduğu gibi tabi olacaktır. Bu nedenle kadının eşi üzerinde herhangi bir şekilde hâkimiyet kurması kabul edilemez.¹¹⁷

Hristiyanlıkta evliliğe kutsi bir mahiyet verilmiştir ki evlenmekle karı-kocanın tek bir beden haline geldiği ve artık ayrılmalarının mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır. Buna göre boşanıp başkasıyla evlenen eş, zina etmiş olmaktadır. Çünkü ayrılık müessesesi bulunmadığından dolayı önceki evliliği henüz devam etmektedir. Hristiyanlık boşanmayı bütünüyle reddettiği için bu defa da bir başka aşırılığa sebebiyet vermiştir. Hristiyan dünyasında yaşanan çeşitli sosyal çalkantıların bir sebebi de bu yasak olmalıdır. Zira bu durum bir taraftan kilise dışındaki evlenme ve boşanmalara yol açmış, kiliseye başvurup ikinci defa evlenemeyenler bunu kilise dışında yapma yoluna gitmişlerdir.¹¹⁸

Diğer taraftan ayrılma imkânı bulamayan çiftler, bu evliliklerini istemeyerek resmîyette muhafaza etmişler, bununla birlikte evlilik dışı meşru olmayan ilişkiler içerisine girmişlerdir. Bu sebeple Batı dünyasında ahlaki problemlerin ve çözümlerin temelinde Hristiyanlıktaki bu boşanma yasağının bulunduğu ileri sürülmektedir.¹¹⁹

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde hiçbir konsil birden çok kadınla evlenmeye karşı çıkmamıştır. Bazı Hristiyan mezhepleri de çok evliliği kabul etmektedir. Hatta bazı Hristiyan mezhepler çok evliliği ilahi bir müessese olarak kabul etmektedirler. Hristiyanlar arasında çok kadınla evlenme yasağı sonraki dönemlerde başlamıştır.¹²⁰

Hristiyanlığa göre, kilisede evlenmek imanın bir gereğidir. Kilise sıradan bir yer değil, bir cemaat yeridir. Kilisede cemaat huzurunda evlenen kişi, inancını bütün kardeşleriyle paylaşmış olmaktadır. Hatta inanç zafiyeti olan kişiler bile, kilisede evlenmektedir, çünkü onlara göre kilisede evlenmek, evliliğin kutsallığını ve önemini belirtmektedir.¹²¹

Hristiyan dinine mensup olup medenî evlenmenin geçerli olduğu yerlerde dahi, Kilise Hukukunun büyük bir tesiri görülmektedir. Medeni hukukun birçok prensibi kilise hukukundan kaynaklanmaktadır. Evlenme, evlenme manileri, evlenmenin feshi,

¹¹⁷ Harman, “Semavi Dinlerde Aile”, 50.

¹¹⁸ Harman, “Semavi Dinlerde Aile”, 51.

¹¹⁹ Harman, “Semavi Dinlerde Aile”, 51.

¹²⁰ Harman, “Semavi Dinlerde Aile”, 51.

¹²¹ Meryem Cangir (Arı), “İslam Hukukuna Göre Nikâhta Aleniyyet ve İlan Şartı”, (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2011), 17.

boşanma ve ayrılık hakkındaki prensipleri üzerinde Katolik ve Protestan evlilik doktrinlerinin büyük tesirleri vardır. Aynı tesir, Türk Medeni Kanunu'nun kaynaklandığı İsviçre Medeni Kanunu için de geçerlidir.¹²²

1.3.3. İslam Hukukunda Ailenin Yeri ve Önemi

İslam insan için var olan ve insana hayat veren bir dindir.¹²³ İnsanın dünya ahiret mutluluğunu amaç edinmiştir. Dinin sahibi ve insanın halıkı olan Allah-u Teâlâ, insanın fitratını, biyolojik ve fizyolojik yapısını, psikolojik ve sosyolojik yapısını en iyi bilendir. İnsana tertemiz bir hayat yaşatmayı vadedendir.¹²⁴ Çünkü insanın kalbiyle arasına girebilecek kadar içsel, nefsinin kişiye verdiği vesveseyi bilecek kadar yarattığına hâkim ve insana şahdamarından daha yakın olan bir yaratanın dinidir İslam.¹²⁵

İslam dini ve hukuku, şu an ve gelecekte insanların menfaatlerini sağlayıp mefsedetlerini önlemek için gönderilmiştir. Ebu Hanife (öl. 150/767) de İslam hukukunu (fıkıhı); “İnsanın yararına ve zararına olanları bilmesidir.” diye tarif etmiştir. Bu tarif; inanmanın lüzumu gibi imanla ilgili, doğru ve dürüst olmak gibi ahlakla ilgili, namazın önemi ve akitlerin serbestisi gibi ibadet ve muamelatla ilgili ameli hükümleri içine alır.¹²⁶

İnsanlığın devamı için nikâhı, korunması için kısası koymuştur. Aklın ve sağlığın korunması için içkiyi, neslin korunması için zinayı yasaklamıştır.¹²⁷ Yoksul zengin dengesini sağlamak için zekâtı, birlik ve beraberliği korumak için sıra-i rahimi emretmiştir. Birlik ve beraberliğe zarar verecek birçok söz ve fiili de yasaklamıştır.

İslam hukukunun muhtevası ve sistematığı diğer hukuk sistemlerinin muhteva ve sistematığından farklıdır. Mesela İslam hukukçuları, Roma hukuku sistematığı olan “kamu hukuku-özel hukuk” ayrımından oldukça farklı olarak İslam hukukunu, “ibâdât” (ibadetler), “muamelât” (Borçlar, Ticaret ve Aile Hukuku) ve “ukûbât” (Ceza hukuku) kısımlarına ayırmışlar ve bu sistem içerisinde incelemişlerdir. Aile hukuku bu üçlü ayırmda ibadetlerle muamelât arasında yer almaktadır. Aile hukukunu bazı hukukçular ibadetler, bazıları da muamelât bölümü içerisinde ele alıp incelemişlerdir. Çağdaş İslam hukukçuları ise bu üçlü ayrımı terk ederek daha geniş bir ayrıma gitmekte ve aile

¹²² Cangir, “İslam Hukukuna Göre Nikâhta Aleniyet ve İlan Şartı”, 17.

¹²³ el-Enfâl, 8/24.

¹²⁴ en-Nahl, 16/97.

¹²⁵ el-Enfâl, 8/24; el-Kâf, 50/16.

¹²⁶ Abdulkarim Zeydan, *İslam Hukukuna Giriş*, (Çev. Prof. Dr. Ali Şafak) (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2008), 78-99.

¹²⁷ Zeydan, *İslam Hukukuna Giriş*, 81.

hukukuna ahval-i şahsiye (kişinin doğrudan şahsıyla ilgili hukuki haller) içerisinde yer vermektedir.¹²⁸

Aile hukuku, İslam hukukunun müstakil bir bölümünü teşkil etmektedir. Klasik İslam hukuku kitaplarında bu bölüm “nikâh-talak”, “münâkehât-mufârakât” başlıkları altında incelenir.¹²⁹ İslam aile hukuku aile hayatının hak ve sorumluluklarını düzenlemiş, evlilik sayılan ve sayılmayan akitleri açıklamış, maksada uygun olarak kurulan aileyi koruyucu tedbirler getirmiş, uygunsuz aile bağlarını sona erdirmeyi caiz kılmış, aile fertlerinin hak ve yükümlülüklerini belirlemiştir.¹³⁰

İslam hukukunda aile, sadece cinsel tatmini ve neslin devamını sağlama gayesinden daha büyük ve daha önemli bir yere sahiptir. İslam aile hukukunda istikrarlı, sevgi, saygı ve birlik kaynağı olan ailede, vefakâr ve itaatkâr bir eş, güvenilir ve samimi bir koca, merhametli ve saygı dolu bir baba, şefkatli ve âtîfetli¹³¹ bir anne, hayırlı ve vefakâr oğullar, hayâ ehli terbiyeli salihâ kızlar, birbiriyle dayanışma halinde iyi günde kötü günde beraber olan akrabalar yetişmesi öngörülmüştür.¹³²

İslam hukukunda, sevgi ve muhabbetle ruhların inşasına, saygı ve birliktelikle ailenin kurulmasına, eğitim ve öğretimle kültür ve medeniyetin devamına, örneklik ve önderlikle dinin ve ahlakın ihyasına önem veren bir aile hukuku, nesilden nesile devam eden milletlerin devamını öngören ve bunların önem ve amacını koruyan bir aile hukuk sistemi vardır.

Bu çerçevede insan toplumun yapı taşı olarak kabul edilirken, aile de bu yapı taşlarından oluşan toplumun en temel kurumudur. İnsan, milletlerin ve medeniyetlerin oluşumunu sağlarken aynı zamanda, yeryüzünün gidişatından ve yeryüzünde oluşan bütün gelişimlerin inşa ve imarının sorumluluğu ve misyonu ile görevlidir. İnsan bu misyonunu içerisinde var olduğu, büyüdüğü, geliştiği ve yetiştiği aile ile gerçekleştirecektir. Aile hukuku da bunun yöntem ve sistemini belirleyen, bu misyonu yerine getiren aileleri ve şahısları koruyup kollayan bir yapıya ve öneme sahiptir.

İnsanoğlu zikredilen bu çerçeveyi ihlal ettikçe Allah (c.c.) onu kaybettiği düzene, fitrata, sırat-ı mustakime yeniden çekmek için peygamberler göndermiştir. Bu

¹²⁸ M. Akif Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, (İstanbul: İ.F.A.V. Yayınları, 1985), 3.

¹²⁹ Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, 3.

¹³⁰ Hayrettin Karaman, *İslam Hukuk Tarihi*, 11. Baskı (İstanbul: İz Yayıncılık, 2016), 25.

¹³¹ Âtîfet, iyilik, bağış, kayra, lütuf, ihsan, inayet, karşılık beklemeden gösterilen sevgi anlamlarına gelmektedir. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 25 Haziran 2020.

¹³² Yusuf Karadâvî, *İslam Hukuku*, (Çev., Dr. Yusuf Işıcık - Dr. Ahmet Yaman), 2. Baskı (İstanbul: Marifet Yayınları, 1999), 73.

ilahi yasa son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar devam etmiştir. Onunla birlikte gönderilen vahyin son ve evrensel formu olan Kur'an-ı Kerim'in temel konusu da bu hak ve sorumlulukların sınırlarını belirlemeye yöneliktir.¹³³ Bu nedenledir ki Peygamberimiz, cahiliye döneminde bu çerçeveye uymayan birçok nikâh çeşidini kaldırmış, evliliğe ve boşamaya sınırlama, taraflara hak ve sorumluluklar, nikâh akdine de şart ve yükümlülükler getirmiştir. Ayrıca İslam, aile kurmanın yolunu ve sebeplerini de kolaylaştırmayı tavsiye etmiştir.

Bu bağlamda İslam öncelikle kadına büyük önem vermiş, onun bir meta' olarak görülmesine karşı çıkmış, kız çocuklarının öldürülmesini yasaklamış, salih bir eş olarak dünyanın en üstün değeri kendisine atfedilmiş, anne olarak cennet ayakları altına serilmiş ve hakkı ödenmeye en layık kişi görülmüştür.

¹³³ Ahmet Küçük, "Günümüzde Aile ve Kur'an'dan Örnek Aileler", *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 3/2, (2019), 410.

II. BÖLÜM

2. NİKÂH AKDİNİN ÇEŞİTLERİ

2.1. Hususi, Dini veya Medeni Olma Yönüyle Nikâh Akdinin Çeşitleri

Evlilikler tarih boyunca hususi, dini veya resmi olarak değerlendirilmiş, dini veya resmi bir iştirakin olup olmadığına göre üç çeşit evlilik görülmüştür.

2.1.1. Hususi Evlilik

Hususi evlilik, din adamının veya yetkili resmi merciinin katılmadığı, evlenecek kişilerin bizzat kendilerinin veya ailelerinin rızasıyla gerçekleştirdikleri evliliktir.¹³⁴ Tarihte en yaygın ve en eski evlenmenin hususi evlenme olduğu görülmektedir. Önceleri kız kaçırma ve kızın ailesiyle bir meblağ üzerinde anlaşma şeklinde vuku buluyordu. Daha sonra kızın ailesiyle önceden anlaşarak kızın satın alınması haline dönüşmüştür.¹³⁵

Roma hukukunda “karşılıklı rızalar evlenmeyi vücuda getirir” cümlesi evlenme akdinin kaidesi haline gelmiş, önceleri kilise hukukunda da bu esas aynen benimsenmiştir.¹³⁶

Hususi evlenmede ne dini ne de resmi bir uzvun akde iştiraki şart değildir. Nikâh akdinin sıhhati için dini veya resmi herhangi bir organın katılımının zorunlu olmadığını dikkate alan bazı müellifler İslam hukukundaki evlenme akdini “hususi evlenme” çeşidi içinde incelemişlerdir.¹³⁷

¹³⁴ Özlem Tüzüner, “Türk ve İslâm Hukuku Bakış Açısından Evlenmenin Hukukî Niteliği Hakkında Bir İnceleme, *Ankara Barosu Dergisi* 1, (2013), 137.

¹³⁵ Mısır, İran, Çin ve İbranilerde kadim dönem hukukunda hususi evlenme türünün mevcudiyetine dair bkz. İbrahim Erol Kozak, *Kadim Dönemler Genel Hukuk Tarihi*, 217, 264, 345, 365; Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2016) 1: 303.

¹³⁶ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 303; Kudret Ayiter, *Roma Hukuku Dersleri Aile Hukuku*, (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1960), 8.

¹³⁷ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 303; Andreas B. Schwarz, *Aile Hukuku* 1, 2. Baskı, (Çev. Bülent Davran) (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, İsmail Akgün Matbaası, 1946), 92.

2.1.2. Dini Evlilik

Bunda evlilik kutsal bir muamele olarak değerlendirilmiş ve dine bağlanmış, ruhani uzuvların katılımıyla yapılacak merasim ve ruhanilerce evliliğin kutsanması şart koşulmuştur. “Nişanlılardan birinin rahibi ile iki şahidin huzurunda karşılıklı irade beyanı ve rahibin tehdit altında kalmadan tarafların irade beyanlarını kabul etmesi” esası Katoliklerde benimsenmiş ve modern devletlerin laik evlenme hukuku da buna göre tanzim edilmiştir.¹³⁸

Yunan-Ortodoks kilisesine bağlı balkan devletlerinde ve Vatikan devletinde evlenmeyi yalnızca kilise akdedebilmektedir. Protestanlık ise yapısı gereği evliliği mukaddesattan sayan inancı reddetmektedir. Musevilerde de ruhani reisin evlenme akdinde hazır bulunması şart değildir.¹³⁹

2.1.3. Medeni Evlilik

Buna göre evlenme akdi medeni bir akitten ibarettir. Devlet onu dini akitlerden tamamen müstakil olarak kendisi tanzim edecektir.

Türk Medeni Kanunu’na göre evlenmenin nasıl yapılacağı şu şekilde tarif edilmiştir: “Evlendirme memuru merasimin son bulmasıyla beraber derhal karı kocaya bir evlenme kâğıdı verir. Evlenme kâğıdı ibraz edilmeden, evlenmenin dini merasimi yapılamaz. Bununla beraber evlenmenin tamamı dini merasimin icrasıyla mütevakkıf değildir.”¹⁴⁰

2.2. Hüküm Bakımından Nikâh Akdinin Çeşitleri

Evliliğin meşruluğu kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Fakat evliliğin yapılıp yapılmamasını fakihler kişilerin durumuna göre düzenlemişlerdir. Burada evliliğin kişilerin durumuna göre farz, vacip, sünnet, mubah, mekruh veya haram olma durumunu açıklamaya çalışacağız. Değerlendirme kriteri olarak mehir, nafaka vb masrafları karşılamaya maddi olarak elverişli olup olmama, evlenmediği takdirde zinaya düşme ihtimali ve bunun derecesi, evlendiği takdirde eş ve çocuklarına muhtemel davranışları vb. hususların dikkate alındığı gözlemlenmektedir.

2.2.1. Farz Olan Nikâh

Çoğu fakihe göre, kişi evlenmediği takdirde zinaya düşeceğine kesin kanaat getirir, oruç ve benzeri ibadetlerle kendini koruyamaz durumdaysa, mehir, eşinin

¹³⁸ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 303; Schwarz, *Aile Hukuku* 1, 94.

¹³⁹ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 304.

¹⁴⁰ TMK, madde 143.

nafakası ve şer'i evliliğin masraflarını da karşılayabilecek durumdaysa ona evlilik farzdır.¹⁴¹

2.2.2. Vacip Olan Nikâh

Kişi evlenmediği takdirde fuhşa düşmekten korkar ve bu konuda kesin kanaati olmazsa, maddi açıdan mehir, kadının nafakası vb. yükümlülükleri kaldırabilir durumdaysa, ayrıca kadına zulmetmekten ve haksızlık yapmaktan korkmazsa, evlilik bu kimseye vacip olur.¹⁴²

2.2.3. Sünnet Olan Nikâh

Evlenmediği takdirde zinaya düşme tehlikesi olmayan ve evlendiği zaman da eşinin mehir ve nafakasını helalinden verebilecek olan kimsenin evlenmesi sünnettir.¹⁴³ Şafii ve Hanbelilerde ise böyle bir durumda kişinin evlenmesi müstehaptır.¹⁴⁴

2.2.4. Mübah Olan Nikâh

Bir kimsenin evlenme isteği olmakla beraber, evlenmediğinde zinaya düşme tehlikesi yoksa ve sadece cinsel arzularını tatmin için evlenecekse böyle bir kimsenin evlenmesi mubahtır.¹⁴⁵

2.2.5. Mekruh Olan Nikâh

Evlendiği zaman aile hukukuna riayet etmeyip, az da olsa kötü davranıp zarar verme şüphesi bulunan, nafakasını karşılamada ve cinsel ilişkide hastalığa veya ihtiyarlığa bağlı olarak şevk ve kudretinin zayıflamasından korkulan kimsenin evlenmesi mekruhtur.¹⁴⁶

¹⁴¹ Muhammet Emin İbn Abidin, *Reddû'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*, (Riyad, Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003), 4: 63; Vehbe Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 2. Baskı, (Dımaşk: Dâru'l-Fıkr, 1985), 7: 31; Abdurrahman Cezîrî, *Kitabü'l-Fıkh Ale'l-Mezahibi'l Erbaa*, 3. Baskı (Beyrut, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye Matbaası, Beyrut) 4: 10-15; Hamdi Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, (İstanbul, Erkam Yayınları, 2018) 153; Abdurrahman Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 3. Baskı, (Ankara, Öncü Baskı Yayın, 2016) 61.

¹⁴² Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 31; Cezîrî, *Kitabü'l-Fıkh Ale'l-Mezahibi'l Erbaa*, 4: 10-11; Seyyid Sabık, *Fıkhü's-sünne*, (Kahire: el-Feth li'l-İlâmi'l-Arabî, ty.) 2: 10; Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsilî, *Kitabu'l-İhtiyâr li-ta'lili'l-Muhtâr*, (Beyrut: Daru'l-Marife, 2004), 3: 102; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 153; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 61.

¹⁴³ İbn Abidin, *Reddû'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*, 4: 65; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 33; Cezîrî, *Kitabü'l-Fıkh Ale'l-Mezahibi'l Erbaa*, 4: 12; Seyyid Sabık, *Fıkhü's-sünne*, 2: 11, Mevsilî, *Kitabu'l-İhtiyâr li-ta'lili'l-Muhtâr*, 3: 102; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 153; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 61.

¹⁴⁴ Abdülkerim Zeydan, *Mezheplere Göre Bütün Yönleriyle Kadın ve Aile Fıkhı Ansiklopedisi*, (Çev. Erdinç Ahatlı v.dğr.), (İstanbul: Asalet Yayınları, 2019), 7: 108-109; Şirbinî, Muğni'l Muhtâc, 12: 13.

¹⁴⁵ Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 33; Cezîrî, *Kitabü'l-Fıkh Ale'l-Mezahibi'l Erbaa*, 4: 12; Seyyid Sabık, *Fıkh-ı Sünne*, 2: 11; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 153; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 61.

¹⁴⁶ İbn Abidin, *Reddû'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*, 4: 66; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 32; Cezîrî, *Kitabü'l-Fıkh Ale'l-Mezahibi'l Erbaa*, 4: 10,12; Seyyid Sabık, *Fıkh-ı Sünne*, 2: 12, Mevsilî,

2.2.6. Haram Olan Nikâh

Evlendiği zaman aile hukukuna riayet etmeyeceği, eşine kötü davranacağı ve zarar vereceği hususunda hiç şüphe bulunmayan, nafakasını karşılamada ve cinsel ilişkide aciz olan kimsenin evlenmesi haramdır.¹⁴⁷

Kadının evlenmesi açısından da bu durumlardaki hükümler aynen geçerlidir. Maliki ve Şâfiî mezheplerinin görüşüne göre kadının evlenmesi dini bir sakıncaya sebep olarsa ve kadın kocasının haklarını yerine getiremeyecekse evlenmesi haramdır.¹⁴⁸

2.3. Geçerlilik Açısından Nikâh Akdinin Çeşitleri

2.3.1. Sahih Nikâh Akdi

İn'ikad ve sıhhat şartları tamam olan nikâh akdi sahihtir. Ayrıca mevkuf (başkasının icâzetine bağlı) olan nikâh, bu icâzet verildiğinde ve bir tarafın fesih hakkının bulunması sebebiyle gayr-i lâzım (bağlayıcı olmayan) nikâh, bu hakkın kullanılmaması durumunda sahih hale gelir.¹⁴⁹

Nikâh akdi sahih olarak inikad eder etmez birtakım neticeler doğurmaktadır. Bunları başlıca üç başlıkta değerlendirmek mümkündür. Bunlar kocanın karısına karşı hakları ve sorumlulukları, karının kocasına karşı hakları ve sorumlulukları ve her ikisinin birbirlerine karşı hakları ve sorumluluklarıdır.¹⁵⁰

Kocanın görevi, kadının hakkı olan hususlar mehir, nafaka, kasm ve iyi geçim olarak özetlenebilir. Nikâh esnasında konuşulsun (mehr-i müsemma) veya konuşulmasın (mehr-i misil) erkek, eşine mehrini vermek zorundadır. Evlilikte nafaka erkeğin üzerine bir borçtur. Bu çerçevede eşinin, gıda, kıyafet ve mesken ihtiyacını gidermek durumundadır. Erkek birden fazla evli ise eşler arasında ülfet ve muhabbet, geceleme ve nafaka konusunda adil davranmalıdır. Erkek evin nafakasını sağladığı gibi

Kitabu'l-İhtiyâr li-ta'lili'l-Muhtâr, 3: 102; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 153; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 61.

¹⁴⁷ İbn Abidin, *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*, 4: 66; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 32; Cezîrî, *Kitabü'l-Fıkh Ale'l-Mezahibi'l Erbaa*, 4: 10, 12; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 153; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 61.

¹⁴⁸ Abdülkerim Zeydan, *Mezheplere Göre Bütün Yönleriyle Kadın ve Aile Fıkhı Ansiklopedisi*, 7: 100.

¹⁴⁹ Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, (İstanbul: Bilmen Basımevi, 1968), 2: 23; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 199; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 341; Ahmet Yaman, *İslam Aile Hukuku*, (İstanbul, Mafiret Yayınları, 1999), 52; Atar, "Nikâh", 116.

¹⁵⁰ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 33; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 201-203; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 341; Mevsili, *Kitabu'l-İhtiyâr li-ta'lili'l-Muhtâr*, 3: 105-144.

huzur ve sükûnetini de iyi geçim ve güzel davranışlarıyla sağlamak zorundadır. Bunlar erkeğin eşine karşı görevleridir.¹⁵¹

Aynı şekilde kadının da kocasına karşı vazifeleri bulunmaktadır. Öncelikle kadın, muaccel mehrini almış olmak şartıyla, emniyet içinde ve kendisine layık olan koca evine gitmelidir. Kadın, kocasına itaat etmeli ve onun müsaadesi olmadan dışarı dahi çıkmamalıdır. Dinin öngördüğü sınırlar içerisinde kocanın tedib hakkını kabul etmeli, onun ve evinin namusunu muhafaza etmelidir. Kocanın nesebini devam ettirmeli ve onları en güzel şekilde yetiştirmelidir.¹⁵²

Kocanın karısına karşı görevleri ve hakları ile karının kocasına karşı görevleri ve hakları yanında, her ikisinin de birlikte elde ettikleri birtakım hakları bulunmaktadır. Hurmet-i musahera, tevârüs, neseb ve meşru çerçevede cinselliğin helal hale gelmesi bu haklardandır. Buna göre eşlerin helal dairesi içerisinde cinsel olarak birbirlerinden faydalanabilmeleri mübah hale gelmiştir. Nikâhla birlikte aralarında tevârüs bağı kurulmuş olup, birine ecel vuku bulduğunda sağ olan eş diğerine varis olacaktır. Aralarında oluşan akrabalık bağlarını koruyup devam ettirmelidir. Nikâhın akabinde asgari hamilelik süresi dolmuş olmak kaydıyla dünyaya gelen çocuğun nesebi nikâhlı kocaya ait olmaktadır.¹⁵³

2.3.2. Fasid Nikâh Akdi

Kuruluş şartları tam olmakla beraber sıhhat şartları eksik olan nikâhlar fasittir.¹⁵⁴ Bu akitleri şu şekilde açıklayabiliriz:

Nikâh esnasında şahidin bulunması evliliğin sıhhat şartlarından biridir. Taraflar arasında şahitlerin bulunmadığı bir zamanda nikâh gerçekleşmiş ise bu nikâh fasittir. Daha sonra bu nikâh şahitlere veya topluma duyurularak ilan edilirse nikâh sahih olur,

¹⁵¹ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 33; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 201-203; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 341; Mevsili, *Kitabu'l-İhtiyâr li-ta'lili'l-Muhtâr*, 3: 105-144.

¹⁵² Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 33; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 201-203; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 341; Mevsili, *Kitabu'l-İhtiyâr li-ta'lili'l-Muhtâr*, 3: 105-144.

¹⁵³ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 33; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 201-203; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 341; Mevsili, *Kitabu'l-İhtiyâr li-ta'lili'l-Muhtâr*, 3: 105-144.

¹⁵⁴ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 204; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1, 342; Zuhayli, *el-Fikhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7, 109; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 138; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 52.

fakat yapılan nikâh akdi şahitlere de bildirilmeden gizli bir şekilde devam ettirilecek olursa nikâh batıl olur.¹⁵⁵

Evlenilmesi sürekli veya geçici olarak haram olan kadınlar açısından fasit nikâh akdinin belirlenmesi yapıldığında, başkasıyla evli olan kadınla, evli olduğunu bilmeden yapılan nikâh akdi fasittir. Ebu Hanife'ye göre başkasıyla evli olduğunu bilip bilmemesi sonucu değiştirmemektedir.¹⁵⁶ Erkeğin, karısının kız kardeşi, hala ve teyzesiyle eşi sağ iken yaptığı nikâh akdi de fasittir.¹⁵⁷ Evlenmeleri ebediyen haram olan kan, sıhrî ve süt hısımlarıyla bilerek veya bilmeyerek evlenmek Ebu Hanife'ye göre fasittir.¹⁵⁸

Nikâh süreklilik gerektiren bir akitir. Bu nedenle bir süre ile sınırlı (muvaqqat) nikâh fasittir. İmam Züfer'e göre şart fasit nikâh sahihtir.¹⁵⁹

Nikâh, akdi yapan taraflarla beraber aileyi de ilgilendirdiği ve ağır bir sorumluluk getirdiğinden dolayı velinin bilgi ve izni olması gerekmektedir. Bakire kızın velisiz evlenmesi gibi veli izni gereken yerde, veliden izin almadan yapılan nikâh akdi fasittir.¹⁶⁰ Bununla beraber taraflardan birinin mükreh olduğu nikâh akdi de fasittir.¹⁶¹

2.3.3. Batıl Nikâh Akdi

Rükünlerinde veya sıhhat şartlarında bir eksiklik bulunan nikâh akitleri batıldır. Mesela, mümeyyiz olmayan çocuğun evliliği, tercih edilen görüşe göre hala veya kardeş gibi evlenilmesi haram olan kadınlardan biriyle yapılan evlilik, bir başkasıyla evli olan kadınla evli olduğunu bilerek yapılan evlilik, Müslüman bir erkeğin Mecusi veya putperest bir kadınla evlenmesi gibi.¹⁶² Batıl nikâh akitlerinde noksanlık ana unsurlarda

¹⁵⁵ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2, 24; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 205; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1, 342; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7, 109; İbn Abidin, age, c. 4, s. 284; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 136; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 53.

¹⁵⁶ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2, 24; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 205; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7, 109-111; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 137; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 53.

¹⁵⁷ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2, 24; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 205; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7, 109-111; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 137; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 53.

¹⁵⁸ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2, 24; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 205; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7, 109-111; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 137; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 53.

¹⁵⁹ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2, 24; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 205; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7, 109-111; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 137; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 53, Burhaneddin Ali b. Ebi Bekr el-Merğînânî, *el-Hidaye Şerhi Bidayetü'l-Mübtedi*, (Lübnan: Dâru'l-Alarkam,) 1: 230.

¹⁶⁰ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 342.

¹⁶¹ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 23; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 138.

¹⁶² Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 207; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 343; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 112; Çolak, *İslam Aile Hukuku*, 140; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 54.

bulunduğu için böyle bir akit hiçbir hukuki sonuç doğurmaz. Ayrıca batıl sayılan evliliklerde birleşme olup olmaması da sonucu değiştirmez. Böyle bir durumda olan kişilere zina cezası mı yoksa tazir cezası mı uygulanacağı tartışmalıdır. Batıl nikâh ile evlenen tarafların derhal birbirinden ayrılması gerekir. Kendileri ayrılmadığı takdirde hâkim zorla ayırır.¹⁶³

Batıl nikâh akdiyle yapılan evlilikte mehir, nafaka, nesep, iddet ve miras gibi hükümlerin hiçbirisi geçerli değildir. Kısacası batıl nikâh sahih nikâhın doğurduğu hiçbir sonucu doğurmaz. Sadece Ebu Hanife böyle bir evlilikten meydana gelen çocuğun nesepsiz kalmaması için bu evliliği fasit saymıştır. Gerçekleşen fiili durumu bir neticeye bağlamak için böyle bir ayrımı kabul etmiştir.¹⁶⁴ Hukuk-ı Aile Kararnamesi de bu görüşü kabul etmiştir.¹⁶⁵

Batıl sayılan nikâh akitlerini maddeler halinde sıralayıp, terminolojide kendine has isimlerle anılanları burada kısaca açıklamaya çalışacağız.

- i. Evlenme ehliyeti olmayanların yaptığı nikâh,¹⁶⁶
- ii. Gelecek zaman kipiyle yapılan nikâh,¹⁶⁷
- iii. Müslüman erkeğin putperest kadınla, Müslüman kadının gayr-i müslim erkekle nikâhlanması,¹⁶⁸
- iv. Gizli Nikâh: Şahitlere “bu akdi açığa vurmayın” diye tembihte bulunarak yapılan nikâh,¹⁶⁹
- v. Nikâh-ı Makt: Kendisiyle evlenilmesi haram olan kadınlarla yapılan nikâh,¹⁷⁰

¹⁶³ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2, 36; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 207; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 112; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 343; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 53.

¹⁶⁴ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 36; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 207; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh* 7: 112-121; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 343; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 53.

¹⁶⁵ Hukuk-ı Aile Kararnamesi, md. 54.

¹⁶⁶ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 207; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 53; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 112-121.

¹⁶⁷ Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 53; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7, 112; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 207.

¹⁶⁸ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 26; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 207; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 53; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 343; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 112.

¹⁶⁹ Şemseddin Serahsi, *Mebhut*, (Beyrut: Dar'ul-Mearife, 1989), 5: 31; Muhammed b. Ahmed b. Muhammed İbn Rüşd el-Hafid, *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihayetül Muktesid*, (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1415h), 3: 35; Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, (İzmir: DİB Yayınları, 2018), 421-436; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 207.

vi.Üç talak ile boşadığı eşiyle (kadının bir başkasıyla sahih evliliği gerçekleşmeden) yaptığı nikâh,¹⁷¹

vii.Hulle nikâhı: Üç talak ile boşanmış kadını ilk kocasına helal kılmak amacıyla yapılan evlilik,¹⁷²

viii.Dört eşi olan bir kişinin beşinci kişiyle yapacağı nikâh akdi cumhura göre batıldır, Ebu Hanife'ye göre fasittir.¹⁷³

ix.Nikâh-ı Şiğâr: İki kişiden her birinin, velayeti altındaki kadını mehirsiz olarak (her bir kadın diğerinin mehri olması kaydıyla) yapılan nikâh Şâfiî, Maliki, Hanbeli'ye göre batıldır, Hanefilere göre mekruh olmakla beraber mehr-i misil vermek kaydıyla sahihtir derler.¹⁷⁴

¹⁷⁰ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, (İmameyne göre) 2: 24; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 54; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 112-121; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 207.

¹⁷¹ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, (İmameyne göre) 2: 24; Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, 427.

¹⁷² Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 116-117; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 387.

¹⁷³ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 112; Serahsi, *Mebcut*, 4: 202; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 165-166; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 177.

¹⁷⁴ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 116-117; İbn Abidin, *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*, 4: 238; Ebû İshâk eş-Şîrâzî, *el-Mühezzebe fî Fıkhi'l-İmâm eş-Şâfiî*, (Cidde, Dâru'l-Beşîr, 1996), 158.

III. BÖLÜM

3. MİSYAR NİKÂHI

3.1. Misyar Nikâhının Tarifi

Misyar nikâhı (زواج المسيار) iki sözcükten oluşan bir isim tamlamasıdır. Bu sözcüklerden biri misyar, diğeri ise nikâhtır. Nikâhın tanımı ve türleri ile ilgili olarak daha önce bilgi verildiğinden dolayı burada ayrıca nikâha değinilmeyecektir. Ancak misyar nikâhını tanımlayabilmek için öncelikle misyar sözcüğünün açıklanması gereklidir. Bu nedenle biz misyar kelimesinin lügatte ve ıstılahta olan tarifini yapacak ve böylece misyar nikâhının tanımını ortaya koymuş olacağız.

3.1.1. Lügatte Misyarın Tarifi

Misyar kelimesi ilk dönemde yazılan hiçbir lügatte bulunmadığı gibi klasik fıkıh kitaplarında da yer almamaktadır. Misyar, halk dilinde kullanılan (عامية) bir kelime olup kökeni ile ilgili net bir veriye ulaşılamamış, ancak (المسير) kelimesinden alındığı ve bunun da gitmek anlamında olan (سير) kelimesinden geldiği tahmin edilmektedir.¹⁷⁵ Misyar sözcüğü (مفعال) kalıbında mübalağa sığasıdır.¹⁷⁶

Konuyla ilgili araştırma yapan çağdaş yazarlar bu kelimenin sözlük anlamı ile ilgili bazı yorumlar yapmışlardır. Bu açıklamalardan birine göre misyar Suudi Arabistan'ın Necid bölgesinde kullanılan ve halk arasında “günlük ziyaret” anlamına gelen bir kelimedir. Bir diğer açıklamaya göre ise misyar bir kısım körfez ülkesinde halk dilinde “uğrayıp geçmek” anlamında kullanılan bir kelimedir.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “‘Ukûdû’z-zevâcî’l-mu’âsıra fi’l-fıkhî’l-İslâmî”, (Yüksek Lisans Tezi, Gazze İslam Üniversitesi Şeriat Fakültesi Mukayeseli Hukuk, 2005/2006), 71.

¹⁷⁶ Abdülmelik b. Yusuf b. Muhammed b. el-Mutlak, *Zevâcû’l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâyye nakdiyye*, (Riyad: Dâru İbn La’bûn, 1423h), 75; Üsame Ömer Süleyman el-Aşkar, *Müsteceddâtü Fıkhiyyetü fi Kadâyâ’z-Zevâc ve’t-Talak*, (Ürdün: Dâru’n-Nefâis, 2016), 161.

¹⁷⁷ Mutlak, *Zevâcû’l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâyye nakdiyye*, 75.

En fazla kabul edilen görüşe göre "misyar", Arapça'da "yürüme" anlamına gelen (سير) kökünden mif'al vezninde mübalağa sigasıdır. Misyar nikâhında koca eşinin yanında belli aralıklarla bir süre kalıp döndüğü için misyar nikâhı bu kelimeyle ifade edilmiştir.¹⁷⁸ Nitekim (السيارة - سيار) "kafile" veya "yürüyen kafile", "yürüyen insan topluluğu" demektir.¹⁷⁹

3.1.2. Istılahta Misyarın Tarifi

Misyar, az önce de belirtildiği gibi lügat kitaplarında da fıkıh kitaplarında da bulunmayan bir kelimedir. Dolayısıyla misyar kelimesinin terim olarak tanımı bulunmadığı düşünülmektedir. Fakat Karadâvî bu kelimeyi Araplardan bazılarının sözlüklerden aldığını ve ondan (المرور - وعدم المكث الطويل) "yürümeyi, uzun bir süre bir yerde beklememeyi" kastettiklerini söylemektedir.¹⁸⁰

Bu mananın da lügat manasıyla bir alakası vardır ki o da şudur, seyreden, giden kimse (سائر) bir yerde, bir mekânda uzun süre kalmaz.¹⁸¹

Literatürde ilim adamları tarafından misyar nikâhını tamamen kapsayacak bir tarif yapılmamasına rağmen böyle bir evliliğin varlığından bahsetmişler ve misyar nikâhından ne anlamamız gerektiğini şöyle açıklamışlardır: Misyar nikâhı, sahih bir evlenme akdinin kurulması için gerekli olan tüm rükün ve şartlar yerine getirilmekle birlikte kadının nafaka, sükna ve kasm (kocasının kendi yanında ikamet etmesi) haklarından özgür iradesiyle feragat ettiği evlenmedir. Bu evlilikte kadın genellikle kendi ailesinin yanında kalmakta ve kocası belli zamanlarda kendisine uğramaktadır.¹⁸²

Riyad Yüksek Mahkeme hâkimlerinden İbrahim el-Hudayrî bu nikâhın Suûdî Arabistan'ın Necid bölgesinde eski bir geçmişe sahip bulunduğunu ve kocanın daha çok kuşluk vakti eşine uğraması sebebiyle de kuşluk nikâhı (النكاح الضحوية) olarak isimlendirildiğini belirtir.¹⁸³

Abdûlmelik b. Yûsuf el-Mutlak'ın emekli Riyad Emr-i bi'l-Ma'rûf Nehy-i 'ani'l-Münker Teşkilatı Başkanı Abdurrahmân en-Nâsır ile yaptığı röportajda (12 Ocak 2002) geçtiği üzere misyârın en fazla yarım asırlık bir geçmişi vardır ve birden fazla

¹⁷⁸ Hacı Mehmet Günay, "İbadetler ve Aile Hayatı ile İlgili Bazı Meseleler" Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı-V, (Ankara: DİB Yayınları, 2012), 509.

¹⁷⁹ İbn Manzûr, Lisan'ül-Arap, (Kahire: Daru'l-Maârif, 1119 h.), 2169.

¹⁸⁰ Yusuf Karadâvî, Fetâvâ Muasıra, (Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî), 291.

¹⁸¹ İbn Manzûr, Lisan'ül-Arap, 2169.

¹⁸² Mutlak, *Zevâcü'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâ'iyye nakdiyye*, 72-73; Aşkar, *Müsteceddâtü Fıkhiyyetü fi Kadâyâ'z-Zevâc ve't-Talak*, 162-163; Günay, *İbadet ve Aile Hayatı*, 509-510.

¹⁸³ Saffet Köse, "Misyâr Nikâhı", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy: 13, (2009), 23.

evlenmek isteyenlerin gizli olarak evlendikleri bir nikâhtır. Bu sebeple de o dönemlerde bu evliliğe gizli nikâh da denilmiştir.¹⁸⁴

Yusuf Karadavî misyar nikâhını “Kadının kocasını nafaka, mesken ve eşler arası adil davranma (tesviye) sorumluluğundan kurtardığı evliliktir” şeklinde tarif etmiştir.¹⁸⁵

Zuhayli’nin misyar nikâhını tarifi ise şöyledir; İslâm’da bir evlilikte olması gereken şartları taşıyan evliliktir. Her iki tarafın adaletli veli ve akıl baliğ, Müslüman, adaletli iki şahit huzurunda icap ve kabulü gerçekleşmiş ise evlilik de gerçekleşmiş olur. Fakat burada iki fark vardır ki o farklar da şunlardır:

- a. Kadının nafaka hakkından vazgeçmesi,
- b. Kadının, kocasının birden çok eş arasındaki eşit geceleme gereken hakkından vazgeçmesi. Normal nikâhla misyar nikâhı arasındaki fark bu iki haktan (sükna ve kasm) kadının vazgeçmesidir.¹⁸⁶

Abdullah Fakîh yönetimindeki İslam Örgütü Fetva Merkezi Sitesinde misyar nikâhı ile ilgili tarifinde misyar nikâhının iki şekli bulunmaktadır:

Bunlardan biri karı ile koca arasında nikâhın gerektirdiği bütün rükûn ve şartları (mehr, şahit ve veli) yerine getirilerek yapılan, fakat kocanın nafaka ve sükna hakkının düşmesini şart koştuğu şekildir.

Diğeri ise kocanın karısına, nafaka hakkından vazgeçmesi şartı bulunmamakla beraber kasm (eşlerde eşit geceleme) hakkından vazgeçmesini şart koştuğu nikâh türüdür.¹⁸⁷

Anılan müelliflerin yukarıda aktardığımız misyar nikâhı tanımını üzerinde düşünüldüğünde şu sonuçlara ulaşmak mümkündür:

- a. Her şeyden önce misyar nikâhı, nikâh akdinin şartları, rükünleri, icap ve kabul gibi tüm gereklilikleri içeren bir akittir. Nitekim misyar nikâhı, resmi makamlarda evliliği ispat etmeyi gerektiren belgelerden muaf olmayı gerektirmemektedir.

¹⁸⁴ el-Mutlak, *Zevâcû'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâiyye nakdiyye*, 72; Saffet Köse, “Misyâr Nikâhı”, 23.

¹⁸⁵ Yusuf Karadavi, *Fetâvâ Muâsıra*, 290.

¹⁸⁶ Vehbe Zuhayli, *Fetâvâ Muâsıra*, 226.

¹⁸⁷ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 72.

b. Nikâh ile misyar nikâhını birbirinden ayıran nokta, kadının bazı haklarından vazgeçmesidir. Tanıma göre vazgeçilen bu hakların nafaka, sükna ve kasm hakları olduğu anlaşılmaktadır. Tanımdan kadının bu haklardan veya tüm haklarından vazgeçmesiyle yapılan nikâhı anlıyoruz.

c. Şebeketü'l-islamiyyenin vermiş olduğu fetvada misyar nikâhını iki kısma ayırması, birinci türünde nafaka ve süknadan vazgeçilen nikâh, diğerinde ise kasm hakkından vazgeçilen nikâh olması; tanımın içeriğini etkileyecek derecede önemli bir ayrıntı değildir. Özetle misyar, kadının bazı haklarından vazgeçtiği nikâhtır.

Misyar nikâhının tanımını ve değerlendirmesini düşündüğümüzde; kadının, rükunları, şartları ve gereklilikleri yerine getirilmiş bir nikâh akdinde nafaka, sükna ve kasm hakkından bazılarında veya tümünden vazgeçtiği, tarafların evlilik sorumluluğu almadan rahatça kendi yaşamlarına devam ettiği ve evliliği 'sadece isim olarak' bir arada götürdüğü bir evlilik olduğu kanaati ortaya çıkmaktadır.

3.2. Misyar Nikâhını Ortaya Çıkartan Sebepler

Misyar nikâhının hükmü ile ilgili değerlendirmeye geçmeden önce insanları bu nikâhı yapmaya iten/mecbur bırakan sebeplere değinmekte yarar olacağını düşünüyorum. Bunlar da erkeğe bağlı olanlar, kadına bağlı olanlar ve sosyolojik sebepler diye üç başlık altında ele alınabilir.

3.2.1. Erkeğe Bağlı Sebepler

Misyar nikâhını ortaya çıkaran sebeplerin erkeğe bağlı olanları şunlardır.¹⁸⁸

a. Erkeğin ikinci bir evlilik yapmak istemesi fakat buna mali olarak imkân bulamaması, buna bağlı olarak kadının nafaka ve sükna hakkından vazgeçmesini istemesi,

b. İkinci evliliği yapmak isteyen kocanın eşi veya ailesinin bu evliliğe müsaade etmemesi, buna bağlı olarak eşi ve ailesinden uzak bir yerde evlilik yapması. İşte böyle bir sebep misyar nikâhıyla evlendiği kadının kasm (eşler yanında eşit kalma hakkı) hakkından vazgeçme talebini makul hale getiren bir sebep olmaktadır.

c. Evlilik hayatının gereklerinden hangisine imkân bulamıyorsa kadının bu haklardan vazgeçmesini istemesi ve kadınla bu şartlarda bir nikâh akdi gerçekleştirmek istemesi.

¹⁸⁸ Mutlak, *Zevâcû'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâyye nakdiyye*, 83-84; Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâcî'l-mu'âsıra fi'l-fıkhi'l-İslâmî", 74.

3.2.2. Kadına Bağlı Sebepler

Misyar nikâhını ortaya çıkaran sebeplerin kadına bağlı olanları şöyle özetlenebilir:¹⁸⁹

- a. Misyar nikâhına tevessül eden kadınların eğitim ve iş hayatı gibi sebeplerle evlilik yaşını geçirmiş olup yaşlarının bir hayli ilerlemiş olması,
- b. Yaşı ilerlemiş olan kadınların eş, çocuk edinme ve aile sorumluluğu gibi yükümlülüklerin geldikleri yaş itibarıyla ağır geleceğini düşünmeleri,
- c. Maddi açıdan kendilerini başkasına bağımlı hissetmeyen kadınların, evliliğin getirdiği özgürlük kısıtlamasına çok fazla maruz kalmadan bir evlilik hayatı yaşama isteği,
- d. Savaş, boşanma ve ölüm gibi sebeplerle dul kalan kadınların kendilerine eş bulmada zorlanmaları,
- e. Bazı kadınların çocuklarına veya anne babalarına bakmak istemeleri nedeniyle, kocasının evine taşınmak yerine, kendi ailesinin yanında kalmayı daha uygun bulması,
- f. Herhangi bir sebepten dolayı evlenmemiş veya evlenememiş kadınların cinsel ihtiyaçlarını helal yoldan karşılama arzusu.

3.2.3. Sosyolojik Sebepler

Bunların yanında misyar nikâhının ortaya çıkmasına sebep olan başka etkenlerden de bahsedilebilir. Bunlar sosyolojik sebeplerdir.¹⁹⁰

Sosyolojik olarak misyar nikâhının ortaya çıkış sebeplerinin başında, zengin körfez ülkeleri vatandaşlarının maddi veya manevi hiçbir sorumluluk taşımadan, sadece mehir adıyla verilen belli bir meblağ karşılığında, kolay yoldan nefislerini tatmin etmek amacının en etkili faktör olduğunu söyleyebiliriz.

Belki olumlu denilebilecek ikinci bir sosyolojik sebep ise, düğün ve çeyiz masraflarının çok fazla olması, günümüz şartlarında aileyi geçindirmek için gerekli olan iskân, eğitim, gıda, giyim, faturalar gibi maddi yükümlülüklerin artması gösterilmektedir.

¹⁸⁹ Mutlak, *Zevâcü'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâyye nakdiyye*, 81-85; Günay, *İbadet ve Aile Hayatı*, 511; Köse, "Misyar Nikâhı", 24-25.

¹⁹⁰ Mutlak, *Zevâcü'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâyye nakdiyye*, 81-85; Günay, "İbadet ve Aile Hayatı", 511; Köse, "Misyar Nikâhı", 24-25.

Diğer bir sosyolojik sebep ise ticaret erbabının iş seyahatleri sebebiyle sürekli gittiği beldelelerde uzun süre kalmaları nedeniyle orada bir kadınla evlenme ve mesken edinme isteğidir. Evlilikten sonra koca memleketine dönerken eşini kendi ailesinin yanına bırakmaktadır. Bu durumda kadın ailesinin bir ferdi gibi yaşamakta masrafları da ailesince karşılanmaktadır. Ancak kocanın tekrar oraya geleceği kesin olsa da ne zaman tekrar döneceği belli değildir. Koca tekrar oraya uğradığında eşiyile birlikte olmaktadır.

Toplumsal olarak erkeğin ikinci evlilik yapması, bir erkeğin ikinci eşi olunması, bakire bir kızın dul bir erkekle evlenmesi veya bir erkeğin ilk evliliğini dul bir bayanla yapması hoş karşılanmadığından dolayı, bu şartların, içinde bulunan erkek veya kadın gizlilik özelliği taşıyan misyar nikâhı ile evlenmeye yönlendirdiğini söyleyebiliriz.

Normal şartlarda kadının evlilikle ilgili herhangi bir hakkından vazgeçmesi düşünülemez. Tüm haklara sahip olarak evlenme imkânı bulamadığı takdirde kadın, yine de evlenmek istiyorsa, o zaman bazı haklarından vazgeçmesine bir sebep doğar. Mesela kadın çekici değildir, duldur, kocası ölmüştür, kocasından boşanmıştır veya başka bir sebep de olabilir işte o zaman kadın bazı haklarından vazgeçebilir. Misyar nikâhına sürükleyen en etkili sebepler arasında bunlar sayılabilir.¹⁹¹

Misyar nikâhını tercih eden çoğu kimselerin fiili uygulamaları, aşağıda değineceğimiz üzere bu nikâha karşı çıkanların, buna cevaz verilmesi halinde bunun kadınların kötü yola düşürülmesi için bir araç olarak kullanılabileceği yönündeki endişelerini haklı çıkarır mahiyettedir. Bununla birlikte özellikle kadınlar açısından gerçekten daha önce sunduğumuz oldukça masum gerekçelerle bu nikâh türünün tercih edilmiş olabileceğini de inkâr etmemek gerekir.¹⁹²

Fakat mehirlerin yüksek olması, kocanın kadının evine gitmek istememesi veya buna benzer durumlar misyar nikâhını yapmaya iten sebep olamaz.

Erkeğin veya kadının evlenme imkânı bulamaması, önceden de bir evlilik yapmamış olması onu dost evliliği yapmaya götürdüğüne dair kanaatimi belirtmek istiyorum.

Kadının kendi ailesinin yanında kalmayı şart koşması ise tüm evlilik haklarından yararlanmakla beraber böyle bir şart nikâh akdinin sahih yani geçerli bir nikâh akdi olmasına engel değildir yani nikâh akdini batıl kılmaz. Böyle bir şart da nikâhı misyar nikâhı yapmaz, bu normal bir nikâh akdidir. Bununla beraber kadının nikâh akdinden

¹⁹¹ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 71.

¹⁹² Günay, “İbadet ve Aile Hayatı”, 510,511; Köse, “Misyar Nikâhı”, 30-31.

doğan bazı haklarından vaz geçmesi de o akdi misyar nikâhı veya farklı bir şekilde isimlendirmeyi gerektirmez, bunlar şeri'î nikâhtır.

3.3. Misyar Nikâhının Tarihi Kökeni

Misyar nikâhı İbn Abidin'in "nehariyyât" ismiyle bahsettiği evliliğe benzetilmektedir.¹⁹³ İbn Abidin Haşiye'de bu konuyla ilgili şöyle demektedir: "Nehariyyat evliliği, erkeğin gece değil de sadece gündüz kadının evinde kaldığı evliliğidir."¹⁹⁴ Fakat evliliğin bu yönü daha önce bir eşi olanlar ile ilgilidir, yoksa önceden bir eşi yoksa ve gündüz eşiyle beraber olup gece çalışıyorsa bununla ilgili bir sorun yoktur.¹⁹⁵

Yukarıda tarifini yaptığımız anlamda misyar nikâhının ilk defa Suudi Arabistan'ın el-Kasım bölgesinde Fehdü'l-Ğanîm adlı evlilik komisyoncusu olduğunu söyleyen bir kişinin ortaya çıkardığını ve buradan diğer bölgelere ve ülkelere yayıldığı kabul edilmektedir. İlk şekillerine bu bölgede yarım asır önce rastlandığı ve birden fazla evlilik yapmak isteyenlerin özellikle birinci eşinden gizli olarak yapmaya başladıkları ve bu yüzden bu dönemlerde gizli nikâh olarak anıldığı söylenmektedir. Günümüzde ise misyar terimi kadının bazı haklarından feragat ettiği genellikle gizli yapılan evliliklerin özel adı olarak yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.¹⁹⁶

Yusuf Karadavî, misyar nikâhının yeni bir şey olmadığını, eskiden insanlar tarafından bilinen, erkeğin kadının evine gittiği ve kadının erkeğin evine taşınmadığı, genelde ikinci eş olarak gerçekleşen evlilik olduğunu ifade etmektedir.¹⁹⁷

¹⁹³ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fi'l-fikhi'l-İslâmî", 75.

¹⁹⁴ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fi'l-fikhi'l-İslâmî", 75.

¹⁹⁵ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fi'l-fikhi'l-İslâmî", 75.

¹⁹⁶ Mutlak, Zevêcü'l-Misyar, 80; Günay, "İbadet ve Aile Hayatı", 511.

¹⁹⁷ Mutlak, Zevêcü'l-Misyar, 80; Aşkar, *Müsteceddâtü Fıkhıyyetü fî Kadâyâ 'z-Zevâc ve 't-Talak*, 163.

IV.BÖLÜM

4. MİSYAR NİKÂHI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

4.1. Misyar Nikâhının Hükmü Hakkındaki Görüşler

Misyar nikâhının hükmünü tespit edebilmek için öncelikle şartlı nikâh akdinin hükmünü ortaya koymalıyız. Çünkü tanımından da anlaşılacağı üzere misyar nikâhı da bir tür şartlı nikâhtır.

Nikâh akdi ile birlikte anılan şartların akde etkisi hususunda, şartların nitelikleri önem arz etmektedir. Bu çerçevede şartları akdin gereğine aykırı olanlar ve akdin sonuçlarına aykırı olanlar diye ikiye ayırabiliriz. Mesela zifaf yaşamamak şartı ile yapılan bir evlilik, akdin gereklerine aykırı olan şart ile yapılmış demektir. Öte yandan nafaka yükümlülüğü bulunmaması şartıyla yapılan evlilik de akdin sonuçlarına aykırı olan şartla nikâha örnek verilebilir. Akdin gereklerine aykırı olan şartlar ile akdin sonuçlarına aykırı olan şartlar haliyle birbirinden farklı olarak değerlendirilmektedir.

Akdin gereklerine aykırı olan şartın o akdi batıl kılacağı hususunda ulema görüş birliğine varmakla beraber, kadının haklarından birinden mesela kasm, nafaka, mesken hakkı gibi bir haktan vazgeçerek evlenmesi ile ilgili olarak ise görüş birliğine varamamışlardır. Kocanın bu şartları ileri sürerek nikâh akdini gerçekleştirdiğinde bu akdin hükmü ile ilgili olarak dört görüş ortaya çıkmıştır. Bu görüşleri aşağıdaki şekilde açıklamak mümkündür.¹⁹⁸

Birinci görüş;

Bu görüşü kabul edenler, nikâh akdini geçerli kılan şartlar var olduğu sürece, bu akdin sahih olacağını düşünmektedir. Nafaka, sükna ve kasm hakkına gelince bu haklar

¹⁹⁸ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, Mutlak, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 75.

kadının lehine daima saklı kalır, istediği zaman onları geri isteyebilir. Hanefî, Şafîî ve Maliki mezhebinin tercih edilen görüşü bu yöndedir.¹⁹⁹

İkinci görüş;

Bu haklardan vazgeçerek akit gerçekleşmiş fakat zifaf henüz gerçekleşmemişse bu akit fasit olur. Nikâh akdi sonrası zifaf da gerçekleştiyse akit sahih olurken söz konusu şartlar ise batıl olur. Bu Malikilerin görüşüdür.²⁰⁰

Hanefilere göre evlilik düzenine, evliliğin tabiatı icabı meydana getirdiği neticelerine aykırı olan şartlara riayet etmek caiz değildir. Bu şartlara “nafaka ile mükellef olmamak, aile hayatını yaşamamak vb.” şartlar örnek verilebilir. Böyle bir şartla evlilik yapılırsa şart fâsid, akit ise geçerli olur.²⁰¹

Üçüncü görüş;

Hanbelilere göre akdin tabiatına aykırı olarak her ne şart ileri sürülürse sürülsün yapılan akit geçersizdir.²⁰² Muvakkat evlilik, henüz gerçekleşmemiş bir şarta bağlı evlilik buna örnek verilebilir. Burada hem şart hem de akit geçersizdir.²⁰³

Dördüncü görüş;

Hanbelilerden diğer bir görüşe göre de eğer nafaka hakkından vazgeçer de diğer haklarından vazgeçmezse o zaman akit de şart da geçerli olur.²⁰⁴

Hanbelilerin bir diğer görüşü de evlilik düzenine ve hukukuna aykırı olan “mehri veya nafakayı ortadan kaldırmak” gibi şartlara riayet etmek caiz değildir, fakat evlilik muteberdir.²⁰⁵

Birinci görüşün delilleri;

¹⁹⁹ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 76; Mergînânî, *el-Hidaye*, 1: 225-230; Şirbînî, *Muğni’l Muhtâc*, 12: 490-495.

²⁰⁰ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 336-337; Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 76.

²⁰¹ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 336-337.

²⁰² Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 336-337; Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 76.

²⁰³ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 76; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 337; Mergînânî, *el-Hidaye*, 1: 230.

²⁰⁴ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 76.

²⁰⁵ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 337.

İlk görüşe göre bu tür bir akit geçerli, fakat kadının hakkı istediği zaman alabileceği şekilde saklı idi. Kısaca akit geçerli ama şartlar batıldır. Bu görüşün sahipleri görüşlerine sünnetten, kıyastan ve akli olarak şöyle deliller getirmişlerdir:

Sünnetten delili;

Hz. Aişe validemizin rivayet ettiği şu hadistir: ²⁰⁶ Berîre isminde bir cariye yanıma geldi. Bedelini dokuz yılda ödeyerek hürriyetimi satın almak üzere efendimle mükâtebe sözleşmesi yaptım, beni satın alarak azad et, dedi. Fakat sahipleri velayet hakkı kendilerinde kalmak şartıyla bunu kabul edeceklerini bildirdi. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.v.) insanların arasına çıkarak şöyle hitap etti: Bu insanlara ne oluyor ki Allah'ın kitabında olmayan şartları koşuyorlar! Allah'ın kitabında olmayan şart batıldır. Allah'ın kitabında olan şart yüz tane de olsa uymaya en layık olandır. Allah'ın hükmü daha doğru, Allah'ın şartı daha sağlamdır. Kölenin vela hakkı azad eden efendisine aittir.²⁰⁷

Aktarılan hadis bu görüşe delil olma yönü ise şöyle açıklanmaktadır:

Hz. Aişe'nin bir köle satın almak istemesi üzerine kölenin sahibi, vela hakkı kendisinde saklı kalmak şartıyla köleyi satın alabileceğini belirtmiştir. Hâlbuki bu şart Allah'ı Teâlâ'nın köleyi azad edene verdiği "vela" hakkına muhaliftir. Bu sebepten dolayı Rasûlüllah (s.a.v.) şartın geçersiz akdin ise geçer olduğunu buyurmuştur. Böylece şeriata muhalif olarak şart koşulan akitlerin şartlarını reddetmiştir. Buna göre şeriata muhalif olan şartlar geçersiz, fakat akitler geçerlidir. Bütün akitler böyledir, dolayısıyla nikâh akdi de buna dâhildir.²⁰⁸

Şimdi bu hadise kıyasla nikâh akdi için şâri'in koyduğu şartlardan olan icap ve kabul, iki şahit, veli izni ve evlenme engelini dışında bir şart ileri sürülerek akit yapılamaz. Çünkü bu şartlar dâhilinde yapılan akitle kadın bazı haklar elde etmektedir. Nikâh akdi yapacak olan erkek bu hakları şart koşarak kadından düşüremez. Bu haklar nikâh akdiyle beraber gelmekte, kesintiye uğramamaktadır.

Kıyastan delili;

a. Misyar nikâhında kadının nafaka, sükna ve kasm hakkının düşürülmesi, şuf'a (ön alım) hakkının düşürülmesine kıyas edilmiştir. Bu ikisi arasında bulunan ortak

²⁰⁶ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fi'l-fikhi'l-İslâmî", 77;

²⁰⁷ Emin Aşıkkutlu, "Berîre", *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*, c. 5, (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 503-504.

²⁰⁸ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fi'l-fikhi'l-İslâmî", 77.

illet, her ikisinin de akit ile elde edilen haklar olmasıdır. Elde edilmeyen bir haktan da vazgeçmek diye bir şey söz konusu değildir. Mesela iki kişi ortaklaşa bir araba almış olsun, ortaklardan biri hissesini satarken önce diğer ortağına sorması gerekmektedir. Şuf'a diğer ortağın hakkıdır fakat araba alınmadan akit gerçekleşmeden ve böyle bir hak elde edilmeden bu haktan vazgeçilemez. Bunun gibi kadının nafaka, mesken ve kasm hakkı da nikâh akdi gerçekleşmesiyle elde edebileceği haklarıdır. Önce akit yapılmalı ve haklar elde edilmeli ki bu haklardan vazgeçme söz konusu olabilsin. Aksi takdirde böyle bir şey imkânsızdır.²⁰⁹

b. Haram kılınan mehirci kıyas;

Âlimler kadının nafaka, süknâ ve kasm hakkından vazgeçmesini, kendisine haram olan bir malı mehir olarak belirlemeye benzettirler. Buradaki illet benzerliği ikisinin de hukuka aykırı olmasıdır. Bu durumda nikâh akdi geçerli mehir belirlemesi ise geçersizdir. Fakat kadın mehir hakkını kaybetmiş de değildir. Mehr-i misil ile kadının hakkı belirlenir ve mehir hakkı kadına verilir. Burada da kadın nafaka, süknâ ve kasm hakkını daha sonra isteyebilmektedir.²¹⁰

Aklî delilleri;

Birinci görüşün akli delilleri iki noktada özetlenebilir: Nikâh akdi gerçekleştiğinde nafaka, süknâ ve kasm gibi haklar kadın lehine sabit olmaktadır. Bu haklar hukuk tarafından tanınmaktadır. Şeriatın verdiği bu hakları yok saymak caiz değildir. Erkeğin bu hakları düşürecek bir şart koşması batıldır. Şer'an batıl olan bir şart da reddedilir.²¹¹

İkinci olarak; nikâh akdinin sahih olabilmesi için rükünler, şartlar ve akdin gerekleri tam olarak bulunmalıdır. Akdin rükünlerine aykırı batıl bir şart ortaya konursa o zaman batıl şartlar geçersiz, akit ise geçerli olur.²¹²

İkinci görüşün delilleri;

Akit bu şartlarla gerçekleşmiş ama zifaf olmamışsa akdin feshedileceği, zifaf da gerçekleşmiş ise akdin sahih, şartın batıl olacağı görüşü ikinci görüşü oluşturmaktadır. Bu görüş sahipleri, nafaka, süknâ ve kasm gibi haklardan vaz geçmenin akdin gerektirdiği şartlara ters düştüğünü belirtmektedirler. Akdin gereklerine ters düşen

²⁰⁹ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fi'l-fikhi'l-İslâmî", 77.

²¹⁰ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fi'l-fikhi'l-İslâmî", 77.

²¹¹ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fi'l-fikhi'l-İslâmî", 77.

²¹² Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fi'l-fikhi'l-İslâmî", 77.

şartlar haddi zatında batıl olur. Akdin şartları batıl olur ise bu takdirde akit de batıl olur. Bu duruma göre adam kadından, nafaka, sükna ve kasm haklarından vazgeçmeyi şart koşarak bir akit yapamaz, çünkü bunlar nikâh akdinin şartlarından değildir.

Malikiler, bu şartlarla birlikte nikâh akdi yapıldıktan sonra zifaf da gerçekleşmiş ise, bu durumdaki bir nikâh akdini fasit kılmak olumsuz sonuçlar doğuracağı için, akdin geçerli fakat şartların geçersiz olduğunu söylemeyi zorunlu görmüşlerdir.²¹³

Üçüncü görüşün delilleri;

Şartlı nikâh akdi mutlak olarak batıldır görüşü üçüncü görüşü oluşturmaktadır. Bu görüşün sahiplerine göre de akdin gerektirdiği şartlara ters düşen şartlar batıldır, o zaman akit de batıldır. Zifafın gerçekleşmiş olması batıl bir akdi sahih hale getirmez. Eğer akit batıl ise zifafın gerçekleşmiş olması bu durumu değiştirmez. Bundan dolayıdır ki şartlar akdin gerekliliğine uymuyor ve akdi batıl kılıyorsa zifaf olsa da olmasa da akit batıldır. Zifafın olup olmaması akdin şer’î niteliğini değiştirmez ki onu bâtıllıktan sahihliğe dönüştürmüş olsun.²¹⁴

Dördüncü görüşün delilleri;

Dördüncü görüş akdin ve şartın sahih olduğunu kabul eden görüştür. Şimdi bu görüş sahiplerinin sünnetten ve akli olarak getirdiği delillerinden bahsedeceğiz.

Sünnetten delilleri;

Ukbe’den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resulü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: *“Şartlardan yerine getirilmesi en uygun olanları, eşlerinizle cinsellik yaşamamanızı size helal kılan (nikâh akdi) ile ilgili şartlardır.”*²¹⁵

Bu hadis-i şerif insanın kendi aleyhine koştuğu şartları yerine getirmeyi teşvik etmektedir. Burada da yerine getirilmesi en tabii ve layık olan şartların, eşlerin cinsel yaşamını mubah hale getiren evlilik akdinin şartları olduğu belirtilmektedir. Bu takdirde şer’in koyduğu şartlar nasıl yerine getiriliyorsa o zaman erkeğin kadına ileri sürdüğü şartları da kadın yerine getirmesi lazımdır. Yani koca, nafaka, sükna ve kasm haklarından vaz geçmeyi şart koşarak evlendi ise bu takdirde kadının bu şartları yerine getirmesi gerekir ve bu şartlarla yapılan akit de şartlar da geçerli olmuş olur.²¹⁶

²¹³ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 78.

²¹⁴ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 79.

²¹⁵ Müslim, “Nikâh”, 63.

²¹⁶ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 79; Nurettin Itr, *Bulûğu’l-Merâm Şerhi*, (Çev. Ahmet Efe ve diğerleri), (İstanbul: Tahlil Yayınları, 2012), 308-309.

Akli delilleri;

Kadının evlilikten elde etmeyi umduğu birtakım yararlar vardır. Evlilikteki maksat evlilik hukukunda bulunan nafaka ve sükna gibi haklardan daha büyüktür. Nikâh ile elde edeceği hakların elde edilmesindense nikâh ile gidereceği ihtiyaçları gidermesi daha önemlidir. O halde akdin sahih, şartın da geçerli olduğunu söylemek gerekmektedir.²¹⁷

Misyar nikâhında şartların veya akdin geçerli olup olmama konusundaki ihtilafın birçok sebebi bulunmaktadır. Bunlardan başlıcaları nasların alimler tarafından nasıl tevil edileceği, ayrıca kadına ait şartların nasıl olacağı konusundaki ihtilafları sayılabilir.

İhtilaf sebeplerinden teville gelince, bu konuyu özel olarak düzenlemeyen fakat geniş kapsamlı naslar bulunmaktadır. Her grubun nasları kendi görüşünü teyit eder şekilde tevil ettiği gözlemlenmektedir. Şartın batıl akdin ise geçerli olduğunu söyleyen grup Allah Resulü'nün (s.a.v.); "...Allah'ın kitabında olmayan şart geçerli olmaz, o şart batıldır..." hadisini kendi maksadınca tevil etmiştir.²¹⁸

Nitekim akdi ve şartı sahih kabul eden grup ise Allah Resulü'nün (s.a.v.) "*Şartlardan yerine getirilmesi en uygun olanları, eşlerinizle cinsellik yaşamamanızı size helal kılan (nikâh akdi) ile ilgili şartlardır*"²¹⁹ hadisini kendi maslahatları yönünde tevil etmişlerdir.

Öte yandan âlimlerin ihtilafının sebepleri arasında kadının nikâhtaki şartlarının uygulaması ile ilgili görüş farklılıkları bulunmaktadır. Bu bağlamda; nafaka, sükna ve kasm haklarından vazgeçmesini sağlayacak şartın oluşturulmasında âlimler ihtilafa düşmüşlerdir. Bu şartlar akdin temelinde yani akdi geçerli kılacak veya batıl edecek şartlardan olmadığı için bu durumda akit geçerli, şartlar batıl olması gerekmektedir. Çünkü bu şartlar yok hükmündedir.²²⁰

Diğer bir görüş ise, bu şartlar akdin gerektirdiği haklara muhalif olduğu için, bu şartlar da akit de batıldır.

Maliki mezhebinin görüşüne göre ise zifaktan sonra ortaya çıkarsa akit geçerli, şartlar batıldır. Burada erkeğin karşılayamayacağı bir durum varsa onun önlenmesi

²¹⁷ Yusuf Karadavi, Fetâvâ Muasıra, 3, 292.

²¹⁸ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fi'l-fikhi'l-İslâmî", 79-80.

²¹⁹ Müslim, "Nikâh", 63.

²²⁰ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fi'l-fikhi'l-İslâmî", 80.

gerekmektedir, bundan dolayı zifaktan önce de bu şartların geçerli kabul edilmemesi gerekmektedir.²²¹

Bazı görüş sahipleri de evlilikte kadın için maslahat vardır demişlerdi fakat evlilikte maslahatlar bu şartların yerine getirilmesiyle beraber vardır. Nikâh akdini sağlayacak bu şartlarla beraber kadının evlilik ihtiyacını gidermesi maslahata daha uygundur. Nafaka, sükna ve kasm gibi hakların ortaya çıkardığı maslahatın yokluğu evliliğin maslahatlarının tümünü ortadan kaldırmaktan evladır. Bu durumda akdin de şartın da sahih olduğuna karar vermek daha uygun gözükmemektedir.²²²

4.2. Klasik Akit Teorisi ve Misyar Nikâhı

Misyar nikâhının sahih nikâha göre ayırt edici özelliğinin kadının kendi rızasıyla akitten önce veya akit sırasında nafaka, sükna ve kocasının kendisiyle ikamet etme haklarından feragat etmesi ve nikâhın kısmen de olsa gizlilik özelliği taşıması olduğunu yapmış olduğumuz çalışmada tespit etmiş bulunuyoruz. Akdin sıhhat şartlarından şahitler ve veli şartı gerçekleştiğine göre klasik fıkıh açısından bu nikâhın nikâh-ı sır (gizli nikâh) olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Geriye akit esnasında konuşulan diğer şartlar kalmaktadır. Bu şartlar fıkıh doktrininde nikâh akidinde ileri sürülen takyidi ve taliki şartlar konusu temelinde ele alınmaktadır. Fıkıh mezheplerinin şartları değerlendirmede ve akdin sahih olması veya fasid olmasına etkisine göre akitten önce, akit esnasında ve akit sonrasında diye üç farklı değerlendirmeleri vardır.²²³

Bütün mezheplere göre akdin gereği olan yani aile düzenine uygun olup dini esaslara aykırı olmayan şartlar, bunlar akit sırasında zikredilmese bile ittifakla caiz ve bağlayıcıdır.

Yine bütün mezheplere göre akdin muktezasına uygun olmadığı gibi dini esaslara aykırı olan şartlar da kesin bir şekilde geçersizdir. Bu şartlar aynı zamanda nikâh akdini de geçersiz kılmaktadır.

Akdin muktezasına aykırı olmakla birlikte dini esaslara ters düşmeyen, ayrıca taraflara ilave menfaatler, yükümlülükler veya kısıtlamalar getiren şartların akde tesiri ve geçerliliği konusunda ise görüş ayrılığı vardır. Kadının nafaka, sükna ve kasm hakkının bulunmamasını veya bu haklardan feragat edebileceğini öngören şartlar bu

²²¹ Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 80.

²²² Sümeyye Abdurrahman Atiyye Bahr, “Ukûdü’z-zevâci’l-mu’âsıra fi’l-fikhi’l-İslâmî”, 80.

²²³ Günay, “İbadetler ve Aile Hayatı”, 515-516; Aşkar, *Müsteceddâtü Fıkhiyyetü fi Kadâyâ’z-Zevâc ve’t-Talak*, 184-194; Bilal Esen, “Güncel Olgular Bağlamında Nikâh Akdiyle İlgili Farklı Bazı Görüşlerin Değerlendirilmesi”, Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı 6, ed. Yunus Keleş, (Ankara: DİB Yayınları, 2018) 101.

kapsama girmektedir. Hanefiler bunları fasit şartlar olarak niteler ve geçersiz sayarlar. Ancak onlar fasit şartların nikâh akdini ifsat etmeyeceği kuralını benimseyerek bu şartlarla yapılan nikâhları geçerli sayarlar.²²⁴

Şafiiler ve meşhur görüşlerine göre Hanbeliler de aynı görüştedirler. Malikiler ise zifaf olmadıkça hem bunları hem de bunlar sebebiyle akdi geçersiz saymaktadır. Zifaf gerçekleşmişse onlara göre akit geçerli şartlar ise geçersiz olur. Hanbelilerden bir görüş bu durumda zifaktan önce ve sonra hem akdi hem de şartı batıl sayarken, bir üçüncü görüş hem akdi hem de şartı muteber kabul etmektedir.²²⁵

Kadının nafaka, sükna ve kasm haklarından feragat etme şartları akitten önce kararlaştırılmış olup akitte ayrıca zikredilmemişse Hanefilere, Şafiilere ve Ahmed b. Hanbel'den bir rivayete göre bu şartlar aynı şekilde geçersiz olmakla birlikte akde hiçbir tesiri yoktur. Malikilere göre ise bu şartlar akdi batıl kılmaktadır. Söz konusu şartlar akit gerçekleştikten sonra ileri sürülmüş ve kararlaştırılmışsa bu durumda yine Hanefilere, Şafiilere ve Hanbelilere göre fasit sayılan bu şartlar dikkate alınmaz ve akdin geçerliliği devam eder. Maliki ve Zahirilere göre ise bu tür şartlar sahih bile olsa akde hiçbir şekilde dâhil edilmez görüşündedirler.²²⁶

Burada şu açıklamanın yerinde olacağı kanaatindeyiz. Şartın geçersiz olması kadının bu hakları ileride tekrar talep etme açısından bağlayıcı olmadığı anlamına gelmektedir. Nitekim bütün mezhepler kadının kendi rızasıyla kasm (kocanın kendisiyle geceleme nöbeti) hakkından feragat edebileceğini ancak bunun bağlayıcı olmayıp kadının daha sonra bundan rucû edebileceğini kabul ederler. Aynı şekilde Hanefiler dışındaki fakihlere göre akitte nafakayı düşürme şartı koşulmuşsa bu bağlayıcı değildir, ancak kadın akitten sonra bu hakkını düşürebilir. Hanefilere göre kadın henüz tahakkuk etmemiş nafakasından feragat edemez, ama tahakkuk ettikten sonra bunu ibra edebilir demişlerdir.²²⁷

Diğer taraftan bir kadın kendisinin evlilikten doğan nafaka hakkı olduğunu bile bile nafaka vermeyecek halde yoksul bir kimseyle evlenebilir. Bu durumda olan kadın daha sonra, genel anlamda nafakanın temin edilmemesini fesih gerekçesi sayan

²²⁴ Günay, “İbadetler ve Aile Hayatı”, 515-516; Aşkar, *Müsteceddâtü Fıkhıyyetü fî Kadâyâ'z-Zevâc ve't-Talak*, 184-194; Esen, “Nikâh Akdiyle İlgili Farklı Bazı Görüşler”, 101-103.

²²⁵ Günay, “İbadetler ve Aile Hayatı”, 515-516; Aşkar, *Müsteceddâtü Fıkhıyyetü fî Kadâyâ'z-Zevâc ve't-Talak*, 184-194; Esen, “Nikâh Akdiyle İlgili Farklı Bazı Görüşler”, 97.

²²⁶ Günay, “İbadetler ve Aile Hayatı”, 515-516; Aşkar, *Müsteceddâtü Fıkhıyyetü fî Kadâyâ'z-Zevâc ve't-Talak*, 184-194; Esen, “Nikâh Akdiyle İlgili Farklı Bazı Görüşler”, 97.

²²⁷ Günay, “İbadetler ve Aile Hayatı”, 515-516; Aşkar, *Müsteceddâtü Fıkhıyyetü fî Kadâyâ'z-Zevâc ve't-Talak*, 184-194;

fakihlere göre bile nikâhı fesih talebinde bulunamaz. Tıpkı iktidarsız olduğunu bile bile bir erkekle evlenen bir kadının daha sonra bu gerekçe ile fesih talebinde bulunamayacağı gibi. Cinsellik evliliğin en temel unsurlarından olmasına rağmen bu böyledir.²²⁸

4.3. Son Dönem Fukaha'nın Görüşleri

4.3.1. Misyar Nikâhını Caiz Görenler

Misyar nikâhını kayıtsız şartsız veya kerahatle beraber caiz diyenler arasında Suudi Arabistan Eski Müftüsü Abdülaziz b. Baz, Suudi Arabistan Müftüsü Abdülaziz b. Abdullah Ali'ş-Şeyh, Suudi Arabistan Fetva Davet ve İrşat Kurulu üyeleri Yusuf Muhammed Mutlak, Abdullah b. Abdurrahman el-Cebrin, Riyad Yüksek Mahkeme hâkimi İbrahim b. Salih el-Hudayrî, Suudi Arabistan Hey'etü kibari'l-ulema (Alimler Yüksek Heyeti) üyesi ve Mekke Temyiz Mahkemesi hakimi Abdullah b. Menî', Ezher Şeyhi Muhammed Seyyid et-Tantavi, Mısır Müftüsü Nasr Ferid Vasıl, Yusuf el-Karadavî, Mahmud Ebu Leyl sayılabilir.²²⁹

Misyar nikâhını caiz görenlerin başlıca gerekçeleri şunlardır. Bu nikâh evlenme akdinin gerektirdiği tüm rükün ve şartları taşımaktadır. Sadece akitte ileri sürülen takyidi bir şartın gereği olarak kadın nafaka, sükna ve kocasının kendisiyle ikamet etme haklarından feragat etmektedir ki, nikâhta bu tür şartları ileri sürmek caizdir. Nitekim Hz. Peygamber'in (s.a.s.) hanımlarından Hz. Sevde Hz. Peygamberle beraberlik nöbetini (kasm) Hz. Aişe'ye devretmiştir. Yine kişinin kendi rızasıyla şufa hakkını düşürmesi caizdir. Bu tür evliliklerde hem kadınlar hem de erkekler için birçok maslahat söz konusudur. Her şeyden önce mali gücü olmayan erkeklerin kolaylıkla evlenebilmesinin yolunu açmaktadır. Aynı şekilde evlilik yaşı geçtiği için veya dul kaldığı için normal evlilik yapamayan pek çok kadının bu sayede evlilik hayatına adım atmasını ve çoluk çocuk sahibi olmasını sağlamaktadır. Bu nikâh, söz konusu kişiler meşru yoldan fitri ihtiyaçlarını karşıladığı için, onlar açısından iffeti korumanın da önemli bir aracı niteliğindedir. Bu görüşün önde gelen temsilcilerinden Karadavî bu konuya tahsis ettiği bir kitabında bu tür evliliği normal görüp teşvik etmediğini, ancak caiz olmadığını söylemenin de kolay olmadığını, zira evliliğin getirdiği maslahatlar açısından tamamı elde edilemeyen şeyin tamamen de terk edilmemesi gerektiğini, az olanın hiç olmayana göre daha iyi olduğunu söylemektedir. Yine caiz olduğu görüşüne

²²⁸ Günay, "İbadetler ve Aile Hayatı", 515-516; Aşkar, *Müsteceddâtü'l-Fıkhiyyetü fî Kadâyâ'z-Zevâc ve't-Talak*, 184-194;

²²⁹ Mutlak, *Zevâcû'l-Misyâr Dirâse Fıkhiyye ve İctimâyye Nakdiyye*, 112-120; Günay, "İbadet ve Aile Hayatı" 512; Köse, "Misyar Nikâhı", 25-26.

sahip olanlardan İbrahim b. Salih el-Hudârî misyar nikâhının şer'i olması bir yana, günümüz şartlarında zaruret noktasında olduğunu ileri sürmektedir.²³⁰

4.3.2. Akdi Caiz ve Geçerli, Feragat Şartını Geçersiz Sayanlar

Bu görüşle şöhret bulan bilginler arasında Ahmed Hacci el-Kürdi ve Vehbe ez-Zuhayli bulunmaktadır. Bu bilginlere göre nikâh akdinde öne sürülen nafaka ve kasm'dan feragat şartı lağv ve geçersizdir. Ancak nikâh akdi bu tür şartlarla batıl olmaz. Dolayısıyla şart batıl, akit sahihtir. Kadın bu şartla akit yapsa bile her zaman kocasından bu haklarını talep edebilir.²³¹

4.3.3. Mutlak Olarak Haram Sayanlar

Bu görüşün taraftarları arasında Sakarya İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü İslam Hukuku Anabilim Dalı Öğr. Üyesi Prof. Dr. Hacı Mehmet Günay, Muhammed Nasıruddin el-Elbani, Muhammed ez-Zuhayli, Ali el-Karadaği, Ömer Süleyman el-Aşkar, Abdullah el-Cebûri, Cebr el-Fudaylat, Abdülaziz el-Müsned, Mahmud es-Seratâvî, Kuveyt Şeriat Fakültesi Dekanı Uceyl Caşim en-Neşemi, Kuveyt Külliyyetü's-Şeriatî'l-İslamiyye ve'd-Dirasatî'l-İslamiyye dekanı Muhammed Abdülgaftar eş-Şerif, Umman Sultanlığı Şeriat ve Hukuk Fakültesi dekanı İbrahim Fadıl ed-Debû, Ezher Mecma'u'l-Buhûsî'l-İslamiyye üyesi Muhammed er-Ravi gibi şahsiyetler yer almaktadır.²³²

Misyar nikâhının caiz olmadığını ve geçersiz sayılması gerektiğini savunan söz konusu bilginler de bu görüşlerini kimi zaman bu akdin yapısıyla, çoğunlukla da ruhu ve maksatlarıyla ilişkili bir dizi gerekçe ile temellendirmeye çalışmaktadırlar. Bu görüş sahiplerinin temel gerekçeleri şu şekilde özetlenebilir:²³³

Misyar nikâhında ileri sürülen şartlar akdin muktezasına ve maksadına aykırıdır. Kadının nafaka, sükna ve kasm gibi haklardan feragat etmesi evliliğin amacına aykırıdır. Ayrıca kadının bu haklardan nikâh akdi sabit olmadan feragat etmesi geçerli değildir. Hâlbuki Hz. Sevede geceleme hakkını bu hak kendisi için sabit olduktan sonra devretmiştir.

²³⁰ Mutlak, *Zevâcû'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâiyye nakdiyye*, 112-120; Günay, “İbadet ve Aile Hayatı” 512; Köse, “Misyar Nikâhı”, 25-26.

²³¹ Günay, “İbadet ve Aile Hayatı” 513.

²³² Mutlak, *Zevâcû'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâiyye nakdiyye*, 112-120; Günay, “İbadet ve Aile Hayatı” 513; Köse, “Misyar Nikâhı”, 26-28.

²³³ Mutlak, *Zevâcû'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâiyye nakdiyye*, 120-123; Günay, “İbadet ve Aile Hayatı” 513; Köse, “Misyar Nikâhı”, 26-28.

Misyar nikâhı Kur'an ve Sünnet'in evlilik için öngördüğü maksatlarla örtüşmemektedir. Misyar'da sadece cinsellik ön plandadır. Evlenmekten amaç sadece cinsel ihtiyacın tatmini değildir. Çocuk sahibi olmak ve onları güzel bir şekilde yetiştirmek de evliliğin ulvi gayelerindendir. Bunun yanında ailenin bir rahmet, meveddet (sevgi) ve huzur yuvası olması gerekir. Bu da eşlerin birbirine sevgi, saygı, aidiyet ve adanmışlık hissiyle bağlanmalarıyla mümkündür. Hâlbuki arada bir, belli amaçlarla eve uğrayan bir koca ve yedekte tutulduğu ve sadece cinsel bir obje olduğu duygusuna sahip, aynı zamanda her an boşanma endişesi taşıyan bir kadından böyle bir yuva meydana getirmesi beklenemez. Nikâhın bazı şekli şartlarının yerine getirilmiş olması onun geçerli olması için tek başına yeterli değildir. Yerleşik kaideye göre akıtlarda “elfaz ve mebaniye değil, maksat ve meâniye itibar edilir”.²³⁴ Nikâhla ilgili asıl olan da haramlıktır. Dolayısıyla, temel amaçların gerçekleşmediği bir nikâh akdi sırf akid açısından sahih addedilemez.²³⁵

Misyar nikâhı kadının içinde bulunduğu olumsuz şartları istismar etme ve onun önemli bazı haklarını suistimal etme anlamını taşımaktadır. Ayrıca bu nikâh ilk eşin haklarının da zayi olması sonucunu doğurmaktadır. Eşler arasında adaletli davranma emri ihlal edildiği gibi babanın aile içinde sürekli olarak bulunmaması aile üzerindeki koruyucu ve denetleyici (kavvam) fonksiyonunun gereği gibi icra edememesine yol açmaktadır. Bundan özellikle çocukların terbiyesi olumsuz etkilenmektedir.²³⁶

Bu nikâh özellikle ilk eşinden ve onun ailesinden saklandığı için nikâh-ı sır (gizli nikâh) kapsamına girmektedir. Nikâhın gizli olması kocanın arada bir ve genellikle gece gelmesi, konu komşunun kadın hakkında olumsuz düşünceler beslemesine yol açmaktadır.

Öte yandan misyar nikâhında kadını aşağılama ve onun kadınlık onurunu rencide etme anlamı bulunmaktadır. Onu cinsel yönden sömürme, oyuncak haline getirme ve kötü niyetlilerin elinde pazarlama konusu yapma söz konusudur. Bu tür nikâhlar için araçlar oluşmaya başlaması ve bürolar kurulması bunu göstermektedir. Bunun fuhşa kapı aralaması kuvvetle muhtemeldir. Bu yüzden akdin özellikleri bakımından sahih olsa bile bu tür evliliklerin sedd-i zera'i prensibi gereği yasaklanması gerekir, çünkü bu harama vesile olmaktadır. Nitekim hulle nikâhları da şekil olarak tüm

²³⁴ Mecelle, md, 3.

²³⁵ Mutlak, *Zevâcû'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâiyye nakdiyye*, 120-123; Günay, “İbadet ve Aile Hayatı” 513; Köse, “Misyar Nikâhı”, 26-28.

²³⁶ Mutlak, *Zevâcû'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâiyye nakdiyye*, 120-123; Günay, “İbadet ve Aile Hayatı” 513; Köse, “Misyar Nikâhı”, 26-28.

şartları taşısa da harama vesile olduğu için dinen yasaklanmıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde misyar nikâhının def'i mefasid'i celb-i menafiden evladır.²³⁷

Bazı araştırmacılar misyar nikâhını mut'a nikâhına benzetmektedir. Mut'a nikâhına benzemesi, bunda cinselliğin ön planda olması, eşlerin birbirleriyle sürekli değil belli zamanlarda bir araya gelmeleri ve tarafların birbirine karşı dengeleyici/karşılıklı yükümlülükleri olmadığından dolayı her an için ayrılık riskinin bulunmasıdır. Bu evliliklerde boşanma oranının çok yüksek olması bu argümanı doğrular niteliktedir.²³⁸

Zengin kadınlar için böyle bir imkânın tanınmış olması fakir kızları mağdur edecek ve böylece ayırmacılığa sebep olabilecek bir özelliğe sahiptir. Neticede evde kalmış kızlar ve bazı dul kadınlar için çare olarak görülen misyâr nikâhının bizzat kendisi böyle bir sonucu hazırlayacaktır.²³⁹

Muhammed Abdülgaaffar eş-Şerif misyar nikâhını nefesine mağlup olmuş, sorumluluk duygusundan yoksun tek derdi cinsel arzusunu tatmin etmek olan zayıf kişilikli insanların uydurduğu bir bid'at olarak nitelendirmektedir ki, bu değerlendirme misyar nikâhına olumsuz yaklaşanların ortak kanaatini özetler niteliktedir.²⁴⁰

4.3.4. Kesin Bir Hüküm Vermekten Kaçınarak Tavakkuf Edenler

Misyar nikâhının hükmü konusunda araştırma yapan âlimlerden bazıları kararsız kalmışlar ve beklemeyi tercih etmişlerdir. Çünkü bu akit şartlara uygun gözükse de ortaya çıkaracağı olumsuzluklar aile kurumuna büyük zarar verecek niteliktedir. Nitekim bazı kişiler bu konuda çizilen sınırların dışına çıkarak nikâh akdini kötü niyetlerine alet etmişlerdir. Bu nedenle misyar nikâhının caiz olduğunu savunan bazı araştırmacılar olumsuzluklar ortaya çıkınca bu görüşlerinden vazgeçmişlerdir.

Kararsız kalıp beklemeyi tercih edenler arasında Suudi Arabistan Büyük Âlimler Kurulu üyesi Muhammed Salih b. Useymin, İmam Muhammed b. Suud Üniversitesi Usûlüddîn Fakültesi öğretim üyesi Ömer b. Suud el-Îd, İhsan 'Ayiş, Yermûk Üniversitesi öğretim üyesi Muhammed Fâlih Mutlak vardır.²⁴¹

²³⁷ Mutlak, *Zevâcü'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâiyye nakdiyye*, 120-123; Günay, "İbadet ve Aile Hayatı" 513; Köse, "Misyar Nikâhı", 26-28.

²³⁸ Mutlak, *Zevâcü'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâiyye nakdiyye*, 120-123; Günay, "İbadet ve Aile Hayatı" 513; Köse, "Misyar Nikâhı", 26-28.

²³⁹ Saffet Köse, "Misyâr Nikâhı", 28.

²⁴⁰ Mutlak, *Zevâcü'l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâiyye nakdiyye*, 120-123; Günay, "İbadet ve Aile Hayatı" 513; Köse, "Misyar Nikâhı", 26-28.

²⁴¹ Mutlak, *Zevâcü'l-Misyâr*, 124; Aşkar, *Müsteddâtü Fıkhiyyetü fi Kadâyâ'z-Zevâc ve't-Talak*, 183; Saffet Köse, "Misyâr Nikâhı", 28.

Bunların arasından Muhammed Salih b. Useymin gibi önceleri bu nikâha cevaz verirken olumsuz bazı sonuçlarını gördükten sonra bu konuda fetva vermekten vazgeçtiğini söyleyenler de bulunmaktadır.

Prof. Dr. Saffet Köse’de misyar nikâhının İslam Hukukunun ruhuna aykırı olduğunu, Kur’an-ı Kerim’in karı koca için öngördüğü birleşmeyi ve bütünleşmeyi sağlamadığını ve özel zaruret halleri dışında böyle bir nikâhla evlilik yapılmaması gerektiğini söylemektedir.

Yine bu görüş sahipleri arasında tevakkuf pozisyonunu korumakla birlikte bu nikâhın fikhî açıdan caiz, ahlaki açıdan haram olduğunu, dolayısıyla fikhîen olmasa bile siyaseten ve ahlaken yasaklanması gerektiğini söyleyenler de bulunmaktadır. Aslında bu yaklaşım bu nikâh türünü tamamen geçersiz sayanların temel argümanlarıyla büyük ölçüde örtüşmektedir.²⁴²

4.4. Caferilerin Misyar Nikâhı Hakkındaki Görüşleri

Misyar nikâhıyla ilgili Ehlibeyt Haber Ajansı ABNA’nın yayınlamış olduğu yazıyı mezhebin görüşünü yansıtmayı açısından burada aynen sunmakta yarar görüyorum:

“Misyar nikâhı, daimî nikâh görüntüsünde, ama batını (iç gerçeklik) olarak geçici nikâhtan hiçbir farkı yoktur. Günümüzün ve çevrenin zorunluluğundan ortaya çıkmıştır. Bu nikâhın sıhhatine hüküm verenler batıl bilenlerden çok daha fazladır. Bu nikâhı caiz bilmeyen azınlıktaki Ehli sünnet ulemasının son delili bu nikâhın “muta nikâhına” benzediğinden batıl olduğudur. Biz de dedik ki bunun bir sakıncası yoktur, tam tersi bu güzel bir şeydir. Önceden de dediğimiz gibi bu nikâhı helal eden Peygamber efendimiz, haram eden ise ikinci halifedir. Şayet bu kendi zamanına mahsustu, öyleyse bunu sonsuza kadar haram mı bileceksiniz? Bu doğru değildir. Peygamberin bu nikâhı nesh ettiği sözünün bir sıhhati yoktur, nesh rivayetleri oldukça müşevveş (karışık), mütaariz (birbirine zıt) ve güvenilecek gibi değildir. Bunlara binaen misyar nikâhı sahih olduğu için muta nikâhı da sahihtir. Muta batıl olduğu için misyar da batıldır demek doğru değildir. Dolayısıyla misyar nikâhının sahih olduğuna kail olanlar cesaret göstererek muta nikâhının da caiz olduğunu söylemelidir. Hatta burada şunu demek istiyoruz ki muta nikâhı, misyar nikâhından daha sıhhatlidir. Çünkü misyar nikâhı yapanların durumu mutlaka şu iki halden biridir:

Ya daha başlangıçta evleneceği kadına daimî nikâh okuyacak olsa da ‘kastının geçici nikâh’ olduğunu söyleyecek veya bunu söylemeyecek. Birinci surette (nikâh

²⁴² Günay, “İbadet ve Aile Hayatı” 513.

sırasında söylemeyip sonradan talak verdiğiinden) ahlaksızlık olan riyakârlık ve gösteriş yapmış olacak. İkinci surette ise (kısa bir süre sonra boşayacağını bile bile daimî nikâh adında akit okumak) bir çeşit hile ve hıyanettir. Dolayısıyla geçici nikâh daha saygın ve sıhhate daha yakındır. Evet, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) sünnetini terk edip başkalarının sünnetinin peşi sıra gidenler bu vadilerde zorluklarla karşılaşmakta ve evla olmayan bir şeyi sahih bilmektedirler.”²⁴³

4.5. Misyar Nikâhı Hakkında Medyada Yazılanlar

Misyar nikâhı hakkında medyada çok farklı görüşler ve yazılar yayınlanmaktadır. Sadece şekil şartları açısından değerlendirip işlevselliğine bakmadan cevaz verenlerle beraber ticaret erbabının uzun süre kaldığı yerde yaptığı nikâhtır görüşünü beyan edenler vardır. Burada aylık yayınlanan “Genç” dergisinin Kasım 2007 yılı 14. Sayısında yayınlamış olduğu “Ortadoğu Gençliğinin Evlenememesi Sıkıntı, Önerilen Çözüm Yolları ise Daha Büyük Sıkıntı” başlıklı yazısını paylaşmayı daha uygun ve faydalı görüyorum.

“Evlilik yaş ortalamasının sürekli yükselmesi, Ortadoğu ülkelerinin hemen hemen tamamının ortak sosyal problemlerinin başında geliyor. Son bir araştırma, yaklaşık 100 milyon nüfusa sahip olan Mısır’da, 9 milyon genç kızın evlilik trenini kaçırdığını gösteriyor. Kuveyt, Katar, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri gibi körfez ülkelerinde kızların % 35’inin evlilik yaşı geçmiş. Bu oran Suudi Arabistan’da % 30, Sudan’da % 20’dir. Bu anlamda rekor Irak’tadır. Ülkede yaşanan kaos nedeniyle Iraklı kızların % 85’inin evlilik yaşı geldiği halde henüz evlenememiş durumdalar. Ortadoğulu erkekler için de durum pek farklı değil. Mesela Suriye’de resmi rakamlara göre 25-29 yaşındaki erkeklerin %50’si hala bekâr. Diğer Arap ülkelerinde de benzer bir durum söz konusu.

Bu sosyal problemin nedenleri arasında hiç şüphesiz ilk sırayı gelir darlığı alıyor. Örf ve adetlerin evliliği zorlaştırması, kızların eğitimlerini tamamlama arzusu vs. diye diğer nedenler sıralanıyor. Ortadoğu ülkelerinin sosyal yapısını derinden etkileyen bu meseleyi çözüm için önerilen misyar nikâhı ise daha da bir sorun ve tartışma yaratıyor.

²⁴³“Ehlisünnetin Caiz Bildiği ‘Misyar Nikâhı’ ile ‘Muta Nikâhı’ Aynı Şey mi?” <http://www.caferider.com.tr/ehlisunnetin-caiz-bildigi-misyar-nikahi-ile-muta-nikahi-ayni-sey-mi-h11242.html>. Erişim Tarihi: 20 Haziran 2020; <http://www.ehlibeytalimleri.com/misyar-nikahi-ve-muta-nikahi-d5863.html>. Erişim Tarihi: 22 Haziran 2020.

Erkeklerle, eşlerinin geçimini karşılamak zorunda olmaksızın evlenme imkânı tanıyan bu nikâh şekline, Körfez ülkelerinde yaşayan kadınların yanı sıra pek çok din âlimi de karşı çıkıyor.

Suudi Arabistan Hukuk Meclisi, evliliğin diğer şartlarının yerine getirilmesi halinde bu nikâh türüne cevaz verilebileceğini ilan etmesinin ardından Körfez ülkelerinde büyük tartışmalar yaşanmıştı. Son olarak geçen ay Mısır'daki kimi dini otoritelerin de evliliğin diğer şartlarının yanı sıra hükümetin de bir sakınca görmemesi halinde bu nikâha cevaz vermesi tartışmanın Mısır kamuoyuna da taşınmasına neden oldu.

Misyar'a cevaz veren dini otoriteler, tarafların rızası, iki de şahit olduğu takdirde İslami açıdan evlik şartlarının asgarisinin yerine getirilmiş olduğunu, nafaka ve barınmanın bu şartlar arasında yer almadığını, kadının bu haklardan feragat etmesi halinde bu nikâhın batıl ilan edilemeyeceğini iddia etmekte. Bu anlamda bunun ikinci, üçüncü evlilik gibi görülebileceğini dile getirmekteler.

Misyar nikâhına karşı çıkan başta kadın hakları savunucusu cemiyetler ve pek çok din âlimi ise bu nikâhın çok istisnai durumlar için ancak geçerli olabileceğini, günümüzde daha sıkı kayıtlara bağlanmadığı sürece bunun suistimallere kapı aralayacağını belirtiyorlar. Bunun evlilik dışı ilişkiler konusunda son derece hassas olan İslami kaidelerin delinip erkekleri eşlerine karşı her türlü sorumluluktan kurtararak aile kurumunun temellerini yıkacağını ifade ediyorlar. Dolayısıyla gençlerin evlenememelerinin ortaya çıkardığı problemleri aşma noktasında Misyar nikâhının kesinlikle çözüm olarak sunulamayacağını dile getiriyorlar.

Yapılan anketler de bu nikâh türüne Arap kamuoyunun büyük bir ekseriyetinin karşı olduğunu gösteriyor. Suudi Arabistan'ın Ukaz gazetesi tarafından yapılan bir ankete göre Suudi Arabistanlıların % 68.9'u Misyar nikâhını onaylamıyor ve toplumun sosyal yapısı için bir tehdit olarak görüyor. Suudluların sadece %37.1'i evlenememiş kişilerin sorununu gidermesi noktasında Misyar nikâhının çözüm olabileceğine inanıyor. Katılımcıların % 84.8'si Misyar nikâhı olaksa kadının ve dünyaya gelecek çocukların haklarını garanti altına alacak daha sıkı hukuki şartların ihdas edilmesi gerektiğine inanıyor.”²⁴⁴

²⁴⁴“Ortadoğu Gençliğinin Evlenememesi Sıkıntısı, Önerilen Çözüm Yolları ise Daha Büyük Sıkıntı”, son güncelleme 13 Aralık 2016, <http://gencdergisi.com/11194-ortadogu-gencliginin-evlenememesi-sikinti-onerilen-cozum-yollari-ise-daha-buyuk-sikinti.html>. Erişim Tarihi: 27 Haziran 2020.

Görüldüğü gibi, orjini bakımından Ortadoğu'nun bir sorunu gibi görülen misyar nikahı, sadece Ortadoğu kamuoyunu etkilememekte, aynı zamanda Türkiye gündeminde de zaman zaman yer almaktadır. TUİK'in senelik evlenme ve boşanma oranlarına baktığımız zaman, kişileri misyar nikâhına iten en büyük etkenlerden olan boşanmanın arttığını, evliliklerin giderek azaldığını ve haliyle evlenme yaşında gecikmeler olduğunu görmekteyiz. Ülkeler arası etkileşim de düşünüldüğünde Ortadoğu için tehlike olarak görülen misyarın Ülkemiz için de tehlike olacağı aşîkârdır.

4.6. Görüşlerin Genel Değerlendirmesi

Sade bir değerlendirmeye misyar nikâhının caiz olduğu görüşüne meyledenler olduğu gibi daha titiz ve kapsamlı bir değerlendirmeye caiz olmadığı görüşünün doğruluğu ortaya çıkmaktadır.

Misyar nikâhıyla ilgili mezheplerin görüşlerini ve delillerini sunduktan, ihtilafın sebeplerini açıkladıktan sonra, sade bir değerlendirmeye, klasik akit teorisi açısından akdin sahih, şartların ise batıl olduğu görüşünü tercih etmek, aşağıdaki sebeplerden dolayı mümkün gözükmemektedir.

a. Nafaka, sükna ve kasm hakları akitten sonra ortaya çıkan haklardır, akdin bizzat kendisinden değildir. Akit rükûnları ve şartları içererek gerçekleşirse, sonuçlarını ortaya çıkartabilmesi için akdin sahih olduğuna hükmetmek gerekir. O halde şer'in hükümleriyle sabit olmayan her şart batıl olur.

b. Mesalih-mefasid (yarar-zarar dengesi) bağlamında ele aldığımızda akdin maslahatları daha fazla olduğundan akdin geçerli, şartların ise batıl olduğunu söyleriz. Asıl olumsuzluk ise akdin ve şartın beraber batıl kılınmasıdır. Evla olan mefsedeti yok etmemiz, şartı da batıl saymamız; maslahatı gerçekleştirmemiz, akdi sahih saymamızdır.

Ancak bir konuda fetva verirken, fetvaya konu olan şeyin sadece şekli uygunluğu esas alınmamalıdır. Nitekim misyar nikâhını şekli şartların ötesinde daha detaylı ve titiz bir değerlendirmeye ele aldığımızda caiz olmadığı ortaya çıkmaktadır. İffet, istikrar, sevgi, rahmet, akrabalık gibi dinin, aile kurumu ve nikâh ile amaçlanan güzellikleri bir tarafa bırakmamak gerekmektedir. Dahası böyle girişimlerin doğuracağı ahlak zafiyetini ve dolayısıyla bunun fertler ve hatta toplumlar üzerindeki çözücü ve bozucu etkilerini de göz ardı etmemek gerekir.

Bu manada Vehbe Zuhayli'nin konumuzla ilgili değerlendirmesini oldukça önemli ve gerekli görüyorum. "Vehbe Zuhayli, 2006 yılında Rabîta teşkilatına bağlı

fetva kurulunun toplantısı için sunduğu tebliğde şöyle demektedir: Misyâr nikâhı her ne kadar zahirde sahih gözükse de bu evlilikte erkek, aile içinde idareyi, terbiyeyi, yardımı ve ülfeti gerçekleştirmede sorumluluk almamaktadır. Hâlbuki hadislerde belirtildiği üzere eşlerden her biri diğerrinin koruyucusudur ve her biri kendi alanında sorumludur. Bu nikâh, müşterek yaşamı anlamlı kılan yardımlaşma, beraberlik, birbirine sığınma ve sükûnet gibi hususlardan da yoksundur. Nikâh sadece maddi bir mesele ve şehveti tatminden ibaret değildir, Kur'an'ın “مِيثَاقًا غَلِيظًا” (ağır bir sözleşme) diye ifade ettiğii şerefli bir bağıdır. Bütün bunlar ve diğerr sebeplerden dolayı misyâr nikâhı dinin makâsıdıyla çatışmaktadır. Kötülüğün önlenmesi, nesebin temizliğı ve neslin şerefi hakkında oluşacak töhmetin engellenmesi için, sedd-i zerayi ilkesi gereğı bu kapının kapatılması gerekir”.²⁴⁵ Benim de tercihim bu yöndedir.

²⁴⁵ Esen, “Nikâh Akdiyle İlgili Farklı Bazı Görüşler”, 97.

V. BÖLÜM

5. MİSYAR NİKÂHININ DİĞER NİKÂHLARLA MUKAYESESİ

5.1. Muvakkat (Sürelî) Nikâh

Muvakkat nikâh akdi; erkeğin bir kadınla belli bir süreliğine (bir ay, bir yıl vb.) yapmış olduğu evliliktir. Dört mezhep imamına ve sahabenin çoğunluğuna göre belli bir süreyle sınırlandırılarak yapılan nikâhlar haramdır ve batıldır.²⁴⁶

Nikâh akdi vakitle sınırlandırmayı kabul etmez. Eğer şahıslar vakit belirterek nikâh akdi yapmışlarsa bu mut'a söylenerek yapılmış bir akit olur ki bu da mut'a nikâh akdi olur. Böyle bir şartla yapılan nikâhla evlenme akdi inikad etmez.²⁴⁷

İmam Züfer'in muvakkat nikâhı geçerli kabul ettiğinden söz edilirse de adı geçen fakihin görüşü belirli vakitle sınırlandırmaya ilişkin şartın geçersiz sayılarak böyle bir akde dâimî nikâh hükümlerinin bağlanacağı yönündedir.²⁴⁸ Çoğunluk müctehitler ise muvakkat evliliği de mut'a evliliğine kıyas ederek bu konuda "akitlerde itibar lafza değil manayadır" prensibini kabul etmişlerdir.²⁴⁹

Hasan b. Ziyâd'ın (rh.a) bu konuda kişilerin daha fazla yaşayamayacağı bir vakit söylemeleri durumunda (mesela yüz yıl veya daha fazla) nikâh geçerli olur dediği rivayet edilir. Çünkü ona göre burada nikâhın ebedi olduğunu güçlendirme söz konusudur. Fakat Mebsût kitabının yazarı merhum Serahsî'ye göre ise koşulan sürenin az ya da çok olması arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Çünkü süresiz olması nikâhın şartıdır, vakit sınırlandırması onu iptal etmektedir.²⁵⁰

²⁴⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, 5: 153; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 117; Merğînânî, *el-Hidaye*, 1: 230; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 208.

²⁴⁷ Serahsî, *Mebsût*, 5: 153.

²⁴⁸ İbrahim Kafi Dönmez, "Müt'a", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 32, (İstanbul: TDV Yay. 2006), 177.

²⁴⁹ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2, 25; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 208.

²⁵⁰ Serahsî, *Mebsût*, 5: 153.

5.1.1. Misyar Nikâhı ile Benzerlikleri

Muvakkat nikâh da misyar nikâhı gibi evlilikten beklenen amaç ve gayeden uzaktır. Belli bir süre birliktelik ve nefsi tatmin söz konusudur.

5.1.2. Misyar Nikâhı ile Farklılıkları

Muvakkat nikâhta evli olarak kalınacak süre belirlenerek nikâh yapılmakta, misyarda ise evlilik boyunca beraber olunacak süre belirlenerek nikâh yapılmaktadır. Haftanın şu günleri veya günün şu saatleri gibi zaman belirlenerek yapılan misyar nikâhıdır.

5.2. Mut'a Nikâhı

Sözlükte “menfaat, faydalanma” anlamındaki müt'a, fıkhî talâk, nikâh ve hac kelimelerine izâfe edilerek değişik mânalarda kullanılır. Müt'a evliliği, tarihte ve günümüzde değişik kültürlerde ve coğrafyalarda farklı biçimlerde varlığına rastlanan geçici evliliğin bir türü olup, İslâm'ın zuhuru sırasında Arap toplumunda da mevcuttu. Özellikle yabancı beldelere giden erkeklerin oradaki kadınlarla yaptıkları bu tür nikâh, bir yandan eşyalarını koyabilecekleri ve geçici olarak ikamet edecekleri bir yer edinmelerini, öte yandan bu süre içinde karı-koca hayatı yaşamalarını mümkün kılıyordu.²⁵¹

Aralarında dini açıdan evlenme engeli bulunmayan bir erkek kadına; “Şu kadar mehir karşılığında şu kadar süre senin cinsel yönlerinden istifade edeyim” veya “Şu kadar meblağ karşılığında beni cinsel yönlerinden faydalandır” dese ve bunu da kadın kabul etse bu mut'a nikâhı olur.²⁵²

Mut'a belli bir vakit ve belli bir mehir karşılığında yapılan nikâhtır. Bu iki durumla (vakit ve mehir) nikâh-ı gıbta'dan ayrılmaktadır.²⁵³ Bitiş vaktiyle belirlenmediği sürece mut'a diye adlandırılrsa da nikâh devam eder. Vakitle birlikte mehir de belirlenmezse nikâh Caferî mezhebinde de geçerli olmaz.²⁵⁴

Nikâh akdinde söylenen lafızlar önemlidir. Bu anlamda bir nikâhın mut'a sayılması için akit esnasında “temettu” lafzının anılması gerekir.²⁵⁵

²⁵¹ Dönmez, “Mut'a”, 174-180.

²⁵² Serahsi, *Mebcut*, 5: 152; Merğınani, 1: 230, Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2, 25; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 208; Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, 434.

²⁵³ نکاح الغبطة ، ومعناها وحقیقة لغتها الدوام والإقامة (Ebu Cafer et-Tûsi, en-Nihaye, 2, 489.

²⁵⁴ Ebu Cafer et-Tûsî, en-Nihaye, 2: 450.

²⁵⁵ Mevsili, *el-İhtiyar*, 3: 60; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2, 25.

İslam öncesinde de mut'a zaman zaman başvurulmuş bir uygulamaydı. Hz. Peygamber de tedricilik (belli bir süreye yayarak hukukî düzenleme yapma) ilkesi gereği ilk dönemler bu uygulama hakkında bir hüküm belirtmemiştir. Ancak, aile ve toplumun temeline zarar verecek bu uygulama daha sonra kaldırılmıştır.²⁵⁶

Muhsan olmak, iffetini korumaktır ki buna ihsan veya nefsi tahsin etmek (kale gibi sağlamlaştırmak) da denir. Sifâh (سفاح); kadın ve erkeğin üreme ve türeme maksadı olmadan cinsel arzuyu gidermek (zina) anlamı taşır.²⁵⁷ Bunun için zinaya sifâh denir. Nikâhın meşru olmasındaki asıl maksat, nefsi tahsin (haramlara karşı kale gibi güçlendirme) ve üremedir. Nefsi arzuları helalinden doyuma ulaştırmak da buna bağlıdır. Yoksa yalnız şehveti gidermek maksadı ile nikâh yapmak veya cariye edinmek caiz değildir. Bu maksat gizli veya açık olur. Gizli olarak kalpte kalırsa nikâh görünürde sahih olur fakat dinen helal olmaz. Fakat görünürde gizli veya kapalı olursa, mesela evlenme akdinin yalnız faydalanma maksadıyla olduğu söylenir veya belli bir süre ile sınırlandırılırsa, bu şekilde yapılan nikâh hem dini açıdan hem de hukuki açıdan geçersiz olur. Bundan dolayı (غير مسافحين) (zina etmeksizin) kaydından mut'a nikâhının helal olmadığı ve bir zina olduğu tam olarak anlaşılmaktadır.²⁵⁸

Abdullah b. Abbas, “Onlar ki, ırzlarını korurlar. Ancak eşleri ve elleri altında bulunanlar bunun dışındadır. Onlarla ilişkilerinden dolayı kınanmazlar. Kim bunun ötesine geçmek isterse, işte onlar haddi aşanlardır.”²⁵⁹ ayetlerinin nazil olmasıyla mut'anın yasaklandığını söylemiştir.²⁶⁰

Diğer bir rivayette, Hz. Ali'den (r.a.) bildirildiğine göre o şöyle demiştir; “Rasulüllah (s.a.v.) Hayber günü mut'a nikâhını ve ehli eşek eti yemeyi yasaklamıştır.²⁶¹ Ma'bed el-Cühenî'nin rivayetine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) Mekke'nin fethi gününde şöyle buyurmuştur; “Ey insanlar kadınlardan mut'a nikâhı ile istifade hususunda size izin vermişim. Artık Allah'ı Teâla kıyamet gününe kadar bu işi haram kılmıştır. Kimin yanında onlardan bir kadın varsa ona yol versin. Hem onlara bir

²⁵⁶ Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, 434; İbrahim Canan, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 1992), 15: 554-560; Buhârî, “Nikâh”, 32; Buhârî, “Zebâih ve Sayd”, 28; Müslim, “Nikâh”, 22; Müslim, “Zebâih ve Sayd”, 34.

²⁵⁷ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, (İstanbul: Bilmen Yayınevi, yayın tarihi bulunmamakta), 2: 576-577; Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2: 540.

²⁵⁸ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2: 540; Salim Ögüt, “Nisa 24 Ayeti Hangi Konuyu Düzenlemektedir: Müt'a Nikâhını Mı Yoksa Normal Nikâhı Mı?” *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1, (2002), 59-61.

²⁵⁹ el-Mü'minün, 23/5-7,

²⁶⁰ Tirmizi, “Nikâh”, 28.

²⁶¹ Buhari, “Nikâh”, 32; Müslim, “Nikâh”, 29.

şey verdiyseniz geri almayınız.”²⁶² buyurmuştur. Cumhur ulema tarafından bu rivayetler gereğince kıyamete kadar mut’anın haram kılındığı söylenmiştir.²⁶³ İmam Züfer’in ise muvakkat nikâhta olduğu gibi mut’a nikâhında da şartların batıl nikâhın ise sahih olduğu görüşüne daha önce değinilmişti.²⁶⁴

Sahabenin çoğunluğu mut’a nikâhının cevazının nesh edildiğini söylemişlerdir. Mesela; Rebi’ b. Sebrâ (r.a.) mut’a fetih yılı üç gün helal kılındı daha sonra Resûlullah’ın (s.a.v.) ilancısı; “Dikkat edin! Allah ve Resulü sizlere mut’a nikâhını yasaklıyor.” diye ilan etmiştir. İbn Mes’ud’un (ra) “Mut’a nikâhı talak, iddet ve miras ayetleriyle nesh edilmiştir rivayeti ile Hz. Ömer’in “Bu şekilde evlenen birisi bana sunulsa onu recm ederim” sözü, sahabenin mut’a nikâhı hakkındaki görüşlerini net bir şekilde göstermektedir.²⁶⁵ Bu da mut’anın haram olduğuna dair delil olan bir icma olarak değerlendirilebilir.²⁶⁶

Mut’a nikâhının caiz olmaması akla da uygundur. Çünkü bu nikâhın şehvet temelli ve nikâhın ulvî maksatlarından uzak olduğu aşikârdır. Ayrıca mut’a yapan, o kadınla hiçbir şekilde evlilik bağı, kadının iffetini korumak gibi bir maksat gütmemektedir.²⁶⁷ Bu nikâhta kadın erkeğin ne cariyesidir ne de zevcesidir. Cariyesi olmadığı aşikârdır, zevcesi olmaması ise evlilikten doğan miras, nafaka, talak, zihar ve îlâ gibi hakların oluşmamasındandır.²⁶⁸ Bu nikâhta sahih bir evlilikte olduğu gibi çocuk edinme, ünsiyet, veraset gibi diğer amaçlar da yoktur. Tek amaç (cinsel) istifade etmek olduğu içinde adına temettu’ denmiştir.

Mut’a nikâhıyla ilgili Zuhayli’nin görüşü de şöyledir: Toplumsal gaye ve ihtiyaca binaen evlilik süresiz olarak meşru kılınmıştır. Misal olarak söylemek gerekirse nikâhın, manevi huzur, çocuk doğurma ve aile kurma gibi hedefleri vardır. Hâlbuki mut’ada şehveti belli bir süre tatmin etmekten başka bir şey yoktur, tamamen zina gibidir. Mut’a mubah olduğu zaman zinaya haram demenin bir manası yoktur.²⁶⁹

²⁶² Müslim, “Nikâh”, 21,

²⁶³ Serahsi, *Mebcut*, 5: 152; Şirazi, *Mühezzebe*, 4: 160; İbn Kudame, *el-Muğni*, 10: 46; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 117.

²⁶⁴ Serahsi, *Mebcut*, 5: 153; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 117.

²⁶⁵ Serahsi, *Mebcut*, 5: 152.

²⁶⁶ Merğînânî, *el-Hidaye*, 1: 230; Cezîrî, *Kitabü'l-Fıkh Ale'l-Mezahibi'l Erbaa*, 4: 86-88, Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 212; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 25.

²⁶⁷ Vehbe Zuhayli, *et-Teḫsirü'l-Münir*, (Çev. Hamdi Arslan ve diğerleri) 1. Baskı (İstanbul: Bilimevi Basın Yayın, 2005), 3: 15.

²⁶⁸ Serahsi, *Mebcut*, 5: 152-153; et-Tusi, *en-Nihaye*, 2: 450; Öğüt, “Nisa 24 Ayeti Hangi Konuyu Düzenlemektedir: Müt’a Nikâhını Mı Yoksa Normal Nikâhı Mı?”, 61.

²⁶⁹ Vehbe Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslami ve edilletüh*, 7: 70.

İmamiyye ve Ca'feriyye mezhepleri haricinde bütün mezhepler mut'a nikâhının haram ve batıl olduğunda icma etmişlerdir. Bu görüşe Zeydiyye²⁷⁰ mezhebi de dâhildir. Zeydiye mezhebi fakihlerinden İmam Yahya b. Huseyn *Kitâbu-l Ahkâm* isimli eserinde; mut'anın Hz. Ali'nin rivayetiyle Hz. Peygamber tarafından haram kılındığını ifade etmektedir. İmam Yahya sünni mezheplerle aynı görüşte olup, ayetteki "istimtâ" kelimesinin sahih nikâh ile evliliği ifade ettiğini söylemektedir. Şevkânî de konuya ihtiyatlı yaklaşmış, sadece nefsi ve cinsi tatmin için mut'a yapılmasını doğru bulmamıştır.²⁷¹ Hanefi, Şafi, Maliki ve Hanbeli mezheplerine göre geçici nikâh ile mut' nikâhı aynı hükümde olup ikisi de batıldır.²⁷²

Caferiler mut'a nikâhını mubah kabul etmelerinin delillerini kendilerince şu şekilde izah etmişlerdir;

1. Nisâ sûresinde İslâm'da meşrû sayılan nikâh türleri açıklanmış, 3. âyette dâimî nikâha ve câriyelerden yararlanma hakkına (milk-i yemîn) yer verilmiş, 25. âyette câriyelerle evlenmeye değinilmiş ve 24. âyette müt'adan söz edilmiştir. Eğer bu ayrı bir anlam taşımasaydı aynı sûrede gereksiz bir tekrar bulunmuş olurdu.

2. "Ücretlerini veriniz" anlamındaki cümleye "takip" anlamı taşıyan "ف" (fâ) harfiyle başlanarak ödenecek ücretin devamlı evlilikteki mehirden farklı, yani hemen yerine getirilmesi gerekli bir vec'be olduğu belirtilmiştir. Hâlbuki kalıcı evlilikte mehir örfe bağlı olup önce veya sonra ödenebilir.

3. Übey b. Kâ'b ile İbn Abbas bu âyeti "الى أجل مسمى" ilâvesiyle okumuşlardır ki bu durumda söz konusu cümle, "Onlardan belirli bir vakte kadar faydalanmanıza karşılık ücretlerini veriniz" mânasına gelmektedir.²⁷³

4. Bazı gazvelerde mut'a yapılmasına Rasûlullah tarafından izin verilmiştir. Cabir'den (r.a) de şöyle bir rivayet nakledilmiştir: "Biz Rasûlullah ve Ebu Bekir

²⁷⁰ Zeydiyye: II. (VIII.) yüzyılın ilk çeyreğinde Kûfe'de ortaya çıkan, Irak, Taberistan ve özellikle Yemen'de varlığını sürdüren ılımlı bir Şîi fırkasıdır. Detaylı bilgi için bkz. Fatih Yücel, "Zeydiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 44, (İstanbul: TDV Yay. 2013), 331-338.

²⁷¹ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 210; Sefa Atik, "Ca'ferî Fıkıhında Mut'a Nikâhı Konusuna "Usûlî" Bir Bakış -Şeyh Müfid'in Risâletü'l-Mut'a Ve Hulâsatü'l-İcâz İsimli Eserlerindeki Gerekçeler Üzerine", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3, Sayı: 5, (2016) 1-19.

²⁷² Serahsi, *Mebcut*, 7: 21; Merğînânî, *el-Hidaye*, 1: 230; Şirazi, *Mühezzebe*, 4: 160; Muhammed b. Ahmed b. Muhammed İbn Rüşd el-Hafid, *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihayetül Muktesid*, (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1415h), 3: 110-111; İbn Kudame, *el-Muğni*, 10: 46; Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslami ve edilletüh*, 7: 70; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 209-212; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 26.

²⁷³ Dönmez, "Mut'a", 174-180.

zamanında bir miktar un veya hurma karşılığında mut'a yapardık. Bu uygulama Hz. Ömer (r.a.) Amr b. Hureys olayında yasaklayıncaya kadar devam etti.

5. İbn Abbas, seleften bir topluluk ve tabiinden bazı kimseler mut'ayı caiz gördüklerini belirtmişlerdir. İmam el-Mehdi de mut'ayı caiz gördüğünü ve bu görüşünü Muhammed el-Bâkır, Cafer es-Sadık ve İmamiyye'den naklettiğini söylemiştir.²⁷⁴

İfade edilen bilgilere göre mut'a nikâhı ile sahih nikâh arasındaki benzerliklere gelince; “Seninle şu mal karşılığında şu süreye kadar tezevvüç ettim/mut'a yaptım” ifadelerinin icap kabul yerine geçtiği bildirilmektedir. Mut'ada evlilikten doğan haramlık hükümleri daimî nikâhtaki gibidir. Reşit olmayan kızın velisinin izni olmadan mut'a yapılması caiz görülmemiştir. Mut'ada eğer zifaf olmuşsa kadının iddet bekleme müddeti bulunmaktadır.²⁷⁵

Mut'a nikâhı ile sahih nikâh arasındaki farklara değinecek olursak; mut'a nikâhında ücret (mut'a) ve süre şartı vardır. Şahit ve ilan şartı yoktur. Evlilikten doğan nafaka, sükna, miras, talak, kasm hakları mut'ada yoktur. Sahih nikâhta dört kadın ile evlenme sınırı varken mut'a bu sayıya dâhil değildir. Mekruh olmakla beraber Mecusi bir kadınla da mut'a yapılabilir.²⁷⁶ Sahih nikâhla kurulan evlilikteki gibi ülfet, muhabbet, ırzı koruma, neslin devamı gibi bir amaç ve gayesi yoktur.

5.2.1. Misyar Nikâhı ile Benzerlikleri

Öncelikle şu bir gerçektir ki her iki nikâh türünde de amaç sadece nefsi ve cinsi arzuları tatmin ve teskin etmekten ibarettir. Nikâhla elde edilen aile birliği, mutluluğu huzur ve saygınlığı yoktur. Her ikisinde de neslin korunması ve devamının sağlanması amaç edinilmemiştir. Kadının iffet ve onurun korunması geri plana bırakılmış hatta hiç düşünülmemiştir. Buna kadının razı olması durumu gerçekliği değiştirmemektedir. Aile sorumluluğu, kadının kocası üzerindeki, kocanın da karısı üzerindeki haklardan her ikisinde de bahsedilmemektedir. Zifaf olmuş ise her ikisinde de sıhriyetten doğan evlilik engelleri ve mahremiyet oluşmaktadır. Eşler arasında saygı, sevgi ve muhabbet söz konusu değildir çünkü amaç nefsi teskin etmek ve biyolojik ihtiyacı giderme isteğidir.

²⁷⁴ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 211-212.

²⁷⁵ Ebu Cafer et-Tusi, *en-Nihaye*, 2: 489-491; Vüsale Guliyeva, *Caferi Fıkında Nikâh Hukuku*, (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2013), 48-55; Sefa Atik, “Ca'ferî Fıkında Mut'a Nikâhı Konusuna “Usûlî” Bir Bakış -Şeyh Müfîd'in Risâletü'l-Mut'a Ve Hulâsatü'l-İcâz İsimli Eserlerindeki Gerekçeler Üzerine”, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3, Sy. 5, (2016) 1-19.

²⁷⁶ Ebu Cafer et-Tusi, *en-Nihaye*, 2: 489-491; Vüsale Guliyeva, *Caferi Fıkında Nikâh Hukuku*, (Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2013), s. 48-55, Sefa Atik, “Ca'ferî Fıkında Mut'a Nikâhı Konusuna “Usûlî” Bir Bakış”, 1-19.

Sahih nikâhla elde edilen nafaka, sükna ve kasm hakkı her iki nikâhta da yoktur. Her ikisinde de kadın hamile kalırsa nesep babaya aittir.

Misyar nikâhı Suudi Arabistan'da tescilli yapılsa da çoğu yerde gizli yapılmaktadır, mut'a nikâhında da şahit şartı yoktur. Tüccarların ve tatil için bir bölgeye gidenlerin yaptığı misyar da aynı mut'a gibi sınırlı bir zaman ve süre için yapılmış oluyor. 14. yy.da Maldivler'de tüccarların yapmış olduğu mut'a bugünün misyar nikâhı gibidir. Adada kaldığı sürece kadın erkeğin her hizmetini görür (gerçi misyarda kadın erkeğin her hizmetini görmez, görecektir olsa sahih bir evlilik yapardı), ayrılırken de kadını boşamak zorundadır. Mut'a olmuş olsa süreye bağlı olarak nikâh da biter boşamak zorunda kalmazdı. Ama burada evlenen tüccarlar adadan ayrılırken kadını boşamak zorundadır çünkü buranın kadınları adadan ayrılmazlarmış.²⁷⁷

5.2.2. Misyar Nikâhı ile Farklılıkları

Mut'a nikâhı "mut'a" ibaresiyle yapılırken misyar nikâhı, nikâhtaki icab ve kabul ibareleriyle yapılmaktadır. Mut'a belli bir süreliğine yapılırken misyarda süre sınırlaması zikredilmemekte, fakat sahih nikâhla kurulan evlilikteki gibi bir daimî birliktelik de yaşanmamaktadır.

Mut'a nikâhında belirlenen süre belli bir mut'a karşılığında nikâh yapılmaktadır. Misyar nikâhında ise kadın erkeğe maddi yönden yük olmamak için nafaka ve sükna istemezken mehri de göstermelik olarak istemekte veya hiç istememektedir.

Mut'ada nikâh, sürenin dolmasıyla son bulurken, misyarda nikâh talak ile son bulmaktadır. Mut'a, mekruh olmakla beraber Mecusi kadınlarla da yapılabilir fakat misyar nikâhı ehli kitaptan olmayan kadınlarla yapılamamaktadır.

Her ikisi de İslam'ın aileden beklediği maslahatı gerçekleştirmediği, batıl şartlar ile nikâh yapıldığı, kadının haysiyetinin ve evliliğin kutsallığının hiçe sayıldığı, toplumsal ve kültürel değerlerimize aykırı olduğu, Kur'an-ı Kerimin ve Sünnetin evliliğe çizdiği değer ve hudutlara aykırı olduğu, mut'anın haramlığında icma olması, misyar nikâhıyla ilgili de genel görüşün olumsuz olmasından dolayı her iki nikâh da batıldır, hukuken geçersizdir.

Misyar nikâhıyla ilgili fasit görüşünü benimseyenler vardır ama nikâhta fasit ile batıl ayrımı sadece şahısları zinadan ve had cezasından kurtarmak içinmiş gibi

²⁷⁷ Ebû Abdullah Muhammed İbn Battûta Tancî, *İbn Battûta Seyahatnamesi*, 2. Baskı, (Çev. A. Sait Aykut), (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004), 2: 824.

görülmektedir. Bu şüphelerden dolayı misyar nikâhının hükmünün batıl olarak kabul edilmesi kanaatimizce yerinde olacaktır.

5.3. Hülle Nikâhı

Ayet-i Kerimede dönme hakkı olan boşamanın iki kere olduğu sarahaten beyan edilmiştir.²⁷⁸ Türkçede hülle, fıkıh literatüründe tahlil diye bilinen evlenme şekli, üç talakla boşanan eşin önceki kocasına tekrar helal olabilmesi için yapılan şeklî bir akittir. Bu akdi yapan erkeğe muhallil denir. Başka bir ifadeyle üç talak ile boş olan bir kadını, sadece eski kocasına helal kılmak için evlenen kimsedir.²⁷⁹ Bu çeşit evlilikle ilgili Hz. Peygamber'in (s.a.s.) lanet ifadesini kullanması ve bu akdi yapanı iğreti tekeye benzetmesi gibi ağır eleştirilerinin olduğu malumdur.²⁸⁰ Bu eleştirilerden hareket eden İslam hukukçuları hülle nikâhına günah nazarıyla bakmışlar, en azından bu akdin mekruh olduğunda ittifak etmişlerdir.²⁸¹

Üç talak ile boşanmış bir kimsenin eşine tekrar dönebilmesi için bir başkasıyla yaptığı anlaşmalı nikâh (hülle) Şâfiî, Maliki, Hanbeli mezhepleri ve İbrâhim en-Nehaî'ye göre batıldır. İmam'ı Azama göre nikâh sahih şart batıldır. İmam Muhammet ve İmam Ebu Yusuf'a göre nikâh sahihtir ama böyle bir nikâhla eş ilk kocasına helal olmaz.²⁸² Hayrettin Karaman'a göre de geçici evlilik yapmak haramdır. Hülle evliliğinde taraflar, akit yaparken söylemeseler bile akitten önce bu evliliğin geçici olduğu, birleştikten sonra boşama yapılacağı üzerinde anlaşmaktadırlar. Hülleci sebepsiz boşama yaptığı için Allah'ın sevmediği bir şey yapmıştır. Bu nedenlerden dolayı hülle İslam'a aykırı, iğrenç ve çirkin bir şeydir.²⁸³ Vehbe Zuhayli'ye göre hülle nikâhı haramdır, batıldır ve feshedilmelidir.²⁸⁴

Bu konuya İslam hukukunun teknik yönüyle baktığımızda; bu evliliğin sahih olup olmaması, boşandıktan sonraki iddetin akabinde ilk kocaya dönmenin helal olup olmayacağı konusunda iki durum söz konusu olmaktadır.

i. Evlenme akdi esnasında “helal kılincaya kadar” veya “bilahare boşamak şartıyla” gibi bir şart açıkça ifade edilirse cumhura göre bu akit hukuki hüküm

²⁷⁸ el-Bakara 2/229.

²⁷⁹ Saffet Köse, “Hülle”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 18, (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 475-477; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 174; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 384.

²⁸⁰ Tirmizi, Nikâh, 28; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 415; Köse, “Hülle”, 476.

²⁸¹ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 385; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 174-415; Zeki Koçak, “Şart Nazariyesi Açısından İslam Aile Hukukunda Evlenme ve Boşanma” *Ekev Akademi Dergisi* 19, sy. 64, (2015), 354.

²⁸² Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 415-417; Köse, “Hülle”, 475-477.

²⁸³ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1, 387.

²⁸⁴ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 116-117.

doğurmaz, geçersizdir. Dolayısıyla artık boşansa da ilk kocasına helal olmaz. Fakat Ebu Hanîfe'ye göre evlilik akdi sahihtir, şart lağvıdır yani hükümsüzdür, bu yüzden boşaması gerekmez.²⁸⁵

ii. Taraflar, nikâh akdi esnasında helal kılma veya sonradan boşama gibi şartları söylemeyip önceden anlaşıp, gizli tutarak akdi yaparlarsa sahabe, tabiîn ve sonraki fukâhanın çoğunluğuna göre akit bâtil olduğundan kadın ilk kocaya helal olmaz. Ancak Ebu Hanîfe ve Şâfiî'nin diğer bir görüşüne göre akdin zahirinden hareket ederek sıhhatine hükmetmişlerdir. Akdin bahsedilen sıhhatinden sarf-ı nazar edip evlilik akdinin mahiyeti açısından bakıldığında mubah olmadığı hatta yukarıda da değinildiği gibi günahı içerdiği söylenebilir.²⁸⁶

Hülle nikâhının hukuken şu sakıncalarının varlığı da muhakkaktır: Hülle ile gayri ciddi ve geçici bir evlilik yapılmakta, sebep yok iken veya zorla boşama gerçekleşmekte, Kitap ve Sünnetin yasakları çiğnenmekte, çirkin bir bidat işlenmektedir.²⁸⁷ İşte böyle haller muhallilin nikâhının tartışmalı olduğunu göstermektedir. Netice itibarıyla tabii olan tahlil yolunun dışındaki mizansen tahlil usullerinin İslam'daki evliliğin gayesiyle uyduğu asla söylenemez. Diğer taraftan bu tür hukuku dolanmaların fitrat-ı selimle ve dinin ahlaki ilkeleriyle uyuyduğunu da söylememiz zordur.²⁸⁸

5.3.1. Misyar Nikâhı ile Benzerlikleri

Misafir durumunda olan tüccarların yaptığı misyar nikâhı hülle gibi geçici, normal şartlarda bu şekilde bir nikâhla evlenenlerin evliliği de gayri ciddi bir evliliiktir.

Hülle nikâhında olduğu gibi misyar nikâhı da Kur'an ve Sünnetin öngördüğü daimî bir evlilik olmayıp, her ikisinde de nefsi ve nesli koruma mahiyetinde bir düşünce bulunmamaktadır.

Baktığımız zaman her iki nikâh da şekil şartını taşımaktadır fakat her iki nikâh da fitrat-ı selimle ve dinin ahlaki ilkeleriyle uyuyamamaktadır.

Allah Resulünün hülle nikâhıyla ilgili şöyle buyurduğu rivayet edilir: “Size iğreti tekeyi haber vereyim mi? Evet ya Resulallah dediler. Helal kılmak için evlenen

²⁸⁵ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 386; Zeki Koçak, “İslam Aile Hukukunda Evlenme ve Boşanma”, 354.

²⁸⁶ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 386; Zeki Koçak, “İslam Aile Hukukunda Evlenme ve Boşanma”, 354.

²⁸⁷ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 386.

²⁸⁸ Zeki Koçak, “İslam Aile Hukukunda Evlenme ve Boşanma”, 354.

kimsedir. Allah buna ve kocaya lanet etsin.”²⁸⁹ buyurmuşlardır. Misyar nikâhında da sadece belli duyguları tatmin için cinsel ilişkiyi helal kılma düşüncesi vardır.

5.3.2. Misyar Nikâhı ile Farklılıkları

Misyar nikâhında amaç yükümlülüklerden uzak bir evlilik iken; hülle nikâhında amaç, kadını üç talak ile boşamış kocasına helal kılabilmeğdir.

5.4. Gizli Nikâh

Tarafların şahitler huzurunda irade beyanında bulunmalarına rağmen ailelerinden ve yakın çevrelerinden gizleyerek yaptıkları nikâh akdi, gizli nikâh olarak adlandırılmaktadır.²⁹⁰

Abdûlmelik b. Yusuf b. Muhammet Mutlak’ın tarifinde; gizli nikâh rûkûn ve şartları tam olmasına rağmen velinin ve şahitlerin gizli kalmasını kabul ettikleri nikâhtır.²⁹¹

Malikilere göre gizli nikâh, nikâh şahitlerine bu evliliği önceki eşimden, toplumdan ve ev halkından gizleyeceksiniz diye tembih ettiği evliliğdir.²⁹²

Gizli nikâhı mezheplere göre değerlendirecek olursak, Hanefî mezhebine göre bu nikâh şahitlerin huzurunda yapılan akit olduğu için geçerlidir. Delilleri “Nikâh ancak tanıklarla caiz olur”²⁹³ hadisi şerîfidir.²⁹⁴

Şafî mezhebine göre de iki şahidin ve velinin huzurundaki akit geçerlidir. Delilleri “Nikâh akdi, ancak velinin ve iki adil tanığın olmasıyla sahîh olur”²⁹⁵ hadisidir.²⁹⁶

İmam Malik, İbn Ebi Leyla ve Osman el-Betti, nikâhta tanıkların şart olmadığını söylerler, onlara göre şart nikâhın ilan edilmesidir. Delilleri “Defle bile olsa nikâhı ilan ediniz”²⁹⁷ hadisidir. Gizli nikâh fesh olunması gerekir.²⁹⁸

²⁸⁹ İbn Mâce, “Nikâh”, 33; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 415; DİA, Hülle, c. 18, s. 176,

²⁹⁰ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 163; Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, 426,

²⁹¹ Mutlak, *Zevâcü’l-Misyâr*, 101.

²⁹² Mutlak, *Zevâcü’l-Misyâr*, 102.

²⁹³ Tirmizi, “Nikâh”, 15.

²⁹⁴ Merğînânî, *el-Hidaye*, 1: 224; Serahsi, *Mebcut*, 5: 31.

²⁹⁵ Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 18-19; Tirmizî, “Nikâh”, 14.

²⁹⁶ Şirazi, *Mühezzebe*, 4: 136; Serahsi, *Mebcut*, 5: 31; İbn Rüşd, *Bidayetü’l-Müctehid ve Nihayetül Muktesid*, 3: 35.

²⁹⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4: 5.

²⁹⁸ Serahsi, *Mebcut*, (Çev. Mustafa Cevat Akşit), (İstanbul, Gümüşev Yayınları, 2015), 5: 48; İbn. Rüşd, *Bidayetül Müctehid ve Nihayetül Muktesid*, 3: 35.

Hanbeli mezhebine göre, gizlenmesini istemekle akit batıl olmaz. Bunu veli, eşler ve şahitler gizlese bile mekruhtur, fakat akit sahihtir.²⁹⁹

Hükmüne gelince, böyle bir akit, nikâhta bulunması gereken aleniyet niteliğini taşımadığından dinin nikâh ve aile hayatı ile ilgili genel ilkelere aykırıdır. Sadece iki şahidin bildiği bir nikâh akdinin aleni olduğu söylenemeyeceğinden ailelerin, akrabaların ve komşuların muttali olmadığı bir akit gizli nikâh olmaktan çıkmaz. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) “Bu nikâhı ilan edip duyurun...”³⁰⁰ buyurmuştur. “Haram olan (ilişki) ile helal olanı (evlilik) birbirinden ayıran şey, def çalmak ve duyurmaktır.”³⁰¹ buyurarak aleniliğin ve hatta tescilin gerekliliğine işaret etmektedir. Hz. Ebubekir de gizlenmesi şartıyla yapılan nikâh akdini geçersiz saymıştır.³⁰² Eğer kocayla şahitler arasında evliliğin insanlardan, karısından, ev sakinlerinden veya bir cemaatten gizlenmesi için bir anlaşma yapılırsa bu evlilik batıldır. Zifaf da gerçekleşmediyse nikâh feshedilmesi gerekir.³⁰³

Şahitlerin, velinin ve ilanının olmadığı evlilik, evlilik değildir ve dinde yeri olmadığı gibi hukukta da hiçbir hüküm ifade etmemektedir (keenlemyekün)³⁰⁴.

Şahitlerin ve ilanının olmasına rağmen velinin izni yoksa cumhura göre bu nikâh akdi fasittir.

Gizli nikâhın bu yönüyle misyar nikâhına benzemediği söylenmektedir. Bunun gerekçesi olarak misyar nikâhında böyle bir gizliliğin bulunmadığı iddia edilmektedir. Fakat misyar nikâhının uygulanmasında bölgesel olarak farklılıklar bulunduğu da unutulmamalıdır. Bu çerçevede birçok misyar nikâhı gizli olarak gerçekleştirilmektedir.

Kadim fukahanın tarifinde şahitlerin ve velinin olduğu nikâh geçerli ve sahihtir. Bunlara muhalif olarak İmam Malik ilanının olmadığı nikâhı geçerli saymaz. Bu yönüyle misyar nikâhı ile gizli nikâhın benzerlikleri ve ayrıldıkları noktalar vardır.³⁰⁵

5.4.1. Misyar Nikâhı ile Benzerlikleri

Her iki evlilik çeşidinde de nikâhın şart ve rükünlerinden olan icab ve kabul, şahitler ve veli bulunmaktadır.

²⁹⁹ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 71-81.

³⁰⁰ Tirmizî, “Nikâh”, 6; İbn Mâce, Nikâh, 20.

³⁰¹ Tirmizî, “Nikâh”, 6.

³⁰² Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, 426.

³⁰³ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 71-81.

³⁰⁴ Kemal Gözler, *Hukukun Temel Kavramları*, 15. Baskı. (Bursa: Ekin Basım, 2017), 172.

³⁰⁵ Mutlak, *Zevâcü'l-Misyâr*, 105.

Her iki tür nikâhta da tarafların birbirlerinden faydalanmaları, aralarında miras bağının oluşması ve bu evlilikten doğacak çocukların nesebinin de bu karı kocaya bağlanması sonuçları oluşmaktadır.

Buna göre aralarında sıhriyet bağından kaynaklanan haramlık meydana gelmektedir. Şer'i evliliğin sonucunda ortaya çıkan haramlık bu iki nikâh türünde de ortaya çıkmaktadır.

Birden çok evli olan erkeğin ikinci evliliğini ilk eşinden gizlemesi, ilk karısının da ikinci evliliğe rızasının olmaması ve adamın da birden çok kadınla evlenme isteği misyar nikâhı ile gizli nikâh arasındaki benzerliklerdendir.

Her iki nikâhta da gizlilik ve konuşmama durumu galiptir. Gizli nikâhta asıl olan gizlemek ve konuşmamak iken, misyarda nikâh ilan edilmekte fakat bu ilan çok dar bir çerçevede ve erkeğin ailesinden gizli olarak çok uzak bir ortamda gerçekleştirilmektedir.³⁰⁶

5.4.2. Misyar Nikâhı ile Farklılıkları

Gizli nikâhta nafaka ve geceleme de dâhil olmak üzere bütün şer'i sonuçlar ortaya çıkar, fakat misyar nikâhında nafaka ve geceleme hakkının düşürülmesinde karı koca müttefiktirler.

Gizli nikâh genellikle kocanın ailesine ve insanların genelinden gizlenerek olur ama misyar nikâhına gelince sadece erkeğin ailesinden gizlenerek yapılır.³⁰⁷

5.5. Geceli-Gündüzlü Nikâh

Gündüz nikâhı anlamında ki (النهاريات) kelimesi (النهار) kelimesinden alınmıştır ve bu da bildiğimiz manada “gündüz” demektir. Aynı şekilde gece nikâhı anlamındaki (الليليات) kelimesi de (الليل) kelimesinden alınmış olup “gece” manasındadır.

Bu iki kelime evlilik türlerinden bir tür üzerine kullanılır hale gelmiştir ki bu evlilik de kadının ve erkeğin eşinin yanına sadece gündüz veya sadece gece gittiği evlilik türüdür.

Fıkıhçılar bu nikâhı şöyle tanımlamışlardır; gece veya gündüz ikisinden birinde veya bir kısmında kocanın hanımına gitmesi veya karının erkeğine gelmesi şartıyla yapılan nikâh akdidir.³⁰⁸

³⁰⁶ Mutlak, *Zevâcü 'l-Misyâr*, 105.

³⁰⁷ Mutlak, *Zevâcü 'l-Misyâr*, 105.

³⁰⁸ Mutlak, *Zevâcü 'l-Misyâr*, 106.

Hükmüne gelince, gece ve gündüz evliliği bütün şartları ve rükünleri fıkıhçılar tarafından bilinen evliliklerdir. Bu şart ve rükünler, icab ve kabul, veli, iki şahit, mehir ve ılandır. Ancak bu evlilikte kocanın eşine sadece gece gelmesi veya sadece gündüz gelmesi şartı vardır. Bu şart fasit bir şarttır çünkü akdin gereklerine aykırı bir şarttır. Bu akit geçerlidir ve nikâh akdinin bütün sonuçları meydana gelir. Bu durumda şart geçersizdir ve bu şarta vefa göstererek yerine getirmek gerekmez, kadın için de şart bağlayıcı değildir.³⁰⁹

Mutlak'tan naklen Seyyid Sâbık'ın şöyle dediğini ifade ediyor; “Sahih akitle beraber akdin gerekliliğine ters düşen şartlar vefa gösterilmesi gerekmeyen şartlardır. Buna örnek olarak nafakayı terk etme, kadının sadece gece evde olup gündüz olmama veya sadece gündüz evde olup gece olmama yahut haftanın sadece bir günü evde olma şartlarını söyleyebiliriz. Bu şartların akit esnasında zikredilmesi, zikredilmemiş olsa bile taraflarca bilinmesi, bilindiği takdirde de şartlara uyulması gerekmez. Nitekim nikâh akdi mehir miktarı bilinmeden de sahih olur. Dolayısıyla akitte fasit şart ileri sürülse bile geçerli olmaz fakat akit geçerli olur.”³¹⁰

Hanefilerden İbn Nüceym'e göre; gündüzlü evlilik yapmakta herhangi bir bahis yoktur. Bu evlilik gece değil de gündüz yanında olduğu evliliklerdir ama bu şart da bağlayıcı değildir. Kadın gece de benim yanımda kalacaksın diye isteme hakkına sahiptir.³¹¹ Tabiinden Hasan ve Ata' (r.a.) gündüz nikâhında bir sakınca görmemişlerdir. Hanefiler, o zaman kadın adaletli davranılması hakkına da sahiptir demişlerdir.³¹²

Geceli ve gündüzlü nikâhın şartlarına dair dört mezhebin görüşü şu şekildedir:³¹³

“Hanefilere göre, bu ve benzeri şartlar akdin gereklerine aykırı olduğu için fasittir. Böyle bir akitte şartlar fasit olur ama akit geçerlidir. Malikiler de aynı görüştedirler, şart fasit akit geçerlidir diyorlar fakat zifaktan önce akit fasit kabul edilir, zifaktan sonra ise akit sabit olur.

İmam Derdâr, kadın veya kocanın sadece gece veya sadece gündüz yanlarına gitme şartıyla akit yapılmışsa bu zifaktan önce akdi feshedebilecek şartlardır. Zifaktan sonra ise şart batıl akit geçerli olur, demektedir.

³⁰⁹ Mutlak, *Zevâcü'l-Misyâr*, 107.

³¹⁰ Mutlak, *Zevâcü'l-Misyâr*, 107; Seyyid Sâbık, *Fıkhu's-Sünne*, 2: 35.

³¹¹ Zeynüddin İbn Nüceym, *el-Baḥru'r-râ'ik Şerhu Kenzi'd-dekâ'ik*, (Beyrut: Darul-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), 5: 451.

³¹² Mutlak, *Zevâcü'l-Misyâr*, 107.

³¹³ Mutlak, *Zevâcü'l-Misyâr*, 108.

Şafîîlerin görüşü ise bu şartların nikâhın asıl maksadına aykırı olduğu yönündedir. Bu şartlar nikâhı batıl kılmaz, özelliklede koca böyle bir şart koşmuşsa akit geçerlidir çünkü geceleme hakkından istifade etmek kocaya aittir, şayet böyle bir şartı kadın koşmuşsa akit batıldır çünkü kocanın hakkını kısıtlamış olur.

Hanbeliler böyle durumda şartı geçersiz akdi ise geçerli kabul ediyorlar. Ahmet İbn Hanbel'e gece veya gündüz nikâhı hakkında sorulduğunda İslam'da böyle bir nikâh yoktur demiştir. Bu nikâh mekruhtur çünkü gizli olarak gerçekleşmektedir. Gizli nikâh da yasaklanmıştır.

Buradan anlaşıldığı üzere cumhurun görüşü bu nikâhın geçerli ama şartın geçersiz olduğudur. Kadın erkeği böyle bir şarta zorlayamaz. Kadın böyle bir hak talep edebilir koca ise gücü yettiğinde bu talebi yerine getirir.

5.5.1. Misyar Nikâhı ile Benzerlikleri

Her iki evlilik de nikâhın rükün ve şartlarını barındırma açısından birbirine benzemektedirler. Sahih bir evlilikten sonra meydana gelen tüm hak ve sorumluluklar bu iki nikâhtan sonra da meydana gelir.

5.5.2. Misyar Nikâhı ile Farklılıkları

Farklılıklar ise şunlardır;³¹⁴

Misyar nikâhında gizlilik ve konuşmama hâkim olur. Özellikle de bu nikâhın kocanın ailesinden gizlenmesi söz konusudur. Ama bu durum geceli ve gündüzlü evliliklerde söz konusu değildir.

Misyar nikâhında geceleme ve nafaka hakkının düşürülmesi varken geceli ve gündüzlü nikâhta böyle bir hakkın düşürülmesi söz konusu değildir.

Misyar nikâhında geceleme hakkı tamamen veya çoğunlukla düşürülmüş olurken geceli veya gündüzlü nikâhta bu hak günün sadece bir kısmında düşürülmüş olmaktadır. Fakat karı koca günlük olarak bir araya gelmektedirler.

Misyar nikâhında nafaka hakkı düşürülmüşken geceli veya gündüzlü nikâhta nafaka hakkı hiçbir zaman düşürülmemektedir.

5.6. Roma Hukukundaki Manuslu ve Manussuz Evlilik

Roma hukukunda evliliği diğer birleşmelerden ayıran temel unsur, eşlerin bir ömür boyunca karı koca olarak birlikte yaşama konusundaki değişmeyen niyetleridir.

³¹⁴ Mutlak, *Zevâcû'l-Misyâr*, 109.

Bu durum Roma hukukunda *Effectio Maritalis*, olarak adlandırılır. Diğer unsurlar ise, bir erkekle kadının toplumda karı koca olarak yerini alması anlamına gelen ve “*Honar Matrimoni*” olarak ifade edilen evlilik şerefidir. *Honar Matrimoni*, ortak yaşam içinde bir arada bulunan kimselerin, bu birlikteliklerinin ifadesi olarak herkesçe bilinen görünen, açık tavır ve hareketleridir. Bu, toplum içinde karı-koca olarak görülmeyi ifade eder. Evlilik için, “*Honar Matrimoni*” gerçekte tek başına yeterli olan bir unsur olmayıp *Effectio Moritalis*’in karinesidir. Bu unsurlar bulunmadan kadın ve erkeğin birlikte yaşaması “evlilik” olarak kabul edilemez ve bu şekilde yaşayanların ayrılmaları da boşanma değildir.³¹⁵

Evlilikte şekil şartları bakımından Roma hukukunda evlenme akdinin belirli bir şekilde yapılma zorunluluğu bulunmamakta, tarafların evlenme iradelerini birlikte ortaya koymaları yeterli görülmekteydi. Ancak kadının kocasının ailesine dâhil olabilmesini, daha doğrusu kocasının hâkimiyeti altına girmesini ifadeden manus evlenmesi için, “*coemptio*”, “*conferratio*” veya zamanla manus altına girmeyi ifade eden “*usus*” adı verilen üç işlemten birisinin yapılması zorunluydu. Roma’da zamanın ilerlemesiyle birlikte değişen koşullara paralel olarak evli kadın üzerinde erkeğin hâkimiyet kurması giderek önemini yitirmiş ve manussuz evlilikler hızla artmıştır.³¹⁶

Hâkimiyet yani “manus” gerçekleşmeden evlilik yapan kadınlar, kocalarının ailesi ile hısım olamıyor, fakat kendi babalarının ya da hısımlıktan gelen vasilerinin hâkimiyeti altında kalmaya devam ediyorlardı. Medeni hukuka hâkim olan ilkeler gereğince, manus olmadan hısımlık ilişkisine dayalı aile kurulamazdı. Buna rağmen manussuz evlenme, yeni medeni hukukta kabul görmüş bir evlenme şekli olarak görüldü. Bu tür evlilikten doğan çocuklar, babalarının hukuki durumunu kazanıyor, Roma vatandaşı sayılıyor, kendi babalarına hısım olabiliyor ve onun *patria potestas*’ı altına giriyorlardı. Uzun bir dönem manuslu ve manussuz evlenmeler, birlikte uygulandı.³¹⁷

Eski çağ yazarlarından bazılarının bildirdiğine göre manussuz evlilik, yani “sine manu”, cumhuriyetin ikinci döneminde eşlerin gayri resmi serbest birlikteliği için tek

³¹⁵ Bahattin Aras, “Roma Hukukunda Evlenme ve Boşanma”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18, sy. 2, (2010), 217.

³¹⁶ Aras, “Roma Hukukunda Evlenme ve Boşanma”, 217; Kudret Ayiter, *Roma Hukuku Dersleri Aile Hukuku*, 16.

³¹⁷ Bahattin Aras, “Roma Hukukunda Evlenme ve Boşanma”, 224.

evlenme şekliydi. Hukuk tarihinin tanıdığı en serbest evlenme biçimlerinden birisini oluşturan bu evlilik, eşlerin her gün yeniledikleri bir rızaya dayanmaktadır.³¹⁸

Şimdi manus'suz evlenmenin hususiyetlerini daha yakından tetkik etmek ve misyar nikâhıyla olan benzerliklerini ortaya koymamız yerinde olacaktır. Burada, hukuk tarihinin tanıdığı en serbest evlenme hallerinden birisi bahis konusu olmaktadır, zira evlilik bağı, eşler tarafından her gün yenilenen bir rızaya müstenit bulunmakta idi. Umumiyetle evliliğin başlaması dinî bazı merasimler ve eşlerin muayyen beyanları ile olurdu. Evlenmeyi tâyin eden muameleler haddi zatında bir devamlılık unsuru tevliid edebilen hukukî bir münasebet meydana getirmezlerdi. Bilâkis evlilik münasebeti, eşler müşterek hayatı idame ettirdikçe ve birbirlerine karşı “affectio maritalis” denilen evli olma niyetini haiz oldukça devam ederdi.³¹⁹

Burada boşanma hukuki bir sonuç değil karşılıklı rızaya dayanan bir sonuçtu. Ortaya çıkan iktisadi netice ise mal ayrılığıdır. Kadın mallarının sahibi olmakta ve yenilerini de iktisap edebilmektedir. Mal ayrılığı baba hâkimiyetini ve bu hâkimiyete dayalı aile güvenliğini sarsmaktadır. Çocuklar üzerinde annenin hiçbir hakkı ve velayeti söz konusu değildir. Hiçbir şekilde sıhri hısımlık dediğimiz evliliğe bağı akrabalık oluşmamaktadır.³²⁰

Bununla beraber, âlimler arasında misyar nikâhının sahih olup olamayacağı tartışma konusu olduğu gibi, Roma hukukunda evliliklerin manuslu ve manussuz olmak üzere iki çeşit olduğu genel itibariyle dile getirilmiş olsa da 1940 senesinde Volterra, manus ve evlilik arasında Roma hukukunda hiçbir bağlantının bulunmadığını ilke olarak ortaya attıktan sonra, bu konu üzerinde çokça durulmuş ve bugün Volterra'nın görüşleri genel kabul görmektedir. Volterra, Roma'da evliliğin tek bir çeşidinin olduğunu onun da tarafların *consensus* 'una dayanan evlilik olduğunu, manus gibi bir unsurun doğrudan evlilikle alakasının bulunmadığını belirtmektedir.³²¹

Volterra, Roma Hukukunda evliliğe, sırf *consensus*'a (veya diğer isimleriyle «affectio maritalis», «mens coentium») dayanması sebebiyle hukukî muamele değil, hukukî hâdise diyor. Eğer evliliğe «cum manu», «sine manu» vasfını vermeye

³¹⁸ Giovanni Pugliese, *Roma Ailesine Tarihi Bir Bakış*, (Çev: Ziya Umur) (İÜHFM, Cilt XXII sayı 1-4), 346.

³¹⁹ Giovanni Pugliese, *Roma Ailesine Tarihi Bir Bakış*, 346. Kudret Ayiter, *Roma Hukuku Dersleri Aile Hukuku*, 17.

³²⁰ Giovanni Pugliese, *Roma Ailesine Tarihi Bir Bakış*, 347.

³²¹ Bahattin Aras, “Roma Hukukunda Evlenme ve Boşanma”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 225; <https://dergipark.org.tr/download/article-file/262738>.

kalkışırsak «cum manu» evlilik «hukukî bir muamele», diğeri ise «hukukî bir hadise» olacaktır. Boşanmalar da aynı şekilde iki karaktere sahip olacaktır.³²²

Misyar nikâhı da manussuz nikâh gibi kadının kendi mülkünde kendi hayatını yaşadığı veya kendi anne babasının yanında kaldığı evliliğidir. Manussuz evlilikte de misyar evliliğinde de aile sorumluluğu ve karı koca hakkı yoktur. Genellikle nikâh akdinin hukuki sonucu olan cinsel birliktelik sağlanmıştır.

5.7. Mevkuf Nikâh

Akitler, hukuk düzeninin yüklediği değer açısından birbirinden farklı niteliklerle tavsif edilir. Vasfı itibariyle meşrû olmakla birlikte korunması gereken bir hakkı ilgilendirmesi sebebiyle hükmü askıda olan (nefâz şartlarını taşımayan) akit mevkuftur. Bunun için mevkuf akit ancak ilgilendirdiği o hakkın yerine getirilmesi halinde yürürlüğe konulabilir ve işlerlik kazanır.³²³

Akdi yapan tarafların ehliyetlerinin bulunmaması durumuna bağlı olarak akdin mevkûf olmasına şu örnekleri verebiliriz;

Fuzulinin akdettiği nikâh ve dul kadının velisinin rızasını almadan akdettiği nikâh mevkuf nikâhtır.³²⁴ Veli bu evliliği öğrenince kabul ederse nikâh devam eder eğer etmez ise nikâh ortadan kalkar.³²⁵ Sefih ve ma'tûh olan şahısların tasarrufları da aynı sebebe binaen mevkûftur.³²⁶

Velinin izni gerektiği halde bu izin alınmadan yapılan nikâh da mevkuftur. Temyiz gücüne sahip fakat ergenliğe ermemiş erkek veya kızın velisinin izni olmadan yaptığı nikâh velisi izin verinceye kadar yürürlük kazanmaz. İcazet verilmezse nikâh ortadan kalkar. İcazetten önce cinsel birleşme olmuş ise fasit nikâh hükümleri uygulanır.³²⁷

³²² Kudret Ayiter, *Roma Hukuku Dersleri Aile Hukuku*, 8.

³²³ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 108; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 6; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 334.

³²⁴ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 108; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 334; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 48.

³²⁵ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 213; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 48.

³²⁶ Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, 391.

³²⁷ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 109; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 213; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 48-49.

Vekilin temsil ettiği kimseyi belirli bir kimseyle evlendirme yetkisi verilmişken bundan başkasıyla evlendirme yetkisi yoktur.³²⁸ Vekil müvekkilini belirlenen kimsenin haricinde biriyle evlendirirse nikâh mevkuf olur. Müvekkilin kabulü halinde geçerli olurken, reddetmesi durumunda ortada nikâh kalmaz.

Boşama, muhâlea, zihâr, ilâ, nafaka ve miras gibi sahih nikâha ait olan sonuçlar akit mevkuf kaldığı sürece sabit olmaz. Bu çeşit nikâhlar icazet yetkisine sahip olan kimsenin icazet vermesinden önce fasit nikâh hükmündedir.³²⁹

Misyar nikâhında da kadının bazı haklardan feragat etmesi söz konusudur. Bu durum onun menfaatine aykırılık teşkil etmektedir. Yine misyar nikâhı evlilikten beklenen amaç ve gayeden uzak bir birliktelik sağladığı için de kadının menfaatini zarara uğratmaktadır. Bu nedenle kadının evlilikteki menfaatleri hukuk tarafından koruma altına alınıncaya kadar mevkuf kabul edilmesi, koruma altına alınamaması durumunda da fasit nikâh hükümleri uygulanması kanaatimizce yerindedir.

Mevkuf akitle ilgili hükümleri gözden geçirdiğimizde zarar görme veya zarar verme durumunda nikâhın mevkuf olduğunu ve bu akdin gerekli görüldüğünde feshedilmesi gerektiğini görmekteyiz. Misyar nikâhının da aile oluşumunun maslahatına ve evliliklerin devamında hem de maddi yükümlülükler açısından sorun teşkil ettiği için bu bağlamda değerlendirilmesi gerektiği görüşündeyiz.

³²⁸ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 213; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 48-49.

³²⁹ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 215; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 109.

VI. BÖLÜM

6. MİSYAR NİKÂHININ DEĞERLENDİRİLMESİ

6.1. Şart Nazariyesi Açısından Değerlendirme

Tüm akitlerde olduğu gibi nikâh akdinde de bazı şartlar aranmaktadır. Bir akdin vücut bulabilmesi için gerekli unsurlara “rükün”³³⁰ sıhhat ve geçerlilik bulabilmesi için gerekli unsurlara “şart”³³¹ ifadesi kullanılmaktadır. Bunlardan tamamının varlığı akdi sahih kılarken bazı şartların eksikliği batıl kılmakta, bazı şartların eksikliği fâsid, bazı şartların eksikliği ise mevkuf kılmaktadır. Mesela; in’ikad (kuruluş) şartlarından biri eksik ise akit batıl, sıhhat şartlarından biri eksik ise fâsid, nefaz şartlarından biri eksik ise akit mevkuf ve lüzum şartlarından biri eksik ise akid gayr-i lazim yani caiz fakat bağlayıcı olmayan akit olur.³³²

Hanefî hukukçulara göre rükün, bir şeyin varlığı kendisine bağlı olan ve bir şeyin hakikatinde aslî bir bölümü oluşturan; Cumhur’a göre ise sadece bir şeyin varlığı kendisine bağlı olan şey demektir. Şart ise akdin oluşması kendisine bağlı olmakla beraber akdin aslından bir bölüm teşkil etmeyen ve bulunması halinde akdin de bulunmasını gerektirmeyen şeydir.³³³

Şart, şartın yapılmasını isteyen açısından şer’î şart ve ca’lî şart (beşerî şart) olmak üzere iki kısma ayrılır. Şer’î şart, bizzat Şâri’in mükelleften yerine getirmesini istediği şarttır. Ca’lî (beşerî) şart ise, mükellefin kendi hukuki muameleleriyle ilgili ileri sürdüğü şarttır.³³⁴

Biz burada genel olarak şartlara kısaca değinip, asıl misyar nikâhıyla ilgili gördüğümüz nikâh esnasında gerekli görülen şahitlik ve denklik, nikâhtan sonra elde

³³⁰ Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, 348.

³³¹ Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, 349.

³³² Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 328-337; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 155-168; Mehmet Boynukalın, “Şart”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 38 (İstanbul: TDV Yay. 2010), 365-367; Atar, “Nikâh”, 33: 112-117,

³³³ Zuhayli, *el-Fıkhu’l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 36; Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, 348-349.

³³⁴ Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, 350-351; Boynukalın, “Şart”, 38: 365-368,

edilen haklardan olmasına rağmen nikâhtan önce düşürülmesi ileri sürülen haklardan nafaka, sükna ve kasm hakkında değerlendirme yapacağız. Diğer taraftan nikâh akdi, ta'likî şarta bağlanmaya uygun olmayan bir akitir çünkü temlik manası içermektedir. Nitekim temlik manası içeren alım satım akdi gibi akitler ta'likî şartları kabul etmezler. Şahsî, ailevî ve içtimaî açıdan son derece önemli olan nikâh akdinin bu önemi doğrultusunda açıklık ve kesinlik ilkelerini ihlal eden şartlar takyidi de olsa akitle birlikte bulunmamalıdır.

6.1.1. Şer'î Şartlar

6.1.1.1. Nikâh Akdinin İn'ikad Şartları (Rükünleri)

a. İrade Beyanı

Tarafların herhangi bir zorlama altında kalmadan birinin diğerine yaptığı icabı (teklifi) diğerinin de yine zorlama altında kalmadan kabul etmesine irade beyanı denir.³³⁵

Nikâh akdinin ruknû yani varlığı kendi varlığına bağlı olan ve onun yapısından bir parça olan ana unsuru Hanefîlere göre îcab ve kabuldür. Diğer mezheb imamlarının çoğunluğuna göre ise sîga (icab ve kabul), kadın, erkek ve kadının velisidir.³³⁶

İcab ve kabulün hüküm oluşturmaları için ise şu şartlar gerekir,³³⁷

i. İcab ve kabul:

İcab ve kabulün her yönüyle aynı unsurlar üzerinde uyuşması gerekmektedir. Taraflar başka isim ve mehir zikrederlerse bu şart yerine gelmemiş olur.

ii. Mekân ve zaman:

İcâb ve kabul arasında muvafakat bulunmalı ve aynı mecliste olmalıdır. Taraflar bir arada iken meclis değişirse veya araya fasıla girerse akit gerçekleşmez. İcab ile beraber mehir de aynı zamanda ve mekânda olmalıdır. Mehir tartışmalı olur ve daha sonra kabul edilirse olur bu durumda akde bir zararı olmaz, fakat Şafî'ye göre kabul hemen icabın akabinde olması gerekir.

³³⁵ Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 157.

³³⁶ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 36; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 156.

³³⁷ Merğînânî, *el-Hidaye*, 1: 224, Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 36-46; Cezîrî, *Kitabü'l-Fıkıh Ale'l-Mezahibi'l Erbaa*, 4: 16, Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2, 15-33; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 332; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 157-158; Atar, "Nikâh", 33: 112-117, Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, 421-436.

iii. Tarafların birbirini duyup anlamaları:

Ancak dilsiz ve sağırlar birbirlerine özel işaretlerle beyanda bulunabilirler.

iv. İcab ve kabul ya açık veya kinayeli ifadeyle olur:

Fukahanın nikâh akdinde kullanılmak üzere tesbit ettikleri sözler o zamanın örf ve adetlerine göre belirlenmiştir. İcab ve kabul lafızlarını sınırlayan bir nas bulunmamaktadır. Bu sebepten her yerde ve zamanda evlenme akdi için kullanılan ve icab ile kabulü beyan eden her dil ve kipteki ifadelerin kabulü İslam hukukunun ruhuna daha uygundur.

v. Tarafların kendileri veya vekilleri evlenmeye ve evlendirmeye ehil olmaları gerekmektedir.

b. Taraflar

Tarafların irade beyanında bulunabilmeleri için âkil ve bâliğ (akıllı ve ergen) olup tasarruf ehliyetine sahip olmaları gerekmektedir. Akıl hastalarının irade beyanları hiçbir şekilde geçerli değildir. Baliğ olmamış küçüklerin, ateh (akıl zayıflığı) ve sefeh (harcamada tedbirsiz) arızasına sahip olan kimselerin irade beyanları velisinin iznine bağlıdır. Bu durumda olan taraftarın velisinin izni olmadan yaptığı irade beyanı mevkuftur, veli izin vermezse batıldır.³³⁸

Burada veli sadece kefâet (denklik) konusunda itiraz edebiliyor. Kefâet erkeğin karısının ailesine dinî, ekonomik ve sosyal seviye bakımından denk veya yakın olmasını ifade eder. Bir kimsenin ailevi durumu göz önünde bulundurularak yapılan itiraz ile akit geçersiz sayılıyorsa, İslam Aile Hukukunun genel işleyişi ve maslahatı da göz önünde bulundurulup buna aykırı olan bir durum söz konusu ise böyle durumda da nikâh akdi geçersiz sayılması gerekmektedir.

c. Akdin Mevzuu

Lügatte cinsel ilişkide bulunmak anlamına gelen nikâhın, hukuki anlamı ise bir şeyi diğerine katmaktır.³³⁹ Allah'ı Teala bu kâinatın kıyamete kadar baki kalmasına hükmetmiştir. Bu da insanların çoğalmasıyla mümkündür. İnsanlık bir erkek ve dişi den çoğalmış ve yeryüzüne yayılmıştır.³⁴⁰ Din, bu çoğalmayı “takdir edilen ömür boyunca,

³³⁸ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 48; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 155; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 332.

³³⁹ Serahsi, *Mebhut*, 4: 194.

³⁴⁰ el-Fâtır 35/11; el-Hucurât 49/13; en-Necm 53/45; el-Leyl 92/3; en-Nisâ 4/1; ez-Zümer 39/6.

ölüm vakti gelinceye kadar devam etmesini” sağlayacak olan yolu nikâh olarak belirlemiştir.

Klasik anlayışta nikâh akdinin konusu milk-i müt’adır. Ancak yukarıda anılan hikmet, nikâh akdinin konusunun sadece “milk-i müt’a”dan ibaret olamayacağını göstermektedir. Eğer böyle olsaydı Mecusi’yle, müşriklerle hatta kadınsal hormonları ağırlıklı olan hunsa-i müşkil ile nikâhlanmak da caiz olması gerekirdi. Çünkü bu durumdaki bayanlarla da milk-i müt’a sağlanmış olur. Ama taraflar, ünsiyet için nikâhlanmaktadır.³⁴¹ Birbirlerinin elbisesi gibidirler;³⁴² biri olmadan diğerrinin bir anlamı yoktur.

Bunun içindir ki bu akdin mevzuu; dinin nikâh ile taraflardan beklediği amaç ve gayeyi koruyarak, karıkoca hakları içinde birbirlerinden faydalanmalarını sağlamaktır.

6.1.1.2. Nikâh Akdinin Sıhhat Şartları

Nikâh akdinin kendisinden beklenen tüm hukuki sonuçları meydana getirebilmesi için sahih olması gerekir. Bunun için de İslam hukukunun belirlediği sıhhat şartlarını eksiksiz olarak taşıması gerekir.

İslam hukukunun belirlemiş olduğu sıhhat şartları şunlardır;³⁴³

- i. Taraflar arasında sürekli veya geçici evlenme engeli bulunmaması;³⁴⁴

Sürekli evlenme engeline, evlenmesi haram olan neseb hısımlığı, süt akrabalığı veya evlilikle meydana gelen, eşin annesi veya kızı gibi sıhrî yakınlık örnek verilebilir.

Geçici evlenme engeli olarak da başkasının eşi olması, eşin kardeşi olma, gayr-i müslim olma gibi durumları örnek verebiliriz.

- ii. Akdin süreklilik ifade etmesi;³⁴⁵

³⁴¹ el- A‘râf 7/189.

³⁴² el- Bakara 2/187.

³⁴³ Mergînânî, *el-Hidaye*, 1: 224, Zuhayli, *el-Fıkhü’l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 36-63; Cezîrî, *Kitabü’l-Fıkh Ale’l-Mezahibi’l Erbaa*, 4: 16, Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 15-33; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 332; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 157-158; Atar, “Nikâh”, 33: 112-117, Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, 421-436,

³⁴⁴ Serahsi, *Mebsud*, 4: 71-80; Mergînânî, *el-Hidaye*, 1: 225-230; Zuhayli, *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, 9: 52; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 27; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 161; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 333; Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, s. 422.

³⁴⁵ Mergînânî, *el-Hidaye*, 1: 230; Zuhayli, *İslam Fıkhı Ansiklopedisi*, 9: 53; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 25-27; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 161.

Nikâh akdinde icab ve kabul geçici değil, süreklilik bildiren bir üslupla ifade edilmelidir. Bir erkek kadına nikâh esnasında, “Ben senin cinsel yönlerinden bir ay veya bir hafta faydalanayım” veya “Seni bir ay veya bir yıl veyahut burada kaldığım sürece kendime nikâhladım” dese, kadın da bunu kabul etse ilk icab kabul durumunda “mut’a”, ikinci durumda “muvaakkat” nikâh olmuş olur ki mut’a batıl, muvaqqat fasit nikâhtır. Böylesi bir süreli nikâh teklifi geçerli değildir.

iii. Akit esnasında şahitlerin bulunması veya akdin ilan edilmesi,³⁴⁶

Nikâh akdi geleceğe yönelik hak ve sorumluluklar meydana getiren bir müessesedir. Kur’an-ı Kerim bu müesseseyi oluşturan taraflara, mirasçı olma, nesebin sübutu, nafaka, talak, iddet, îlâ, zıhâr, lian, beşinci kadınla evlenme yasağı gibi birçok hüküm getirmiş ve kadına da erkeğe de birtakım haklar vermiş ve sorumluluklar yüklemiştir.

Nikâh akdiyle oluşan bu haklar ve sorumlulukların hukuken koruma altına alınması hem evlenen tarafların mağduriyetinin önlenmesi hem de toplumun sağlam aile temelleri üzerine kurulması açısından önemlidir. Bunun için nikâhın aleni yapılması, düğün vb. şekillerde topluma duyurulması ve gizlilikten kaçınılması büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Bu nedenle akit esnasında veliyle beraber iki şahidin bulunması nikâhın sıhhati için şarttır.

Nikâh akdinden doğan hak ve sorumlulukların koruma altına alınabilmesi, inkârı halinde ortaya çıkacak ferdî ve toplumsal birçok zararın önüne geçilebilmesi ve bu nikâh akdiyle oluşan evliliğin ilanı için şahitlik önem arz etmektedir. Bu nedendir ki fakihler tarafından şahitlerde bazı vasıflar aranmıştır. Şahitlerde bulunması gereken vasıfları şöyle sıralaya biliriz;

Akıllı ve baliğ olmalıdır. Çocuğun ve akıl hastasının şahitliği geçersizdir.

İki erkek veya bir erkek, iki kadın olmalıdır. Şâfiî, Hanbeli ve Mâlikîlere göre iki şahidin de erkek olması şarttır.

Hür olmalıdır. Hanbelilere göre kölenin şahitliği de geçerlidir.

Müslüman olmalıdır. Gayr-i müslimin Müslüman üzerinde velayet hakkı yoktur. Bunun için İmam Muhammed ve İmam Züfer’in de içinde bulunduğu çoğunluğa göre

³⁴⁶ Serahsi, *Mebhut*, 5: 47-56; Merğînânî, *el-Hidaye*, 1: 224-225; Zuhayli, *İslam Fıkı Ansiklopedisi*, 9: 58-63; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkıhiyye Kamusu*, 2: 28-32; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 161; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 333.

Müslüman olmayanın şahitliği kabul değildir. Ebû Hanife ve İmam Ebû Yusuf'a göre akdin taraflarından biri kadın ise veya her ikisi ehl-i kitaptan iseler şahitler de ehl-i kitaptan olabilirler.

Usul, fûru ve diğer akrabalar şahit olabilirler. Bu konuda çoğunluğun görüşü, eğer akrabalardan birisi akde veli olarak katılmışsa şahit olamayacağı yönündedir.

Şahidin adil (dindar) olması gerekmektedir. Çoğunluğun görüşü budur. Çünkü Hz. Peygamber “Bir veli ve iki adil şahit bulunmadıkça evlilik olmaz” buyurmuştur. Şahitlik bildirme ve haber verme anlamlarında olduğu için fasığın sözünde de güven bulunmadığından dolayı nikâhta şahit olması geçerli değildir. Aynı zamanda şahitlik akdin önem, ciddiyet ve saygınlığını sağlamak içindir. Kendine saygınlığı olmayan fasığın akdin saygınlığını koruyacağı düşünülemez. Bu nedenle de fasığın şahitliği kabul edilmez.

Hanefilere göre ise fasığın şahitliği de geçerlidir. Çünkü icab ve kabul nikâhın rükünlerindendir. Fasığın icab veya kabulü geçerli sayılmaktadır. Hanefiler, fasığın kendine velayeti kabul ediliyor ise başkasına da velayeti kabul edilmelidir görüşünü benimsemektedirler.

Buradaki ihtilafın sebebi şahitlikten amacın, sadece nikâhın ilanı mı yoksa aynı zamanda nikâh akdinin inkârdan korunması mı olduğu ile ilgilidir. Ebû Hanife'ye göre şahitlikten amaç sadece ilan olduğu için şahitlerin adaletli olması şart değilken Cumhura göre ise şahitliğin amacının hem ilan ve hem de nikâhın korunması olduğunu belirterek şahitlerin adaletli olması gerektiğini söylemektedirler.

İmam Malik'e göre şahidin bulunması müstehabtır, ilan şarttır.

Şahitlere nikâh akdinin gizli tutulması söylenir ve şahitler de bu akdi gizlerlerse bu durumda şahitlik de nikâh da geçersizdir. İmam Ebu Hanife ve İmam Şâfi'ye göre iki şahidin bildiği nikâh gizli değildir.

iv. Velisinin bulunması;³⁴⁷

İmam Muhammed'e göre evliliğin geçerliliği için velinin onayı şarttır. Hanefilerde hâkim görüşe göre âkile ve baliğa kadın velisinin aracılığına ihtiyaç duymadan evlenebilir fakat dengi olmayan bir erkekle evlenmişse veli bu nikâhı

³⁴⁷ Serahsi, *Mebsut*, 5: 47-56; Merğînânî, *el-Hidaye*, 1: 231-235; Zuhayli, *İslam Fıkı Ansiklopedisi*, 9: 66-68; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fikhiyye Kamusu*, 2: 45-50; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 333; Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 12: 141; İbn Rüşd, *Bidayetü'l Müctehid ve Nihâyetü'l-Mutesid*, 2:343; Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, s. 425.

feshetme yetkisine sahiptir. Diğer üç mezhebe göre de veli nikâh akdinin rükünlerindendir.

v. Rıza ve ihtiyarın bulunması;³⁴⁸

Hanefilerin haricindeki cumhur irade beyanının rıza temeline dayalı olmasını sıhhat şartı olarak kabul ettikleri için Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelîler'e göre cebir ve baskı altında yapılan nikâh akdi geçersizdir. Delilleri ise Hz. Peygamberin "Allah hata, unutmaya ve yapmaya zorlandıkları şeylerden dolayı benim için affetti"³⁴⁹

Hanefiler ise bu konuda zorlanan kişinin nikâhını geçerli saymışlardır. Bu görüşün temeli, ikrah rızayı ortadan kaldırır ama ihtiyarı ortadan kaldırmaz görüşüne dayanmaktadır. Evlilik ve boşama zorla veya şakayla sahih olur. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) "Üç şeyin ciddisi de ciddi, şakası da ciddidir. Bunlar nikâh, boşama ve ric'attır."³⁵⁰ buyurmaktadır.

1917 tarihli Osmanlı Hukuk-ı Âile Kararnâmesi 57. Maddede cumhurun görüşünü esas alıp zorlanan kişinin nikâhını fâsid olarak kabul etmiştir.

6.1.1.3. Nikâh Akdinin Nefaz Şartları

Nikâh akdinin kuruluş ve sıhhat şartları tam olmasına rağmen yürürlük kazanabilmesi için gerekli olan şartlara nefaz şartı denir.

Sahihi bir şekilde kıyıldıktan sonra nikâh akdinin uygulanması ve fiili olarak sonuçlarının oluşması için nefaz şartları olarak adlandırılan şu beş şartın yerine getirilmesi gerekmektedir;³⁵¹

i. Veli: Hanefilerin çoğunluğuna göre tam ehliyet sahibi kadın ve erkek şahitlerin huzurunda kıydıkları nikâh geçerlidir ve yürürlük kazanır. Fakat kadın kendine denk olmayan biri ile nikâhlanırsa velisine evliliği feshetme hakkı doğar. İmam Muhammed'e göre "Akıllı ve buluğa ermiş bir kadın velisinin izni olmaksızın kendini evlendirir ise evlilik yürürlük kazanmaz, evlilik velinin iznine bağlıdır." Akit mevkuftur

³⁴⁸ Zuhayli, *İslam Fıkhu Ansiklopedisi*, 9: 63-64; Döndüren, Delilleriyle Aile İlmihali, 164; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 329; Din İşleri Yüksek Kurulu, Fetvalar, s. 427.

³⁴⁹ İbn Mâce, "Talâk", 16.

³⁵⁰ İbn Mâce, "Talâk", 16; "Tirmizî", Talâk, 9.

³⁵¹ Serahsi, *Mebsut*, 4: 210-227; Merğînânî, *el-Hidaye*, 1: 237-238, İbn Rüşd, *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihayetül Muktesid*, 3: 20-35; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 84-86; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 165; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 334; Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları* 387; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fikhiyye Kamusu*, 2, 27-33; Atar, "Nikâh", 33: 112-117; H. Yunus Apaydın, "Velâyet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 43, (İstanbul: TDV, Yay. 2013) 43: 15-17; Din İşleri Yüksek Kurulu, Fetvalar, s. 426,

olur. Diğer üç mezhebe göre veli akdin rüknüdür. Din İşleri Yüksek Kurulunun kararı da velinin izninin alınması gerektiği yönündedir.³⁵²

ii. Rüşt: Erkeğin tek başına nikâh akdi yapabilmesi için reşit olması gerekir. Hanefilerce reşit olmayanın nikâhı velisinin iznine bağlıdır. Şâfiî ve Hanbelilere göre mümeyyiz (yedi yaşından buluğ çağına kadarki dönem) küçüğün tasarruf yetkisi yoktur. Maliki mezhebine göre bu şarttır.³⁵³

Hanefilere göre sefihin (malını gerektiği gibi harcayamayan) nikâh akdi, mümeyyiz küçüğün akdinin hükmündedir. Velisinin iznine bağlıdır, geçerli kılarsa geçerlidir, veli geçerli kılmazsa nikâh feshedilir. Şâfiî ve Hanbelilere göre sefih velisinin izni olmadan evlenirse nikâh batıl olur. Malikilere göre ise reşit olmayan sefihin nikâh akdi velisinin iznine bağlıdır.³⁵⁴

iii. Yakın velinin olması durumunda akdi uzak velinin yapmaması. Nikâh akdi için yakın veli Hanefilere göre baba, dede, amca ve erkek kardeştir. Şafilere göre baba ve dede, Malikilere göre ise velayet veliler arasında fark gözetmeksizin eşittir. Hanbelilerde de durum aynıdır.³⁵⁵

Hanefilere göre baba ve dededen başkası evlendirirse buluğ muhayyerliği³⁵⁶ hakkı doğar. Şâfiî ve Hanbelilere göre yakın veli sıhhat şartı olduğu için uzak bir velinin evlendirmesi sahih değildir. Malikilere göre babadan başkasının evlendirmesi sahih değildir.³⁵⁷

iv. Vekil yetki sınırını aşarsa müvekkilin iznine kadar akit mevkuftur. Evlendireceği kadını veya mehir miktarını değiştirmesi gibi.³⁵⁸

³⁵² Serahsi, *Mebcut*, 5: 47-56; Merğînânî, *el-Hidaye*, 1: 231-235; Zuhayli, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, 9: 66-68; Mevsilî, *el-İhtiyar*, 3: 67; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 334; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 165; Din İşleri Yüksek Kurulu, *Fetvalar*, s. 426.

³⁵³ Zuhayli, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, 9: 68-69; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 165; Şaban, *İslâm Hukuk İlminin Esasları*, 386-387; Fahrettin Atar, *Fıkıh Usûlü*, (İstanbul: İFAV Yay. 2012), 193-195.

³⁵⁴ Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 12: 182; Şaban, *İslâm Hukuk İlminin Esasları*, 386-387; Atar, *Fıkıh Usûlü*, 206.

³⁵⁵ Zuhayli, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, 9: 69; Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 12: 162; İbn Rüşd, *Bidayetü'l Müctehid ve Nihâyetü'l-Mutesid*, 2:348-351.

³⁵⁶ Buluğ muhayyerliği; baba veya dedesi dışındaki bir veli tarafından evlendirilen küçüğün bulûğa erdiğinde evliliği feshetme hakkına sahip olmasıdır. Detaylı bilgi için bkz. H. Yunus Apaydın, "Muhayyerlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 31, (İstanbul: TDV, Yay. 2006), 25.

³⁵⁷ Zuhayli, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, 9: 69; Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 12: 162; İbn Rüşd, *Bidayetü'l Müctehid ve Nihâyetü'l-Mutesid*, 2:348-351.

³⁵⁸ Zuhayli, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, 9: 69; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 165.

v. Akdi yapan fuzûlî³⁵⁹ biri olmamalı. Bu Hanefî ve Malikilerde nefaz şartıdır. Böyle birisi bir erkek adına bir kadınla nikâh yaparsa, adına akit yapılan erkeğin kabulüne kadar akit mevkuftur.³⁶⁰

6.1.1.4. Nikâh Akdinin Lüzum Şartları

Nikâh akdinin bağlayıcı olması, akdi yapanların veya başkalarının akdi bozma haklarının olmaması veya tercih haklarının kalmaması demektir.

Akdi bağlayıcı olması için şu dört şartın bulunması gerekir;³⁶¹

i. Ehliyetsiz ve eksik ehliyetli kimseyi babası veya dedesi evlendirdiğinde akit bağlayıcı olur. Bu Hanefî ve Malikilere göredir.

ii. Hür, baliğ ve akıllı olan kadın velinin rızasını almadan emsal mehirle kendi kendini evlendirmesi durumunda eşin (kocanın) kendine denk olması gerekir. Denk olmazsa yakın veli durumundaki bir akrabası denklik olmayışından dolayı akdi feshi için hâkime başvurabilir. Bu Hanefilerce lüzum şartıdır. Diğer mezheplere göre bu şart değildir. Denklik olmaması halinde de nikâh sahihtir.

iii. Akıllı ve ergin kadın denk biriyle evlendiyse mehir, emsal mehirden az olmamalı. Bu Ebu Hanife'nin görüşü ve şartıdır. İmam Muhammed ve İmam Ebû Yusuf'a göre ve diğer mezheplere göre şart değildir.

iv. Kadının razı olmaması durumunda da kocanın iktidarsızlık vb. ayıplarının olması da akdi bir fesih sebebidir.

Burada misyar nikâhıyla ilgili şu değerlendirmeyi uygun görüyoruz. Şartlar nazariyesi açısından bakıldığında, nikâhın aslî şartlarından olan icab ve kabul, nikâhı devam ettirecek bir tercih ve seçicilikte olması için tarafların iradelerine bırakılmıştır. Şahitlik şartının varlığı, neslin ve kadının hakkının korunması için olduğu beyan edilmiştir. Denklik şartında, kadın denk olmayan biriyle evlendiğinde velinin feshetme, veli kadını denk olmayan biriyle evlendirdiğinde kadının muhayyerliği kabul edilmiştir.

³⁵⁹ “Fuzûlî”: Bir fıkıh terimi olarak, bir kimsenin hukukî temsilcisi (vekil, velî-vasî, kayyım) olmadığı halde onun adına hukukî işlemde bulunan kişiyi ifade eder. Beşir Gözübenli, “Fuzûlî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 13, (İstanbul: DİA, 1996), 239.

³⁶⁰ Zuhayli, *İslam Fıkıhı Ansiklopedisi*, 9: 69; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 165;

³⁶¹ Serahsi, *Mebcut*, 4: 210-227; Merğînânî, *el-Hidaye*, 1: 237-338; İbn Rüşd, *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihayetül Muktesid*, 3: 20-35; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 87-88; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 167; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 335; Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları* 387; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2: 27-33; Atar, “Nikâh”, 33: 112-117; Apaydın, “Velâyet”, 43: 15-17; Din İşleri Yüksek Kurulu, Fetvalar, 426.

Üçüncü şahsı etkileyecek bir durumda ise akit mevkuf kabul edilmiştir. Sefih olan kimsenin akdi ise velinin iznine bağlanmıştır.

Nikâhta devamlılık esas alınırken ve neslin devamının sağlanması amaçlanmışken misyarda bu gözetilmemektedir. Kadının hakkı korunması gerekirken kadın nafaka, sükna ve kasm gibi hakları kendisi bertaraf etmektedir. Bu durumda da sefihin, malını hor kullanması gibi kendi durumunu hor kullanması ortaya çıkmaktadır. Üçüncü bir şahsın etkileneceği durumda akit mevkuf duruma gelmekteyken misyar nikâhında bir toplumun hatta ümmetin aile kurumu ve kavramının önem ve ciddiyeti tehlike altındadır. Çünkü misyar nikâhında bir aile oluşumu söz konusu değildir, neslin devamı gözetilmemektedir ve sıla-i rahimden söz etmek mümkün değildir.

Hal böyle iken yukarıda anılan durumlarda akdin ya butlanından ya fesadından veya mevkuf olmasından bahsedilirken birçok olumsuzluk ve ciddiyetsizliğin bulunduğu misyar nikâhına sadece taraflar istiyor ve akit faydalanma manasına geliyor diye caizdir dememiz uygun olmasa gerektir.

6.1.2. İrâdî (Ca'li) Şartlar

İslâm hukukunda kişilerin hukukî işlemlerde ileri sürdükleri şartlar iradî (ca'li) şart adını alır.³⁶² Bunlar ta'likî ve takyidî olmak üzere iki grupta incelenmektedir.

6.1.2.1. Ta'likî Şartlar

Ta'likî şart, bir hukukî işlemin hükümlerinin işlemeye başlamasının veya işlemekte olan hükümlerine son verilmesinin gelecekte gerçekleşmesi muhtemel bir olaya bağlanmasını ifade eder. Mesela: “Fakülteyi bitirince seninle evleniyorum” demesi gibi. Evlenme akdi için ileri sürülen şart fakültenin bitmesidir, fakülte bitmiş ise akit sahihtir, bitmemiş ise sahih değildir. Böyle şarta bağlanan akde “akd-i muallak” denilir.³⁶³

Şart denildiğinde hukukta ta'likî şart akla gelir. Şart hukuka, örf ve âdete, ahlâka uygun bulunmalıdır; ayrıca şartın gerçekleşmesi hukuken mümkün olmalıdır. İleride gerçekleşmesi maddeten, fiilen ve hukuken mümkün görülmeyen olaylar şart diye ileri sürülemez. Şart gelecekte olacak olayla ilgili olmalıdır, şu an gerçekleşen veya geçmişte gerçekleşmiş olan olay şart koşulamaz.

³⁶² Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, 351; Atar, *Fıkıh Usûlü*, 185.

³⁶³ Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, Atar, *Fıkıh Usûlü*, 185; 351; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1: 335.

6.1.2.2. Takyîdî Şartlar

Takyîd, mutlak bir lafzın vasıf, şart, zaman ve mekân gibi kayıtlarla sınırlandırılması anlamında fıkıh usulü terimidir.³⁶⁴ Takyîdî şart hukukî işlemin bazı kayıtlarla sınırlandırılmasını ifade eder. Buna akdî şart da denir. Bizim de tez konumuz olan misyar nikanında ileri sürülen “nafaka, sükna ve kasm” hakkının düşürülmesi takyidi şart bağlamında olduğundan bu konu açısından da incelenmesinin faydalı olacağını düşünmekteyiz.

Genel olarak takyidi şartta aranan şartları şöyle sıralayabiliriz; Şart akdin muktezasına uygun olmalı, akdin mulâyiminden (muktezasını destekleyen) olmalı, örfeye uygun olmalıdır.

Burada şartlar genellikle mezhepler tarafından sahih ve fasid olarak ikiye ayrılmıştır.³⁶⁵

Sahih şart: Akdin gereğine ve maksadına uygun olan şartlardır. Buna örnek olarak kadın eşi olacak erkekten, sükna ve kasm hakkını yerine getirmesini isteyebilir. Bu hakları erkeğin yerine getirmesi hükmen vacip olduğu icma ile kabul edilmiştir.

Fasid şartlar: Akdin gereğine ve maksadına ters düşen, şer'an da uygun olmayan şartlardır. Nafakanın kendine ait olması, kendi yanında tam eşit olarak kalmasını istememesi, haftada belli günlerde geceleme veya kumasından daha az veya daha çok kendi yanında kalmasını istemesi, kocanın evinde kalmak istememesi, kadının erkeğin kendi hakkında karar verme yetkisini elinde bulundurmamak istemesi fasit şartlara örnek olarak verilebilir.

Bunların hepsi misyar nikâhı kapsamına giren şartlardır. Çünkü misyar nikâhında kadın kocadan nafaka talep etmemektedir. Kalacak ev talep etmemekte ve kocasıyla aynı evde kalmak istememektedir. Kendi söz hakkını kendi elinde bulundurmaya devam etmek istemektedir. Eğer adam başkasıyla evliyse kasm hakkı istememektedir. Buradan da anlaşılıyor ki haftalık belli günlerde bir beraberlik istemektedir.

³⁶⁴ Şaban, *İslam Hukuk İlminin Esasları*, 351; Atar, *Fıkıh Usûlü*, 185.

³⁶⁵ Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7, 54-60; Şirazi, *Mühezzeb*, 4: 606-611; İbn Rüşt, *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihayetül Muktesid*, 3: 103-105; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 2, 444-462; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 236-240; Zeki Çolak, “Şart Nazariyesi Açısından Evlenme ve Boşanma”, *Ekev Akademi Dergisi*, Güz, sy.64, (2015): 335-364,

Şartların akde tesirini daha önce detaylı bir şekilde açıklamaya çalışmıştık. Burada kısa bir şekilde hatırlamanın faydalı olacağını düşündük. Hanefilerce böyle bir şartla yapılan akdin sahih, fakat şartın batıl olduğuna daha önce değinilmişti.

Şafilere göre de akit sahih şart batıldır. Fakat Şafilere şöyle bir görüş de vardır ki; şart, sadece gece veya gündüz veya haftanın belli günlerinde birlikte olmak gibi akdin asıl amacı olan cinsel ilişkiye zarar verirse, böyle durumda şart akdin amacına zarar verdiği için batıldır. Şafileredeki bir diğer görüş de şudur: “Fasit olan şart akdi ifsat eder”. Bu şart ile yapılan evlilik de batıldır.

Maliki mezhebinin görüşü ise bu şartların hükmünün batıl olduğu, zıfâf gerçekleşmediyse akdin feshedilmesi gerektiğidir. Fakat zıfâf gerçekleştiyse akit sahih şartlar ise batıldır.

Hanbeli mezhebine göre ise, şart batıl akit sahihtir. Diğer bir görüşe göre ise hem akit hem de şart sahihtir.

Şart koşulsa dahi kocanın eşine karşı nafaka yükümlülüğü, maruf bir şekilde evlilik hayatının devam etmesi, eşlerin birbirinden faydalanması, nesebin sübutu, hürmet-i musâhera gibi hususlar nikâh akdi gereğince yerine getirilmesi vacip olan şartlar ve durumlardır. Bunun içindir ki bunların yerine getirilmesi gerekir. Eğer nikâh akdi esnasında bunlara riayet edilmeyeceği biliniyorsa bu nikâh akdi feshedilmelidir. Misyar nikâhı da bu şartları taşımadığından dolayı kanaatimizce feshi gereken bir nikâh akdidir.

6.2. Kefâet Açısından Değerlendirme

Kefâet, evlenecek eşler arasında belli hususlarda denkliğin bulunmasını, daha çok da evlenecek eşlerden erkeğin kadına denkliğini ifade eder. Denk olan erkeğe küfüv denilir.

Bu konudaki görüşleri şöyle açıklayabiliriz;³⁶⁶

Dört mezhebin ittifak ettiği görüşe göre denklik nikâh akdinin lüzumunun şartıdır. Diğer ittifak edilen bir konu ise denklikte hak sahibinin kadın ve velilerinin olduğu hususundadır. Fakat velilerin yakınlık durumunda ihtilaf vardır, Hanefilerce yakından uzağa doğrudur, Malikilerce hak veliler arasında müşterektir, Şafilere söz

³⁶⁶ Serahsi, *Mebsut*, 5: 22-30; Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*, 7: 229-248; Merğînânî, *el-Hidaye*, 1: 235-237, İbn Rüşd, *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihayetül Muktesid*, 3: 30-33; Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, 12: 238; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 179-182; Hamza Aktan, “Kefâet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 25, (Ankara: TDV Yay. 2002), 166-168.

sahibi yakın veli babadır, babanın haricinde uzak velinin evlendirme yetkisi yoktur. Hanbelilerde ise uzak veli yakın velinin rızasına rağmen akdi fesih hakkına sahiptir.

Denkliğin, mümin olma ve evlenme engelinin olmamasından başka şeylerde aranmaması gerektiğini söyleyen Hasan el-Basri, es-Sevri ve Ebu'l-Hasan el-Kerhi gibi fakihler de vardır.

Fakat cumhur fukahaya göre bazı hadisler delil gösterilmiş ve denklik olmadıkça evlilikte maslahatın oluşmayacağı görüşü benimsenmiştir. Kadının kocasının kendine denk olmadığı durumlarda evliliğin sürdürülemeyeceği ve aralarındaki sevgi bağlarının çözüleceği ifade edilmiştir. Veliler soylarında, saygınlıklarında ve dinlerinde denk olmayanla akrabalık kurmak istemez. Bazı bölgelerde de ayıplanır. Böylelikle evliliğin sosyal hayattaki amacı gerçekleşmiş olmaz ve beklenen sonuç elde edilmez. Bundan dolayı şu konularda eşler arasında denklik aranması gerektiği belirtilmiştir;

1. Dindarlık: Burada kast edilen dini konularda doğru ve salih olmaktır. Bir kadın velisinin izni olmaksızın fasık biriyle evlenirse velinin bu evliliği feshettirme hakkı bulunur. Bu konuda mezhepler arasında ittifak vardır. İmam Muhammed'e göre fasıklık ahiretle ilgilidir, denklikte dikkate alınmaz. Fakat böyle iki kişinin evliliği de sağlıklı bir işlev kazanmaz.

2. İslam: Burada aranan kocanın Müslüman olması değildir. Çünkü kocanın Müslümanlığı evliliğin sıhhat şartıdır. Burada aranan kocanın baba ve dedesinin Müslüman oluşudur. Bu görüş sadece Hanefilere aittir ve Arap olmayanlarda da aranmaz.

3. Hürriyet: Köle olan bir kişi hür bir kadınla evlenmede denk değildir. Bu görüşte de ittifak vardır. Hanefiler ve Şafiîler baba ve dedenin de hür olması şartını getirmişlerdir.

4. Soy (Nesep): Soydan kastedilen, insanın baba ve dedeyle olan bağlantısıdır. Yani babanın belli olmasıdır. Sokakta bulunmuş biri veya köle olmamalıdır. Soylu olmak hasebi (şeref ve hürmeti) gerektirmez. Malikiler denklikte soy şartı aramazlar. Hanefiler de soyu sadece Araplarla evliliğe mahsus olarak aramışlardır.

5. Mal veya mehr-i misil: Burada maldan kasıt nafaka ve mehr-i misli ödeyebilecek durumun olmasıdır. Böyle bir durumda kadın nafakasının karşılanmaması ve çocuklarının geçiminin sağlanmaması halinde fakir kocadan zarar görür. Bazı örflerde de bu bir eksiklik olarak görülmektedir. Böyle bir durumda kadına veya veliye

nikâhı feshetme hakkı doğmaktadır. Maliki ve Şafîiler varlıklı olmanın denkliğin özelliklerinden olmadığı görüşüne sahiptirler.

6. Meslek: Meslekten kasıt kişinin rızkını ve geçimini sağladığı işidir. Mesleklerin değer ölçüsü örfe göre değişiklik arz ettiğinden dolayı değerlendirilmesi de buna göre yapılmalıdır. Bu durum da eşler arasında sorun olup evliliğin devamına engel teşkil edebilmektedir. Maliki ve Şafîilerce meslek bir denklik sorunu değildir.

7. Kişide herhangi bir ayıbın veya hastalığın olması: Bundan kasıt kadın veya erkekte cüzzam, alacalık ve delilik gibi bir hastalığın bulunması durumunda ayıbı olmayan ayıbı olana denk değildir. Maliki ve Şafîiler bunu denklik şartı olarak kabul etmişlerdir. Hanefî ve Hanbelilerce de velisi kadını böyle biriyle evlendirirse kadının bu akitten dönme veya akdi feshetme hakkı bulunduğu görüşüne sahiptirler.

Görüldüğü üzere mezhepler arasında bazı durumlarda ihtilaf olmasına rağmen erkeğin kadına denk olması gerektiği konusunda yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Çünkü aileyi sürekli olarak bir arada tutacak olan sevgi ve şefkatin, saygı ve hürmetin eşlerin kalplerine yerleşmesi ancak birbirine denk kimselerle oluşur. Eşlerin sosyal yapılarının, kültür seviyelerinin, dini anlayışlarının ve yaşam düzeylerinin benzerlik arz etmesi mutluluklarının garantisi olabilir. Konumuz olan misyarda böyle bir denklikten bahsetmek mümkün değildir. Çünkü misyar nikâhında kadın maddi bakımdan üstün görünmekte ki nafaka ve iskân talep etmemektedir. Misyar nikâhının sebeplerinden biri de fakir olan erkeklerin bu şekilde evlenmesine vesile olduğu ve kolaylık sağlandığı hakkındadır. Bu ise eşler arasında mal denkliğinin olmadığını gösterir.

Diğer taraftan misyar nikâhı yapmak isteyenlerin ekseri çoğunluğunun ilim yolunda olup yaşı bir hayli ilerlemiş kızların, iş ve meslek sahibi kadınların olduğu belirtilmektedir ki bu da meslek ve konum denkliğine aykırıdır.

Misyar nikâhında iki eş arasındaki geceleme eşitliği (kasm) hakkından feragat edilmesinden bahsedilmektedir ki böyle bir durumda misyar nikâhlı kadın ikinci eş durumunda olmaktadır. Bu durum genel örf'e göre kabul edilen bir durum değildir. Bundan dolayıdır ki böyle bir evlilik hem sosyal olarak hem de ailelerin düştüğü durum olarak sorun teşkil edecek ve evliliğin sağlıklı yürütmesine zarar verecektir.

6.3. Maslahat Açısından Değerlendirme

İnsan, mutlu olmak için yaratılmıştır. Yanılma payı olmayan birinin veya bir düzenin bize doğruyu, iyiyi ve güzeli kısa yoldan göstermesi şarttır.³⁶⁷ Bu nedenledir ki

³⁶⁷ Kandemir, *Özlenen Gencin Örnek Ahlakı*, 21.

İslam, insana dünya ahiret saadeti kazandırmayı amaç edinmiş bir dindir.³⁶⁸ Fıkıh da bu mutluluğa eriştirecek kuralları belirler. Bu kurallardan Allah'ı Teâla ile olan ilişkileri düzenleyenlere ibadet, insanlara, topluma ve devlete karşı olan sorumlulukları düzenleyenlere muamelat denmiştir. Muamelata yönelik ilişkilerde de Allah-kul arası bir boyut sürekli vardır.

İnsanın kültürel ve ictimai hayatında İslam hukuku, aktif ve aktüel bir rol oynar. Hukukun bu fonksiyonunu anlayabilmek için her şeyden önce onun adaletle hadim bir beşerî hayat nizamı olduğunu söylemek lazım gelir. Hukukî emniyet fonksiyonu ile birlikte nizam fonksiyonu, beşerî hayatla ilişkiyi düzenleme fonksiyonu ve nihayet adalet fonksiyonu sudur eder.³⁶⁹ Bunun içindir ki ibadet ve muamelatın içerdiği her düzenlemenin insanın faydasına yönelik maslahatı vardır. Bu maslahatları göz ardı etmemek gerekir.

Nikâh akdi her ne kadar ibadet yönü bulursa da muamelatın kapsamında değerlendirilen bir hukukî işlemidir. Kur'an-ı Kerim'de evlenmeyi teşvik eden ve evlenmenin amacını bildiren ayetler vardır.³⁷⁰ Hatta evlenilmesi haram olan kadınların bildirildiği ve tarafların birbirine karşı hak ve sorumluluklarını bildiren ayetler de bulunmaktadır. Fakat nikâh akdinin nasıl yapılacağını bildiren ayetlerin olmaması bunun zamanın koşullarına ve maslahatına göre olması gerektiği izlenimi vermektedir.

İnsan başıboş bırakılmamıştır.³⁷¹ Kur'an-ı Kerim belli ölçüler koymuş, Peygamber efendimiz (s.a.v.) de teşri yetkisini kullanarak belli düzenlemeler yapmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu düzenlemelerle nikâh akdi ile sağlanan birliktelikten hedeflenen amaçların, taraflara yüklenen sorumlulukların ve hakların korunmasını garanti altına almayı gaye edinmiştir.³⁷² Ailenin din ve ahlak üzerinden değil de sadece hukuk üzerinden tanımlanmasının, ilişkilerin hukuk merkeze alınarak belirlenmesinin onu korumaya ve yaşatmaya yetmeyeceğini görürüz.³⁷³

Bu manadan yola çıkarak biz deriz ki icap ve kabul sadece iki kişinin özgür iradesine bırakılmış bir hak değildir. Çünkü nikâh akdi satım veya kira akdi gibi sadece iki tarafı ilgilendiren bir akit değildir. Öyle ki satım ve kira akdinde dahi sadece iki

³⁶⁸ Lütfi Şentürk-Seyfettin Yazıcı, *İslam İlmihali*, (Ankara: DİB Yay. 2014), 21.

³⁶⁹ Ahmet Yaman, *Makâsıd ve İctihad*, (İstanbul: İFAV Yayınları, 2017), 19.

³⁷⁰ en-Nur 24/32; er-Rum 30/21.

³⁷¹ el-Kıyâmet 75/36.

³⁷² Cemil Liv, "İslam Aile Hukukunda Evlilik Akdinin ve Boşanmanın Tescili", (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2014), 71.

³⁷³ Saffet Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, (Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 2014), 213.

kişinin kararına bırakılmamıştır. Mesela arâyâ satış akdinde miktar sınırlamasının varlığı ve yine ortak gayr-i menkul malların satışında şüf'a hakkının varlığı buna örnek olarak verilebilir. Buradan anlaşılmaktadır ki sadece satıcı ve alıcının isteğine göre satış yapılamıyor. Üçüncü bir kişinin mülkiyet hakkı devreye giriyor. Burada sadece iki kişinin irade ve isteğiyle satış yapılabilseydi belli sınırlamalar ve kısıtlamalar getirilmezdi.

Hülle nikâhı, mut'a nikâhı, haden nikâhı (خذن ج أخذان) (bir kadınla bir erkeğin metres hayatı yaşaması)³⁷⁴ ve muvakkat nikâh gibi nikâhlar da icab ve kabul ile yapılan nikâhlardır. Fakat nikâhın amaç ve gayesine, önem ve ciddiyetine ters düştüğü için kabul edilmemiştir. Çünkü bu nikâhlarda devamlı bir evlilik birliği gözetilmemekte ve sadece belli amaçlar için yapılmaktadır.

Bu nikâhlara baktığımızda şekil şartlarının tam olduğunu görürüz fakat evlilik birliğinden beklenen amaç gerçekleşmediğinden, maslahattan çok mefsedet ortaya çıktığından dolayı bu nikâhlara cevaz verilmemiştir. Misyar nikâhında da evlilik birliği ve devamlılığı gözetilmemekte, nikâh akdinden kaynaklı hak ve sorumluluktan kaçınılmaktadır. Bunun içindir ki misyar nikâhı da evlilik birliğinden beklenen maslahattan çok şahsi ve nefsi tatmine yönelik amaç ve niyet olduğu için kanaatimizce cevaz verilmemesi gerekir.

Nikâh çeşitliliği veya farklı adla adlandırılması yönüyle baktığımızda cahiliye döneminde birçok nikâh çeşidi vardı. Bunların birçoğu Peygamber Efendimiz tarafından iptal edilip kaldırılmış dine ve örfe uygun, maslahat açısından evlilik birliğinden beklenen amaç ve gayeye uygun olan sahih nikâh ibka edilip uygulamada kalmıştır. Fakat bugün görülmektedir ki tekrar farklı isim ve amaçlar doğrultusunda nikâh çeşitleri çoğaltılmaktadır. Misyar nikâhı, misfar (yaz aylarında tatil boyunca yapılan) nikâhı, hülle nikâhı, gizli nikâh, imam nikâhı gibi birçok farklı nikâhlar ortaya çıkmış durumdadır. Cahiliye anlayışına dönmemek ve ailenin önem ve ciddiyetini muhafaza etmek için bu tür nikâhlara cevaz vermemek gerekmektedir.

Taraflar açısından bakıldığında da durum aynıdır. Nikâhtan, kelime anlamında olduğu gibi sadece cima kastedilmiş olsaydı ve bunun için nikâh caiz ve mubah duruma gelseydi, gayrimüslim ve müşrik kadınlarla da nikâh yapmak caiz olurdu. Ama nikâhta neslin devamı gözetildiği gibi bu neslin dine ve örfe, milli ve manevi değerlere uygun olarak yetiştirilmesi gereğinden ötürü, gayri müslim kadınlarla evliliğe müsaade

³⁷⁴ Ali Osman Ateş, *İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Adetleri*, 2. Baskı, (İstanbul: Beyan Yayınları, 2014), 299.

edilmemiştir. Bazı insanların misyar nikâhına yönelmesinin sebepleri arasında kadınların nesil edinmek istememesi ve bu sorumluluktan kaçınması da gelmektedir.

Nikâh, birlikte yaşamayı meşru kıldığı gibi taraflara da belli hak ve sorumluluk yükleyen bir akittir. Bu nedenledir ki hem dini hem de hukuki yönü olan bir akittir. İslam hukukuna göre bu sorumluluklar ve haklar sağlanamıyor, menfaatin temini mümkün olmuyor ve mefsedetın ortaya çıkması söz konusu oluyor ise bu durumlardaki akitlere müdahale etme yetkisi veliye veya ulü'l-emre verilmiştir.

Misyar nikâhına tevessül eden kişilere baktığımız zaman, belli bir yaşa gelmiş, belli makam ve mevki elde etmiş, dünyalık meşguliyeti fazla olan kadınların olduğunu görmekteyiz. Bilhassa Suudi Arabistan'da öğretmen olan kadınların bu tür nikâha tevessül ettikleri görülmektedir. Misyar nikâhı, belli bir ticaret koşuşturması içinde olan kişilerin kısa süreliğine kaldıkları yerlerde yaptıkları evlilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların hiçbirinde evlilikten beklenen maslahat, ülfet ve muhabbet, aile birliğiyle elde edilecek nesil edinme ve neslin en güzel şekilde yetiştirilmesi gibi bir gaye söz konusu değildir. Bu nedenledir ki bu tür aile birliğinden beklenen amaçlardan uzak evliliklere ve nikâhlara müsaade etmeme sorumluluğunun; fikhî açıdan müctehitlere, toplumsal açıdan da ulü'l-emre ait olduğunu düşünüyoruz.

Aile, gelişen ve değişen dünya düzeni içerisinde en fazla etkilenen kurumların başında gelmektedir. Modernleşmenin de etkisiyle evlenmeler azalmış, boşanmalar çoğalmış ve evlenme yaşının daha ileriye taşınmış olduğuna şahit oluyoruz. Aile, milletlerin ve ümmetlerin devamını sağlayan en önemli kurumdur ve bu aile kurumu gittikçe sermayesi eriyen pazarcının misali tükenmektedir. Böyle bir dönem ve ortamda misyar nikâhı gibi gayesiz ve amaçsız nikâhlara cevaz vermek de kanaatimizce aile kurumunun erimesine hizmet etmektir.

Hiz. Ömer kendi döneminde her türlü şekil şartı tam olmasına ve şer'ın müsaade etmesine rağmen ehl-i kitaptan olan kadınlarla evliliğe müsaade etmemiştir. Nedeni ise Müslüman kadınlarla evliliğe rağbetin azalacağı endişesidir. Bugün ise Müslüman kadınlar evliliğin sorun ve sorumluluğundan kaçtığından dolayı aile birliği oluşturmaktan kaçmaktadırlar. Bunun için de misyar nikâhı gibi gayesiz ve sorumsuz nikâhlara meyletmektedirler. Belki bazılarının menfaatine görülebilir fakat “Zarar-ı ammi def için zarar-ı has ihtiyar olunur”³⁷⁵ kaidesi gereğince ve Hiz. Ömer'in uygulaması da örnek alınarak çoğunluğun menfaatinin azınlığın zararına tercih edilmesi daha doğru olacaktır.

³⁷⁵ Mecelle, md. 26.

İslam hukukunda kendileriyle evlenmek yasak olan kadınlara bakıldığına, çoğunluğun akrabalık bağından kaynaklandığını görmekteyiz. Kâsânî'ye (öl. 1191) göre mahremlerle evlenmenin haram olmasının hikmeti şudur: Sıla-i rahimi kesmek haram olup harama götüren şey de haramdır. Bu nedenle mahremler ile evlenmek haram kılınmıştır. Misyar nikâhında ise sıla-i rahimin oluşması söz konusu bile değildir. Akrabalık bağlarının oluşmasına engel bu ve benzeri nikâhlara sadece şekil şartlarını taşıyor diye müsaade etmek Kur'an'ın, sünnetin ve İslam hukukunun felsefesine uygun olmayacaktır.

İslam hukukunda, hakkın kötüye kullanıldığı tespit edilirse hak sahibine uygun ceza verilebilir. İslam hukukçuları toplumsal mefsedeti ortaya çıkaran suistimallerde hakkı kötüye kullanan kişiye uygun ceza verilmesi taraftarıdır. Devlet, şahsın hakkını kullanırken başkasına zararını tespit ederse bu hakkı kullanmayı yasaklayabilir.³⁷⁶ Konumuz olan misyar nikâhında da kadının henüz elde etmediği ve nikâhtan sonra elde edeceği, Kur'an tarafından da yerine getirilmesi erkeğe vacip kılınan bazı haklarından feragat ederek, gayesiz bir evlilik için haklarını kötüye kullanımı söz konusudur diyebiliriz. Bu şekilde bir nikâhın da aile yapısına ve dolayısıyla topluma zarar verdiği aşikârdır. Bu nedenledir ki bu ve benzeri nikâhların yasaklanması kamu yararı gereğidir.

İslam toplumunun gelişimine bakıldığı zaman evlilik birliğinden beklenen hedeflerin belli şartlarla sağlanabildiği söylenebilir. Fakat günümüz toplumunda bir binada ikamet edenlerin bile birbirini tanımadığı bir ortamda, bu şartlarla beraber şahısların akitlerden bekledikleri beklenti ve hedefleri de göz önünde bulundurmak gerekmekte, “Ezmanın teğayyürü ile ahkâmın teğayyür edeceği”³⁷⁷ ilkesi gereğince, yeni şekil şartları oluşturulması gerektiği açıktır. Aksi takdirde metres hayatı ile evlilik hayatını birbirinden ayırt edemez ve aile hayatı yaşayan ile gizli aşk yaşayanı tanıyamayız. Bundan kaynaklı da toplum içinde büyük bir dedikodu, gıybet ve fitne ortaya çıkacaktır. Kötülüğün önlenmesi için, nesebin temizliği ve neslin şerefi hakkında oluşacak töhmetin engellenmesi için, sedd-i zerai ilkesi gereği bu kapının kapanması gerekir.

Nikâh akdine iki kişi arasındaki bir akit olarak baktığımızda buna bağlı olarak ortaya çıkan haksızlıkların ve eşitsizliklerin giderilebilmesi için nikâh askıya alınıyor. Veya tek taraflı şikâyetle bağlı olarak ispat, af ve sulha konu olan durumlar söz konusu

³⁷⁶ Saffet Köse, *İslam Hukukunda Hakların Kötüye Kullanılması*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1997), 253. Liv, “İslam Aile Hukukunda Evlilik Akdinin ve Boşanmanın Tescili”, 85.

³⁷⁷ Mecelle, md. 39.

olabiliyor veya cezai yaptırım uygulanabiliyor. Fakat nikâh akdine ibadet ve toplumsal sorumluluk olarak bakarsak bu durumda af ve sulh işlemiyor. Çünkü burada mağdur olan bir kişi değil bütün bir toplumdur.³⁷⁸ Bu mağduriyetin giderilmesi İslam hukuku açısından müçtehidin veya devlet başkanının görevidir. Misyar nikâhına ibadet boyutundan bakıldığında Allah’a karşı sorumluluğun suistimali, toplum açısından bakıldığında aile yapısının bozulmasına sebebiyet verdiğinden dolayı müsaade etmemek gerektiğini düşünüyoruz.

İslam Hukuku’nda “Kişinin mülkiyetindeki tasarrufu ancak, ondan başkası zarar görmedikçe sahihtir”³⁷⁹ şeklinde kaideleşen bu kural, Mecelle’de “Hiç kimse mülkünde tasarrufundan men olunamaz, ancak bu tasarrufu başkasına ağır bir zarar verdiğinde, menolunabilir”³⁸⁰ şeklinde kanunlaşmıştır. Bu görüş İslam Hukuku’nun “zarar izale edilir”³⁸¹ kaidesinin bir gereğidir. Misyar nikâhı da az sayıda erkek ve kadının faydasına gibi görülmekle birlikte, birçok kadının mağduriyetine, aile yapısının zarara uğramasıyla da toplumun zarara uğramasına sebep olmaktadır.

Misyar nikâhına cevaz vermemek, diğer usul ve şartları tamam olan nikâhı yok saymak ve tarafların irade beyanlarını hükümsüz kabul etmek, onların ehliyetine değer vermemek anlamına geldiğini söylemek isabetli gözükmemektedir. Çünkü “Bir işte maksad ne ise hüküm de ona göredir”³⁸² “Ukudda itibar makâsıd ve meâniye göredir, elfâz ve mebâniye değil”³⁸³ “Def-i mefasid celb-i menâfiden evladır.”³⁸⁴ İslam hukukunda nasları ve genel ilkeleri birlikte düşündüğümüzde nikâhın İslam’ın bir emri olduğu görülmektedir. Fakat erkeğin veya kadının kastı zarar vermek veya bu nikâhı kötüye kullanmak ise evlenme akdinin hükmü haram yönünde değişir.³⁸⁵ Bunun içindir ki evliliğin sorumluluğundan, neslin devamından ve yetiştirilmesinden, akrabalık bağlarından kaçarak, belli zamanlarda bir araya gelerek evlilik birliğine ve devamlılığına uymayacak bir niyetle irade beyanında bulunmayı hukuki olarak geçerli kabul etmek doğru değildir. Belirtilen kaideler gereğince bu irade beyanını hükümsüz saymak da tarafların ehliyetine değer vermemek olarak anlaşılmamalıdır. “İtibar gâlib-i

³⁷⁸ Bilal Aybakan, “Fürû’ Fıkıh Sistematigi Üzerine”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2, sy. 31, (2006), 12.

³⁷⁹ Nihat Dalgın, “İslam Hukuku Açısından Boşanmanın Sonuçlarından Maddi Tazminat Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ondokuzmayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 18-19, (2005), 49; Liv, “İslam Aile Hukukunda Evlilik Akdinin ve Boşanmanın Tescili”, 91; Mecelle, md. 1192.

³⁸⁰ Mecelle, md. 1197.

³⁸¹ Mecelle, md. 20.

³⁸² Mecelle, md. 2.

³⁸³ Mecelle, md. 3.

³⁸⁴ Mecelle, md. 30.

³⁸⁵ Abdülkerim Zeydan, *İslam Hukukuna Giriş*, çv. Ali Şafak (İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2008), 131.

şâyiadır, nâdire değildir” ilkesi gereğince nadir kişiler için faydalı görülse de, çoğunluğa verilen zarar dikkate alınarak hükümsüz sayılması yerinde ve gerekli bir tavır olacaktır.

“Adaletle hâdim nizam” diye adlandırılan İslam Hukuku’nun üç temel işlevi olduğu bildirilir. Bunlar;³⁸⁶

Tedavi edici işlev: Toplumsal sorunların çözümünü amaçlamalı,

Koruyucu işlev: Toplumu her türlü beklenti halinde olan hastalıklı hallerden ve sorunlardan korumalı,

Gâyeci işlev: Sürdürülebilir istikrarlı mefkûre bir toplumun düzeninin inşası ve şartlarının oluşturulabilmesi için yönlendirici olmalıdır.

Bu açıklamadan hareketle biz deriz ki, devamı istikrarlı bir şekilde sağlanacak ideal bir toplumun, sağlam ve sağlıklı aile yapısıyla mümkün olacağı herkes tarafından bilinmektedir. Bu gerçek, BM İnsan Hakları Bildirgesi’nin 16/3. Maddesinde “Aile, toplumun, doğal ve temel unsurudur, toplum ve devlet tarafından korunur”³⁸⁷ şeklindeki ifadesinden de anlaşılmakta ve bilinmektedir. Misyar nikâhının bu sağlam ve sağlıklı aile yapısına zarar vereceği aşikârdır. Çünkü misyar nikâhıyla evlenen kişilerin böyle bir gayesi yoktur. Bu gaye aile kurumunun temel amacıdır. Bundan uzak evlilikler sağlıksız, sorunlu ve ciddiyetsizdir. İslam Hukuku bu işlevini de burada gerçekleştirerek; sağlıklı aile yapısına engel olacak, toplumsal sorun yaratacak, devam eden ailelere de zarar vererek, toplumsal hastalıklar ortaya çıkaracak misyar nikâhına cevaz vermemelidir. İslam Hukuku, nesil yetiştirmek ve akrabalık bağı kurma gayesinden uzak olması sebebiyle, dini ve milli değerlerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı aile ile sürdürülebilir istikrarlı mefkûre bir toplum düzeninin inşasına engel olmasından dolayı, misyar nikâhına cevaz vermeyerek yönlendirici olmalıdır.

Burada şu açıklamayı da elzem görüyorum. Bu açıklamalarımızdan Şari’nin müsaade ettiği taaddüd-i zevcâta (birden çok kadınla evlenebilme) karşı olduğumuz gibi yanlış bir şey anlaşılmamalıdır. Rabbimizin müsaade ettiğine karşı olmamız söz konusu olamaz. Fakat Rabbimizin emrettiği ve isteği doğrultusunda, adilane bir şekilde, evlilik birliğine ve saadetine zarar vermeyecek, aile birliğinden beklenen amaç ve gayeye uygun olarak gerçekleşmesini istiyoruz. Konumuz olan misyar nikâhında olduğu gibi sadece şahsi istek ve düşünceler çerçevesinde, nefis ve şehvet tatmini amaçlanarak

³⁸⁶ Mehmet Erdoğan, “İnsan İlişkilerinde Hukukun Tamamlayıcısı Olarak Âdâb”, *Din ve Hayat Dergisi* 13, sy. 40, (2020): 52.

³⁸⁷ Saffet Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, 11.

yapılacak olan, kişi hak ve sorumluluklarından uzak, nikâh akdinden beklenen gayeleri amaçlamayan ve bu nedenlerden dolayı da ciddi ve sahih nikâhlara zarar verecek uygulamalara karşıyız.

6.4. İtidal Açısından Değerlendirme

İtidal (ölçülülük), ifrat ve tefrit denilen iki aşırı uç arasındaki normal ve olması gereken hâl ve tavrı ifade eder. Kaynağı itibariyle ahlaki bir kavram olan itidal fıkıh alanında da pek çok usul, ibadet ve hukuk içerikli konularda doğrudan veya dolaylı olarak etkili olmaktadır. Bu nedenle fıkıh sahasındaki itidal, özellikle ahlaki değerler bakımından İslam'ın algılanması açısından önemli bir etkiye sahiptir.³⁸⁸

Fıkıhta itidal, İslam'ın ibadet ve hukuktan ibaret ameli yönüne ilişkin ifrat ve tefritten kaçınarak orta noktada olmaktır. Fıkıhta ifrat ve tefrit ise, mükellefin ibadet ve hukuk alanında anormal, gayrimeşru, kötü, çirkin ve helal olmayan olarak kabul edilebilecek şekilde ortanın altı veya üstü dengesiz, aşırı fazla veya eksik davranması ve düşünmesi durumudur.³⁸⁹

Fıkıh tarihi ve zamana bakış açısından, zamanın koşul ve gereksinimlerine, ahlak ve işleyişine uymadığı ispatlanmasına rağmen tek bir mezhebin görüşünü körü körüne savunmak ifrat, zamanın koşul ve gereksinimine uydurmak için asrın fiki bilgi ve tecrübe birikimi olan mezhepleri yok sayarak doğrudan naslardan hüküm çıkarmaya çalışmak da tefrittir.³⁹⁰

Bu açıklamalardan yola çıkarak nikâh akdinde ifrat, “gelişen ve değişen modern dünyada, bir binanın insanların dahi birbirine yabancı olduğu sosyal ortamda, sekülerizmin kutsallaştırdığı dünya hayatında hazların adeta tanrılaştığı ve kadının yeniden inşasıyla oluşan kadın merkezli aile kurumunu”³⁹¹ sadece tarafların icab-kabulüyle ve fâsık dahi olsa şahitlerin bulunmasıyla geçerli saymak ifrattır.

Evlilik birliğinden beklenen eşler arası saadetin ve iyi geçimin gözetilmediği, neslin devamının sağlanması ve yetiştirilmesi sorumluluğunun alınmadığı, belli hakların bertaraf edilerek karşılıklı hak ve sorumluluk altına girmekten kaçınıldığı, aileler arası denkliğin ve sıra-i rahimin oluşmasının hiçe sayıldığı bir nikâh akdine de belli şekil şartlarını taşıyor diye cevaz vermek tefrit olsa gerek diye düşünüyoruz.

³⁸⁸ Cemalettin Şen, “Fıkıhta Ölçülülük İlkesinin İslam'ın Doğru Algılanmasına Katkısı”, *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Uluslararası Yanlış Algılar ve Doğru İslâm Sempozyumu Tebliğleri*, (2016) 432-442,

³⁸⁹ Cemalettin Şen, “Fıkıhta Ölçülülük İlkesinin İslam'ın Doğru Algılanmasına Katkısı”, 436.

³⁹⁰ Cemalettin Şen, “Fıkıhta Ölçülülük İlkesinin İslam'ın Doğru Algılanmasına Katkısı”, 437.

³⁹¹ Saffet Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, 12.

6.5. İhtiyat Açısından Değerlendirme

İslam toplumlarında dindarlık (dini kurallara göre yaşama konusunda titiz davranma) olması gereken, arzu edilen ve teşvik edilen bir durumdur. Dindarlık göstergelerinden biri de “ihtiyatlı”³⁹² davranma anlayışıdır. Dini konularda ihtiyatı gerektiren durum ise, Hz. Peygamber’in (s.a.v.) “Helal belli haram bellidir. İkisi arasında ise birtakım şüpheli şeyler vardır ki insanların çoğu bunları bilmezler. Kim şüpheli şeylerden sakınırsa, dinini ve onurunu korumuş olur...”³⁹³ “Kul, kendisinde mahzur bulunanlardan sakınmak amacıyla mahzur bulunmayanları terk etmedikçe müttakiler mertebesine erişemez”³⁹⁴ hadis-i şeriflerinde ifade ettiği “şüpheli” şeylerdir. Bu durumlarda Allah Rasulü (s.a.v.) şüpheli şeylerden uzak durmayı tavsiye etmiş ve bunu dini yaşantının selameti olarak göstermiştir.³⁹⁵

Kur’an-ı Kerim’de veya sünnette açıklanmış konular olduğu gibi detayları açıklanmamış konular da bulunmaktadır. Naslardaki bu durum Şâri’ tarafından bırakılan bilinçli boşluklar olarak nitelendirilmektedir. Bu boşlukların bir parçası olan şüpheli hususlar içtihadın kapsamına giren alanlardandır. Bu alanlarda müçtehitler içtihatlarıyla murad-ı ilâhîyi belirlemeye çalışmalarına rağmen tam olarak tespit edemeyebilirler. İşte dinde ihtiyatlı davranma düşüncesinin çıkış noktası burasıdır. İslam hukukuna ait bize ulaşan birikim de bunu göstermektedir.³⁹⁶

Dini hayatta ihtiyatlı olunmasını gerektiren durum ya delildeki şüpheden ya hükümdeki şüpheden, veyahut da hükmün neticesinde vaki olabilecek şüpheden kaynaklı olabilir. Bir eylem ya iyi neticeler meydana getirir ya da kötü neticeler meydana getirir. Kötü sonuca götürmeyeceği kesin olduğu halde, o sonuca götürecek olanla karışır, kapının kapatılması ve harama götürmeyeceği kesin olan nadir durumun çoğu kere harama götüren duruma ilhak edilmesi ihtiyattır.³⁹⁷

³⁹² “İhtiyat”: İştibah (şüpheye) konu olan meselede mükellefin, farz veya mendubun lehinde, haram ve mekruhun da aleyhinde olmak üzere, hükümlerin delillerini kuşatıcı ve sorumluluktan kesin olarak kurtulmasını sağlayıcı tarzda, yapmak ya da yapmamak şeklinde tutum sergilemesidir. Detaylı bilgi için bkz. Ali İhsan Pala, *İslam Hukukunda İhtiyat İlkesi*, (Ankara: Fecr Yayınları, 2009), 24; H. Yunus Apaydın, “İhtiyat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 21, (İstanbul: TDV Yay. 2000), 577-579.

³⁹³ Müslim, “Müsâkât,” 107,

³⁹⁴ İbn Mâce, “Zühd”, 24; Tirmizî, “Kıyâmet”, 19.

³⁹⁵ Ali İhsan Pala, “Bir Dindarlık Algısı Olarak İhtiyati Tutum’un Fikhî Tahlili”, (Uluslararası Yanlış Algılar ve Doğru İslâm Sempozyumu, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tebliğleri, Şanlıurfa, Aralık 2016), 411; Apaydın, “İhtiyat”, 577.

³⁹⁶ Pala, “İhtiyati Tutum’un Fikhî Tahlili,” 417; Apaydın, “İhtiyat”, 577.

³⁹⁷ Pala, “İhtiyati Tutum’un Fikhî Tahlili,” 420; Apaydın, “İhtiyat”, 577.

Aile hukukuyla ilgili tespit ettiğimiz ihtiyati hükümlerden bazılarını örnek olarak burada aktarmak yerinde olacaktır.

1. Eşi ölmüş hamile kadının iddeti konusunda, hamileliğin sona ermesi ve dört ay on gün şeklindeki iki süreden en uzun olanı esas alınması gerektiği görüşünü dile getiren İslam hukukçuları ihtiyata dayanmaktadırlar.³⁹⁸

2. Kocasından ric'i talak ile boşanmış olan hamile bir kadın, doğum yaparken çocuğun vücudunun çoğu dışarı çıkmış olursa, boşama ric'ilikten bâinliğe dönüşür. İhtiyaten koca artık karısına dönemez. Ric'atin imkânsızlaşmasında "ekseriyet bütünün yerine ikame edilir" kuralı işletilir.³⁹⁹

3. Kadın velisinin izni olmadan kendisine denk olmayan birisiyle nikâhlanırsa bu nikâh sahih, ancak geçerliliği ihtiyaten velisinin iznine bağlı olup mevkuf nikâh olarak adlandırılır.⁴⁰⁰

4. Bir kişi eşini boşadığından emin olduğu halde kaç talak ile boşadığında şüpheyne düşerse, ihtiyaten en az sayıyı esas alması müstehaptır.⁴⁰¹

5. Hanefi mezhebinde bir şeyin haram sayılmasında ihtiyat esas olduğundan "hurmet-i musahara'nın" sabit olmasında, şehvetle dokunma, öpme, okşama vb. cinsel ilişkiye götüren sebeplerden sayılan şeyler, ihtiyaten cinsel ilişki konumunda kabul edilmiştir.⁴⁰²

6. Hanefi mezhebinde, iddet konusunda, "halvet-i sahîha'nın" cinsel ilişki olarak kabul edilmesi yine ihtiyat ilkesine göre açıklanmaktadır. Çünkü halvet cinsel ilişkiye yol açması kuvvetle muhtemel olan sebeplerden biridir. Bu nedenle sebep sonuç yerine geçerli kılınmıştır.⁴⁰³

7. Mahiyeti ve yapısı ihtiyatı gerektiren konularda şüphe hakikat yerine geçtiği için, şüpheli nikâhla nesep sabit olur.⁴⁰⁴

8. İddet konuları ihtiyatı gerektirdiği için, fasid nikâhla evlenmiş olan eşler hâkim tarafından boşandıklarında, şüphe hakikat olarak kabul edilerek kadının iddet beklemesi gerekir, bu ihtiyat gereğince dir.⁴⁰⁵

³⁹⁸ Mevdûdî, "İslam'da Aile Hukuku," 188.

³⁹⁹ Mevdûdî, "İslam'da Aile Hukuku," 188.

⁴⁰⁰ Mevdûdî, "İslam'da Aile Hukuku," 188.

⁴⁰¹ Mevdûdî, "İslam'da Aile Hukuku," 189.

⁴⁰² Mevdûdî, "İslam'da Aile Hukuku," 189.

⁴⁰³ Mevdûdî, "İslam'da Aile Hukuku," 189.

⁴⁰⁴ Mevdûdî, "İslam'da Aile Hukuku," 189.

9. Bir kadın, kaybolan kocasından alması gereken nafakasının tamamını almadığını iddia ederse, hâkimin ona hem yemin vermesi hem de ihtiyaten kefil göstermesini istemesi gerekir.⁴⁰⁶

Misyar nikâhında ihtiyat gerektiren durumları şu şekilde sıralayabiliriz:

İhtiyat gerektirecek durumlardan bir tanesini âlimler şöyle tespit etmişlerdir; “Amaç başka şekilde gerçekleşirse, artık vesileye itibar olunmaz.” Sorumluluktan çıkmak amaç, onu sağlama bağlayan araç ise ihtiyattır.⁴⁰⁷ Buradan hareketle biz deriz ki misyar nikâhında evlilikten beklenen amaç gerçekleşmemekte, sorumsuz bir nikâh anlayışı ortaya çıkmaktadır. İslam aile anlayışına ve İslam’ın aileden beklentisine ters olan bu durum, hem Müslüman toplumu ayakta tutan en etkili kurum olan aileye, hem topluma, hem de sahîh nikâha zarar vermektedir. Buna göre amaç ve sorumluluktan uzak misyar nikâhı caiz sayılmamalı, sağlam ve sorumluluk bilinci içerisinde yapılan sahîh nikâh teşvik edilmelidir.

Şâtîbî bu konuda şöyle demektedir;

“Müftü, insanları, halkın çoğunluğuna uygun düşecek biçimde, itidal üzere olmaya sevk edebilen kimsedir. Onları aşırılığa ve çözülmeye sevk etmez. Şârî’ Teala’nın mükelleften istediği şey, ifrat ve tefrite düşmeksizin, din yoluna sülûk etmesidir. Buna göre müftî, müsteftîye vereceği fetvada bu durumu göz önünde bulundurmazsa, Şârî’ Teala’nın kastını ihmal etmiş olur.”⁴⁰⁸ Buna göre halkın çoğunluğunun benimsediği ve dinen tavsiye edilip Peygamberimizin öğrettiği üzere devam edegelen sahîh nikâhı bırakıp, ailevi çözümlere, toplumsal yıkımlara ve dini istismarlara yol açacak misyar nikâhına cevaz verilmemelidir.

İhtiyattan beklenen amaç ve yarar, mükellefi şüpheli durumdan kurtarmaktır ve sorumluluktan kesin olarak çıkmasını sağlamaktır. Eğer uygulanmak istenen ihtiyat bu amacı kesin veya zan-ı galibe göre gerçekleştirecek durumdaysa uygulanır, değilse uygulanmaz. Makkarî’nin dediği şu kural bunu açıklamaktadır.⁴⁰⁹ “Amaca götürmeyeceği açıkça anlaşılan araca (vesileye) itibar edilmez. Misyar nikâhı ile yapılan evliliğin de beklenen amaca ve yarara götürmeyeceği neredeyse kesindir.

⁴⁰⁵ Mevdûdî, “İslam’da Aile Hukuku,” 189.

⁴⁰⁶ Mevdûdî, “İslam’da Aile Hukuku,” 189.

⁴⁰⁷ Pala, “İhtiyati Tutum’un Fikhî Tahlili,” 422.

⁴⁰⁸ Pala, “İhtiyati Tutum’un Fikhî Tahlili,” 425.

⁴⁰⁹ Pala, “İhtiyati Tutum’un Fikhî Tahlili,” 426.

Sonuç olarak dini hayatta gerektiği yerde ve zamanda ihtiyatlı tutum takınmak tasvip ve teşvik edilen bir tutum olarak dindarlık göstergesi olabilir ve kul samimiyeti ölçüsünde ilahi mükâfata nail olabilir. Misyar nikâhı ile yapılan veya yapılacak olan evliliklerin, dini değerlerin çarpıtılmasına ve İslam'ın suretine ne denli zarar verdiği göz önünde bulundurulursa, buna cevaz vermemenin ve bu yanlışlığın düzeltilmesinin ne kadar önemli olduğu anlaşılabacaktır.

6.6. Tescil Açısından Değerlendirme

Fıkıh literatüründe “hâkimin yargılama sonucunda davalının ikrarına, yeminden kaçmasına ve şahitlerin beyanına dayanarak verdiği hükmü içeren belge”⁴¹⁰ demek olan tescil, ilk dönemlerde ispat vasıtası olarak kullanılmamakla beraber mahkemelerde yazının yaygınlaşması, yargı teşkilatının gelişmesi ve değişen şartlar karşısında bu tür belgeler ispat vasıtaları arasına girmiştir.⁴¹¹

İslam, sosyal hayatın temel taşları olan akitlerin öngörülen hedefler doğrultusunda ve güvenilir bir ortamda uygulanabilmesi için kurallar koymuş ve bunları zamanla geliştirmiştir. Bu manada İslam hukuku, sosyal problemleri çözmeyi, haksızlıkları önlemeyi ve adaleti sağlamayı gaye edinmiştir. Bu gaye doğrultusunda toplumsal değişim ve gelişimle paralel olarak oluşan toplumsal sorunlar göz ardı edilmemelidir.

Hz. Peygamber döneminden bu yana in'ikad ve sıhhat şartlarına göre yapılan nikâh akdi tescil edilmese de devlet güvencesine sahip olmuştur. Şu an ise evlilik akdi gibi aile fertlerinin hukukunu ilgilendiren konularda tescil gerektirmeyecek şekilde sosyal baskı ile yaptırım uygulayabilen bir toplumun varlığından söz etmek zordur. Mer'i hukuk tarafından nikâh akdinin evlendirme memuru tarafından yapılma şartı getirilince tescilsiz nikâh hukukî güvenceden de yoksun hale gelmiştir.

Bununla beraber İslam toplumunda devletin nikâh akitlerine müdahalesinin varlığı sürekli olarak gözlemlenen bir husustur. Mesela, Rifa el-Kurazî isimli sahabî karısını üç talakla boşamıştı. Tekrar evlenebilmeleri için kadın Abdurrahman b. Zübeyr ile evlenmişti. Peygamberimiz bu nikâhı geçerli saymamıştır.⁴¹² Hz. Ömer'in velisinin izni olmadan evlenen bir kadının nikâhını feshettiği, şahitsiz evlenen bir kadını cezalandırdığı ve bunun yasaklanması için valilere mektup yazdığı bilinmektedir.

⁴¹⁰ Fahrettin Atar, “Şurut ve Sicillat,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 39 (İstanbul: TDV Yay. 2010), 272.

⁴¹¹ Cengiz Kallek, “Sak,” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 35 (İstanbul: TDV Yay. 2008), 586.

⁴¹² Buhari, “Talak”, 4, Müslim, “Talak”, 1.

Ayrıca iddet dönemi içerisinde evlenen kişilerin evliliklerine son vermiş ve Huzeyfe b. Yeman'ın Ehl-i Kitap kadınla yaptığı evliliğine son vermesini istemiştir.⁴¹³

Selçuklulara ait kadı menşurlarında, kadınların vazifeleri arasında nikâh akdetme de sayılmakta, Melikşah'ın (1072-1092) nikâhının bir kadı tarafından kıyıldığı bilinmektedir. I. İzzettin Keykavus'un nikâh akdi vesikası bugüne kadar ulaşmıştır. Osmanlılarda da İbn Kemal efendinin fetvalarında nikâhta kadı iznine rastlanmakta, Ebussuud Efendinin “Hâkim marifetsiz nikâh sahih olur mu? diye sorulan soruya cevaben, “Olmaz, meğer niza ve husumet olmaya” diye cevap verdiği bilinmektedir.⁴¹⁴ Tanzimat'tan sonra da Sicili Nüfus Nizamnâmesi, Sicili Nüfus Kanunu gibi düzenlemeler yapılmıştır. Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nin 43. Maddesinde gayr-ı müslim vatandaşların nikâhı ile ilgili olarak “Nikâhı akdedecek olan memur-i rûhânî, keyfiyeti lâ-ekal yirmi dört saat evvel mahallî mahkemesine ihbara mecburdur. Hâkim vakt-i muayyende meclis-i nikâha bir memur-i mahsus i'zam ile icra edilen nikâhı defteri mahsusuna kayıt ve tescil ettirir”⁴¹⁵ şeklinde geçmekte ve devletin nikâhı kayıt altına aldığı bilinmektedir.

Yaptığımız açıklamadan da anlaşıldığı üzere devlet, kadı veya müctehidin nikâh akdine, nikâhı ve tarafları korumak için, nikâhın sonuçlarını garanti altına almak ve nikâhtan beklenen sonuçların devamının sağlanabilmesi için nikâha müdahale ettiğini görmekteyiz.

Günümüzde de, tescilsiz kıyılan nikâhlarda birçok mağduriyetlerin ortaya çıktığını ve kendisinden beklenen hukukî sonuçları güvence altına almadığı için batıl olduğunu söyleyen İsmail Köksal⁴¹⁶, Devlet başkanının önceden belirlediği şekil şartlarının yerine getirilmedikçe geçersiz sayılacağını söyleyen Hamza Aktan, akit sonrasında taraflar arasında haksızlık ve zulüm kesinlik arz edecek kadar büyük oranda ise bu evliliğin haram sayılacağını ifade eden İbrahim Paçacı ve tescilsiz nikâhın geçersiz olduğu görüşünü savunan Yunus Apaydın, Yunus Vehbi Yavuz ve Cemil Liv gibi araştırmacılar bulunmaktadır.⁴¹⁷

Diğer yandan tescilden beklenen hakların korunması durumunu, şahitlik ve ilan şartlarının hikmetiyle sağladığını, naslarda tescil şartının olmadığını ve bundan dolayı

⁴¹³ Liv, “İslam Aile Hukukunda Evlilik Akdinin ve Boşanmanın Tescili”, 58-59.

⁴¹⁴ Mehmet Akif Aydın, “Osmanlı Hukukunda Nikâh Akitleri,” *Osmanlı Araştırmaları III*, (İstanbul-1982) 2-10.

⁴¹⁵ HAK, md. 43, Aydın, “Osmanlı Hukukunda Nikâh Akitleri”, 9.

⁴¹⁶ İsmail Köksal, “Uygulamadaki Resmi ve Dini Nikâhların Fikhî Yönü”, *Bilimname XVI*, 1, (2009), 39.

⁴¹⁷ Liv, “İslam Aile Hukukunda Evlilik Akdinin ve Boşanmanın Tescili”, 60-66.

in'ikad ve sıhhat şartı arasında görülemeyeceğini, ancak maslahat gereği menfaatin temini ve mefsedetin giderilmesi için ilave şartlar da istenebileceğini, ulü-l emrin helali haram kılamayacağını, satım veya kira akdi ne ise nikâh akdinin de aynı şey olduğunu ifade ederek nikâhta tescilin zorunlu olmadığı söyleyen Hayrettin Karaman, Mehmet Akif Aydın, Hamdi Döndüren, Süleyman Eşgar ve Ahmet Derviş gibi araştırmacılar da bulunmaktadır.⁴¹⁸

Konumuz olan misyar nikâhıyla kıyas yapacak olursak; misyar, tescilin veya şahitliğin sağlamayı amaçladığı hedeften zaten uzaktır. Nikâh nesep, nafaka, mehir, iddet ve veraset gibi birtakım hukuki neticeler doğurmaktadır. Nikâhın neticelerinin korunmaması ve inkârı toplumsal birçok zarara sebebiyet vermektedir. Tescil ve şahitlerin bulunması şartı ise nikâhın bu neticelerini koruma ve inkârını engellemeyi hedeflemektedir. Misyarda nafaka ve sükna beklenmemekte, nesil edinmekten kaçınılmaktadır. Evliliğin hedef, sorumluluk ve yükümlülüğünden kaçarak bir ilişki kurulduğu için, hem sahîh nikâh anlayışına ve bununla kurulan evliliğe zarar vermekte, hem de toplumun temel taşı olan aileye zarar vererek, sosyal hayata ve toplumsal yaşantıya zarar vermektedir.

Misyar nikâhının en yaygın olduğu ve ikinci eşler için tescil belgesinin verilebildiği Suudi Arabistan'da çeşitli görevlerde bulunmuş, fakat isminin verilmesini istemeyen hocalarımız misyar nikâhının randevu evi gibi yerlerde kılıf olarak ve geçici hevesler doğrultusunda yapılan evliliklerde kullanıldığı için tescil belgesi alınmasının söz konu olmadığını ifade ettiler. Sekiz yıl Cidde basın ataşesi olarak görev yapan hocamızın ifadesiyle de misyar nikâhıyla evlenenlerin haftanın belli günlerinde beraber olmak şartı kayıt düşürülerek tescil belgesi alındığını öğrenmiş bulunmaktayız. Bu bilgiler ışığında da misyar nikâhının ne kadar yanlış amaçlar doğrultusunda kullanıldığını anlamış oluyoruz. İstisnai bir durumun olup olmadığını bilememekle birlikte, istisna (zaruret durumu) kıyasa engel olduğu için, buna kıyasla misyara cevaz verilemez veya bu durumdaki nikâha misyar denilemez.

Medeni Kanun gereği ülkemizde ikinci bir evlilik tescil ettirilememektedir. Tescil edilmeden yapılan nikâhlar, akdin hukuki sonucu olarak doğacak hakların hukuken korumasından ve ayrılık durumunda ortaya çıkabilecek mağduriyetlere karşı yaptırımdan uzaktır. İslam'ın ilk yıllarındaki gibi toplumsal yaptırımın, idaredeki halifenin veya kadının müdahalesi bugün söz konusu değildir. Günümüzde birbirine güveni kalmamış, kendi sorumluluğunu dahi yerine getirmeyen, babaların kızlarının eş

⁴¹⁸ Liv, "İslam Aile Hukukunda Evlilik Akdinin ve Boşanmanın Tescili", 60-66.

seçiminde söz hakkı nerdeyse kalmadığı, artık çocuklar kendileri buluyorlar denildiği bir toplumda, yaptırımdan söz etmek mümkün değildir.

Bu nedenledir ki günümüzde nikâhın tescili daha da bir önem arz etmektedir. Tescilin olmadığı nikâhın geçerli olmadığı fikrini biz de savunuyoruz. Maslahatı elde etme veya mefsedete engel olma açısından, sed-i zeraî gereğince, nikâh akitlerinde tescilin şart olarak konulmasını gerekli görüyoruz.

6.7. Makasıdu’ş-Şerîa Açısından Değerlendirme

İslam âlimlerinin ittifak ettikleri üzere, Yüce Allah, Peygamberleri ve şariatları insanların düzenini tesis için göndermiştir. Yani dinin hükümleri dünya ve ahirette kulların maslahatları için konulmuştur. İşte “makasıd” kavramı, genel anlamıyla dini hükümlerin amaçlarını ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Fıkıh ilminin önemli konularından olan “Makasıdu’ş-Şerîa”, hükümleri anlama ve uygulamada büyük önem taşımaktadır. Bu sebeptendir ki hikmet sıfatıyla muttasıf olan Yüce Allah’ın teşri buyurduğu emir ve yasaklar hikmetten hali ve amaçsız değildir. İctihad, fetva ve dini yaşamada bu gayelerin gözetilmesi gerekmektedir.⁴¹⁹

Dinin iki temel hedefi bulunmaktadır. Bunlar, mefsedetın ortadan kaldırılması ve maslahatın teminidir. Buna göre, haram ve mekruh olan fiillerin yasak kapsamında olması, içerdikleri mefsedetten ileri geldiği gibi; farz, vâcib ve sünnet kılınan fiiller de taşıdıkları maslahatların elde edilmesi için emir ve tavsiye edilmişlerdir. Mubah olanlar ise, genel itibarıyla maslahat ve mefsedet içermemekle birlikte hem maslahat hem de mefsedet için vesile kılınabilecek bir niteliğe sahiptirler.⁴²⁰

Bu konuda Gazzâlî (öl.1111) şer’î-ameli hükümlerdeki maslahatın, hukukun konulmasındaki temel gayesinin (maksûdü’ş-şer’) korunması olduğunu vurgulamaktadır. Şâtıbî (öl.1388), hükümlerde maslahatın tespitinin dünya hayatının ahiret hayatı için yaşandığı gerçeği göz önünde bulundurularak yapılması gerektiğini söyler ve şer’î hükümlerin insanları nefsi isteklerinden uzaklaştırarak Allah’a kul olmalarını sağlamak için konulmuş olduğunu ifade etmektedir.⁴²¹

⁴¹⁹ Ahmet Yaman, *Makâsıd ve İctihad*, 3. Baskı, (İstanbul: İFAV Yay. 2017), 161-162, Fetullah Yılmaz, “Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî’de Makasıd Düşüncesi”, *1. Uluslararası Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî Sempozyumu* içinde, ed. İhsan Günaydın (Gümüşhane Üniversitesi Yay. 2013), 615; Ertuğrul Boynukalın, “Makâsıdu’ş-Şerîa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 27 (Ankara: TDV Yay., 2003), 424.

⁴²⁰ Yılmaz, “Ahmed Ziyaüddin Gümüşhanevî’de Makasıd Düşüncesi” 616.

⁴²¹ Yaman, *Makâsıd ve İctihad*, 162; Boynukalın, “Makâsıdu’ş-Şerîa”, 424.

İslam bilginleri, dinin iki temel hedefini korumak için koyduğu hükümlerin ana gayelerini üç noktada toplamıştır. Bunlar “zaruriyyat, haciyyat ve tahsiniyyattır”. Şari, zaruriyyat kapsamında dinin, neslin, aklın, nefsin ve malın korunması için bazı emir ve yasaklar koymuştur. Zaruriyyatı sağlama almak ve insanların yaşantılarını kolaylaştırmak için haciyyat denilen “muamelat ve ukûbat” kuralları koymuş ve her ikisinin tamamlayıcısı ve koruyucusu hükmünde tahsiniyyat kuralları belirlemiştir. Aslında bunların her biri diğerine bağlıdır. İnsanlar mekarim-i ahlâkın kuralları olan tahsiniyyattan ödün vermeye başladıklarında bir taraftan haciyyat kurallarını aksatmaya ve ihmal etmeye başlar, haciyyat kurallarını ihmal edenler de zaruriyyattan taviz vermeye ve devamında da ihmal etmeye başlarlar. Buna bağlı olarak da toplumda dini korumak için emredilen namazı terk eden, canı korumak için konan yasağı çiğneyip adam öldüren, neslin korunması için yasaklanan zinayı kolayca işleyebilen, malın korunması için yasaklanan hırsızlığı rahat bir şekilde yapabilen, aklın korunmasına yönelik konulan içki yasağını hiçe sayan, bînamaz, anarşist, zâni, hırsız ve sarhoş bir toplumla karşı karşıya kalabiliriz.⁴²²

Bu bağlamda misyar nikâhını değerlendirdiğimizde, ayeti kerimede belirtildiği üzere insanın huzur ve rahmetine vesile olması için kendi türünden yaratılan eşin, bu eş ile aynı bağlamda kurulacak aile yuvasının sadece biyolojik ihtiyaca yönelik bir hal alması, aile temelinin dayandığı anne baba saygı ve şefkatini, karı koca muhabbet ve ülfetini, çocuk sevgi ve saygısını yok edecektir. Bununla beraber aileye bağlı olan toplum huzurunu ve bir milletin temel taşını oluşturan aileyi yok etmiş olmakla bir milletin temelini sarsmış, huzurunu bozmuş ve ahlaki oluşumun merkezini yıkmış olacaktır. Bundan dolayı makasıdu’ş-şeria açısından misyar nikâhı caiz görülmemelidir.

⁴²² Yaman, *Makâsıd ve İctihad*, 272-274; Boynukalın, “Makâsıdü’ş-Şerîa”, 424. Mustafa Türkan, “Makâsıdü’ş-Şerîa ile İlgili Eserlerde Zarûriyyâtın Tertibi Sorun” *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* içinde, ed. Şaban Haklı (Çorum: Publication Place and Date, 2018/2) 439-443.

VII. SONUÇ

“Misyar Nikâhı ve İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmamızda şu sonuçlara ulaştığımızı ifade edebiliriz.

Nikâh akdinde ileri sürülen şartlar hakkında mezhepler farklı görüşlere sahiptir. Bunun sebebi ise delilleri farklı bakış açılarıyla yorumlamalarıdır. Bu da İslam hukuk ilminde geniş bir düşünce, tartışma ve yorum sahasının mevcut olduğunu ve olabileceğini göstermektedir.

İslam hukukunda şart kavramı, akdin işlevselliğindeki önemine, sonuca etkisine ve yerine getirilip getirilememe açısından çeşitli kısımlara ayrılmaktadır. Konumuzla ilgili olarak ileri sürülen şartlardan kasıt ca’lî (irâdî) şartlardır. Ca’lî şart, tarafların kendi muameleleriyle ilgili hukukî işlemlerde ileri sürdükleri şarttır. Ca’lî şart; hukuki işlemin kendine bağlandığı (ta’likî) şart ve hukuki işlem esnasında ileri sürülen (takyidi) şart olmak üzere ikiye ayrılır. Şart koşulan şeyin akit esnasında mevcut olması durumu hariç, nikâh akdinin ilke olarak ta’likî şarta bağlanamayacağı üzerinde görüş birliği bulunmaktadır. Fakat takyidi şartlar söz konusu olduğunda mezhepler arasında görüş farklılığının olduğu görülmektedir.

Hanefilerce akdin muktezasından olmayan, akde uygun olmayan, şer’an uygun görülse dahi örfte bulunmayan her şart batıldır. Şafilerce de durum pek farklı değildir. Malikilere göre akdin yürürlüğe konup konulmamasına göre farklılık arz etmektedir. Akdin işlevsel olarak yürürlüğü başlamamış ise batıl, işlevsel olarak başlamış ise şartlar batıl akit geçerlidir. Hanbeliler bu konuda daha kapsayıcı görüşe sahiptir. Bununla beraber evlenmenin hukuki gayesine aykırılık derecesine göre şartlar batıl akit geçerli sayıldığı gibi, şart da akit de batıl sayılabilmektedir.

Mut’a ve muvakkat nikâhın caiz olmadığı konusunda mezhepler arasında görüş birliği vardır. Hülle ve gizli nikâh da genel olarak caiz görülmemektedir. Hanefilerce hülle nikâhında şartlar batıl olup nikâhın geçerli görülmesi, muvakkat nikâh ile kıyas edildiğinde nikâhın da batıl olması gerektiği kanaatini uyandırmaktadır. Çünkü bir kadınla “seninle bir aylığına evlenebilir miyim” demekle bir kadının erkeğe “seninle bir

ay sonra boşaman şartıyla evlenebilir miyim” demesi arasında fark olmaması gerekir. Her ikisinde de bir süre ile sınırlama vardır ve her ikisinde de geçici birlikteliktir. Hatta hüllede fiili birleşmenin olmaması da söz konusudur. Hıdn da hür bir kadının sadece cinsel birliktelik sağlayabilmek için yapmış olduğu nikâh çeşididir ki asla kabul edilmemiş ve iptal edilmemiştir.

Mezheplerin nikâh akdiyle ilgili görüşlerini şartlar açısından da değerlendirdiğimizde şunu görmekteyiz ki bütün mezhepler akdin muktezasına ve tarafların menfaatine aykırı şartlara karşı çıkmaktadırlar. Bununla beraber evlilikten beklenen amaç ve gayeyi büyük oranda ihlal eden şartla yapılan akitleri geçersiz saymaktadırlar.

Bir diğer yönüyle şart konusunu hem usûl ve hem fîrûu kapsayacak şekilde ele alan bazı alimler, tam şart, illet manasında olan şart, sebep manasında olan şart, ismen şart ve alamet manasında şart şeklinde beş kısımda incelemişlerdir. Burada, illet manasındaki şarta yolun ortasına bir kuyunun açılması ve o kuyuya düşen kişilerin suçlusu olarak kuyuyu açan kişi görülür. Çünkü buna illet ve sebep bulunamamıştır. Sebep manasındaki şarta da bir kafesin kapısının açılması ve içindeki kuşların uçması gösterilir ki burada kuşların uçmasına sebepte İmam Muhammed’e göre kafesin kapısını açandır. Çünkü kuşlar fitratı gereği uçmaya meyillidir, bu nedenle açık kapı buldular mı uçarlar. Buradan hareketle biz deriz ki birbirine sevdendirilmiş olarak yaratılan kadın ve erkek, kendisinde iradeyi kör eden şehvet diye bir duygunun bulunmasıyla beraber bu duyguyu tetikleyecek nefsinin hoşuna gidecek açık bir kapı buldu mu bu fırsatı değerlendirecektir. Bununla beraber yolun ortasına açılan kuyu misali bu tehlikeye düşecektir. Nefse ve şehvete hoş gelse de sağlam aile yuvasını ve sahîh nikâh akdini tehlikeye düşüren misyar nikâhını bu bağlamda değerlendirmek isabetli olacaktır.

Bu sebepledir ki akdin muktezasına aykırı, evlilikten beklenen amaç ve gayeye ters, bununla birlikte kadının menfaatinin zararına olan misyar nikâhını da bu bağlamda değerlendirmekteyiz. Yeni bir nikâh çeşidi olması hasebiyle klasik fıkıh kitaplarımızda bununla ilgili görüş bulunmamakla birlikte birçok günümüz İslam hukuku araştırmacıları misyar nikâhının caiz olmadığını ifade etmektedirler. Nikâhın kavramsal çerçevesinin analizinden, Kur’an-ı Kerim’in ve Sünnetin nikâha yüklediği anlam ve gayeden, İslam hukukunun akit teorisi, maslahat ve makâsıdından hareketle misyar nikâhının caiz olmadığı sonucuna ulaşmış bulunmaktayız.

İslam hukuku açısından, öncelikle nikâhın devamlılık ifade ettiği ve taraflardan bunun sağlanmasının beklendiği vurgulanmaktadır. Aile birliğinin korunması, tarafların

ve nesillerinin haklarının güvence altına alınması, huzurlu bir aile ile sağlıklı bir toplum oluşturulması İslam hukukunun temel hedeflerinden olduğu anlaşılmaktadır. Evliliğin teşvikinden evlenilmesi yasak olan kimseleri açıklamasına, evlilik birliğinin amacından tarafların hak ve sorumluluklarına birçok şeyi açıklayan Kur'an'ın nikâh akdinin ne şekilde ve şartlarla yapılması gerektiğine dair açıklama yapmamasından, buna dair düzenlemenin günün şartları ve koşullarına göre olması gerektiği kanaati uyandırmaktadır. Bu nedenle kötü niyetli kişilere açık kapı bırakan nikâh akdinin şekil şartları tekrar ele alınmalı, yetkili mercilerin ve bu konuda söz sahibi alimlerimizin de yeni bir düzenleme ve değerlendirme yapması gerekmektedir.

Bütün milletlerde görülen toplumsal sıkıntıların ve manevi erozyonun başlıca sebebi sağlıklı aile kurulamaması ve sürdürülebilir bir aile oluşturulamaması gelmektedir. Böyle bir ailenin oluşması için öncelikle bu amaca uygun bir birliktelik sağlanmalı bunun devamı için de tarafların hak ve sorumlulukları korunmalıdır. İslam hukukunun amacına uygun olmayan ve hakların korunmadığı veya korunamadığı evliliklere şer'i siyaset gereği yapılan düzenlemeler ile engel olunmalı ve taraftarlarca da bağlayıcı hüküm içermelidir.

Bunun gibi eksikliğin geçmişten günümüze var olduğunu, Mecelle-i Ahkam-ı Adliye'nin düzenlenmesi ve Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesinin oluşturulmasından da anlaşılmaktadır. Bu düzenlemeler yapılmadığı ve güncelleştirilmediği sürece toplum kendi aile düzenini kurmakta ve kendi anlayışına uygun nikâhlar oluşturmaktadır. Hülle nikâhı, imam nikâhı, gizli nikâh ve konumuz olan misyar nikâhını buna örnek gösterebiliriz. Bunun sebebi hukuk sistemindeki boşlukları kendi kötü emellerine alet eden şahıslar olduğu kadar bu boşlukları gidermeyen yetkililerdir. Hz. Ömer'in birçok uygulamasında gördüğümüz gibi şer'i hukuka uygun olsa bile zamanın maslahatına ters düşen uygulamalarına engel olunmalıdır. Aksi takdirde ailenin oluşumundaki ihmalkarlık ve suistimaller toplumda kapanması zor yaralar açılmasına neden olmaktadır.

Ülkemizde farklı sebeplere bağlı olarak birçok insan imam nikâhı altında birliktelikler yaşamaktadır. Bunun herhangi bir bağlayıcılığı ve yaptırımı da olmadığı için taraflar arasındaki en ufak bir sorunda da birliktelik sona ermektedir. Ve her iki taraf da birbirinden hukuki anlamda herhangi bir şey talep edememektedir.

İslam hukukunun hükümlerine baktığımız zaman, neslin korunması için zina haram kılınmış, nefsin korunması için evlilik meşru kılınmıştır. Sıla-i rahimin korunması için muharremât ile evlenmek engellenmiş, dinin muhafazası için gayr-i

müslim ile evlenmek yasaklanmıştır. Eşler, birbirine örtü ve sığınak olarak nitelenmiş, huzur ve sükûnu sağlamak için birinin diğerine emanet edildiği ağır bir misak ile birbirlerine bağlanmıştır. Allah’u Teâla bizlerden, şirk koşmaya davet etmedikleri sürece kendilerine itaat edilip öf bile demeden bakımlarını yapmamızı istediği anne babadan, dünyanın süsü, emaneti ve göz aydınlığı çocukların oluşturduğu bir aile kurmamızı istemektedir. Bu nedenledir ki nesil edinmenin düşünülmediği, sıla-i rahim bağının oluşmadığı, emanetten uzak, koruma ve kollanmanın istenmediği, anne babanın değil kocanın dahi sorumluluğundan kaçınıldığı bir nikâha caiz değildir demenin din ve devlet açısından elzem olduğunu düşünüyoruz.

İnsanın kültürel ve ictimai hayatında İslam hukuku, aktif ve aktüel bir rol oynar. İslam hukuku hayat içinde gerçekleştirdiği bu rolünü adaletle hadim bir hayat nizamı olarak gerçekleştirir. Bunun içindir ki ibadet ve muamelatın içerdiği her düzenlemenin insanın faydasına yönelik maslahatı vardır. Bu maslahatı göz ardı etmemek gerekir. Nikâh akdi de her ne kadar ibadet yönü bulunsun da muamelatın kapsamında değerlendirilen bir hukuki işlemdir. Nikâhın topluma sağladığı maslahatı ortadan kaldıran mut’a, hülle, muvakkat ve hıdn gibi nikâhlar İslam hukuku tarafından lağvedilmiştir. İslam hukukunda bu gibi nedenlerle tezahür etmiş durumların ortadan kaldırılması amacıyla “Zarar-ı ammi def için zarar-ı has ihtiyar olunur” kuralı kaideleşmiştir.

İslam hukukunda “hiç kimse mülkünde tasarrufundan men edilemez ancak bu tasarruf başkasına ağır bir zarar verdiğinde menolunabilir”. Bu manada insan başıboş bırakılmamıştır ve hukuk insanın “bir işteki maksadı ne ise ona göre hüküm koymuştur”. Akitlerde de durum aynı olduğunu “Ukudda itibar makâsıd ve meâniye göredir, elfâz ve mebâniye değil” kaidesinden anlıyoruz. Bu nedenle az sayıda insanın menfaatineymiş gibi görünen fakat toplumun ve İslam ümmetinin zararına olan misyar nikâhına, “def-i mefâsit celbi menfaatten evladır, itibar gâlib-i şâyiadır, nadire değil” ilkeleri gereği cevaz verilmemelidir. Ezmanın teğayyürü ile ahkâmın teğayyür edeceği kaidesince bu tür uygulamaların önüne geçecek yeni şekil şartları oluşturulmalıdır.

Bir eylem ya iyi neticeler meydana getirir ya da kötü neticeler meydana getirir. Kötü sonuca götürmeyeceği kesin olduğu halde, o sonuca götürecek olanla karışır, kapının kapatılması sedd-i zerâyi ilkesi, harama götürmeyeceği kesin olan nadir durumun çoğu kere harama götüren duruma ilhak edilmesi ise ihtiyat ilkesi gereğince düşünülmelidir. İslam hukukçuları da ibadet ve muamelatla ilgili birçok hükümde “Haramlar belli helaller belli kim ki şüpheli şeylerden sakınırsa dinini ve onurunu korumuş olur” hadisini ilke edinerek ihtiyatlı davranmışlar, mükellefi şüpheli durumdan

kurtarmakmış ve sorumluluktan kesin olarak çıkmasını sağlamışlardır. Yapılan hukuki işlemlerde amaç başka şekilde gerçekleşirse bu işlemi sağlayan araca itibar etmemişlerdir. İslam hukukunun aileden beklediği amaç ve gayeden uzak bir birliktelik olan misyar evliliğine araç olarak kullanılan misyar nikâhına cevaz vermemek ihtiyat açısından da önemlidir.

Mükellefin ibadet ve hukuk alanında anormal, gayrimeşru, kötü, çirkin ve helal olmayan olarak kabul edilebilecek şekilde ortanın altı veya üstü dengesiz, aşırı fazla veya eksik davranması ve düşünmesi ifrat ve tefrittir durumudur. Fıkıh tarihi ve zamana bakış açısından ifrat ve tefrit, zamanın koşul ve gereksinimlerine, ahlak ve işleyişine uymadığı ispatlanmasına rağmen tek bir mezhebin görüşünü körü körüne savunmak ifrat, zamanın koşul ve gereksinimine uydurmak için asrın fıkhi bilgi ve tecrübe birikimi olan mezhepleri yok sayarak doğrudan naslardan hüküm çıkarmaya çalışmak da tefrittir. İslam hukukunda ifrat ve tefritten kaçınarak itidal gereğince hüküm vermek gerekmektedir. Gelişen ve değişen modern dünyada oluşan hukuki sorunlara, toplumda sorun teşkil ederek huzursuzluk meydana getirecek ve bazı bölgelerde adet halini almış uygulamalara itidal gereğince olur vermemek gerekmektedir.

İslam hukukunun önemli konularından olan “Makasıdu’ş-Şerîa”, hükümleri anlama ve uygulamada büyük önem taşımaktadır. Bu sebeptendir ki hikmet sıfatıyla muttasıf olan Yüce Allah’ın teşri buyurduğu emir ve yasaklar hikmetten hali ve amaçsız değildir. İctihad, fetva ve dini yaşamada bu gayelerin gözetilmesi gerekmektedir. Bu manada Gazali (r.a.), şer’i-ameli hükümlerin oluşmasındaki amacın, hukukun oluşmasındaki temel gayenin korunması olduğunu ifade etmektedir. Buradan hareketle eşler arasındaki birleşmeyi helal hale getiren nikâhın hükmündeki gayenin neslin devamından nefsin sükunetine, insanın eğitiminden dinin yaşatılmasına, eşlerin fedakârlığından hak ve sorumluluğuna, ailevi birliktelikten toplumun imarına kadar birçok hedefleri bulunmaktadır. Misyar nikâhı ise bu amaç ve gayelerden uzak bir birlikteliktir.

Bu mütevazı çalışmamızın mükemmeli içerdiğini iddia etmiyoruz. Bu alanda yapılacak çalışmalara ve literatüre bir katkı sunmayı hedefledik.

KAYNAKLAR

- “Ehlişünnetin Caiz Bildiği ‘Misyar Nikâhı’ ile ‘Muta Nikâhı’ Aynı Şey mi?”
http://www.caferider.com.tr/ehlisunnetin-caiz-bildigi-misyar-nikâhi-ile-muta-nikâhi-ayni-sey-mi-_h11242.html. Erişim Tarihi: 20 Haziran 2020.
- “Ortadoğu Gençliğinin Evlenememesi Sıkıntı, Önerilen Çözüm Yolları ise Daha Büyük Sıkıntı”, son güncelleme 13 Aralık 2016, <http://gencdergisi.com/11194-ortadoğu-gencliginin-evlenememesi-sikinti-onerilen-cozum-yollari-ise-daha-buyuk-sikinti.html>. Erişim Tarihi: 27 Haziran 2020.
- Aktan, Hamza. “Kefâet.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25: 166-168. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Ali Haydar Efendi, Ali Haydar Efendi Hocaeminefendizâde. *Dürerü’l-Hükkâm Şerhu Mecelleti’l Ahkâm*. Çeviren Raşit Gündoğdu ve Osman Erdem. İstanbul: DİB Yayınları, 2016. Cilt 1.
- Apaydın, H. Yunus “İhtiyat.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21: 577-579. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Apaydın, H. Yunus “Muhayyerlik.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31: 25-30. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Apaydın, H. Yunus “Velâyet.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 43: 15-19. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Aras, Bahattin. “Roma Hukukunda Evlenme ve Boşanma.” *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 18, sy. 2 (2010): 215-242.
- Aslantürk, Zeki ve M. Tayfun Amman. *Sosyoloji*. 7. Baskı. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011.
- Aşıkkutlu, Emin. “Berîre.” *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi*. 5: 503-504. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

- Aşkar, Üsâme Ömer Süleyman. *Müsteceddât Fıkhıyye fî Kadâyâ'z-Zevâc ve't-Talak*. Ürdün: Dâru'n-Nefâis, 2016.
- Atar, Fahrettin. "Nikâh." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 33: 112-117. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Atar, Fahrettin. "Şürût ve Sicillat." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39: 270-273. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Atar, Fahrettin. *Fıkıh Usûlü*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2012.
- Ateş, Ali Osman. *İslam'a Göre Cahiliye ve Ehl-i Kitap Örf ve Adetleri*. 2. Baskı. İstanbul: Beyan Yayınları, 2014.
- Atik, Sefa. "Ca'ferî Fıkıhında Mut'a Nikâhı Konusuna "Usûlî" Bir Bakış -Şeyh Müfid'in Risâletü'l-Mut'a Ve Hulâsatü'l-Îcâz İsimli Eserlerindeki Gerekçeler Üzerine." *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3, sy. 5 (2016): 1-19.
- Aybakan, Bilal. "Fürû' Fıkıh Sistematiği Üzerine." *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2, sy. 31 (2006): 5-32.
- Aydın, M. Akif. *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*. İstanbul: İFAV Yayınları, 1985.
- Aydın, Mehmet Akif. "Osmanlı Hukukunda Nikâh Akitleri." *Osmanlı Araştırmaları Dergisi* sy. 3, (1982):1-12.
- Ayiter, Kudret. *Roma Hukuku Dersleri Aile Hukuku*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1960.
- Bahr, Sümeyye Abdurrahman Atıyye. "Ukûdü'z-zevâci'l-mu'âsıra fî'l-fıkhî'l-İslâmî." Yüksek Lisans Tezi, Gazze İslam Üniversitesi, 2005/2006.
- Beyhaki, Ebû Bekr Ahmet b. el-Hüseyin b. Ali. *el-Câmi' li-Şuabi'l-iman*. Tahkîk Abdülalî Abdülhamid Hamid. 13 cilt. Bombay: ed-Dârü's-Selefiyye, 2008.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Âlisi ve Tefsiri*, 8 cilt. İstanbul: Bilmen Yayınevi, yy.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fıkhıyye Kamusu*, 8 cilt. İstanbul: Bilmen Basımevi, 1968.
- Boynukalın, Ertuğrul. "Makâsîdü's-Şerîa." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27: 423-427. Ankara: TDV Yayınları, 2003.

- Boynukalın, Mehmet. “Şart.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38: 365-367. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail. *Sahîh-i Buhârî, el-Kütübü's-Sitte*. (Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf içinde, Hazırlayan Sâlih b. Abdülazîz) 1-631. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.
- Canan, İbrahim. *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*. 18 cilt. Ankara: Akçağ Yayınları, 1992.
- Cangir (Arı), Meryem. “İslam Hukukuna Göre Nikâhta Aleniyet ve İlan Şartı.” Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2011.
- Cezîrî, Abdurrahman b. Muhammed el-Cezîrî. *Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhi*. Çeviren Mehmet Keskin. 2. Baskı. İstanbul: Çağın Yayınları, 1993.
- Cezîrî, Abdurrahman b. Muhammed. *Kitabü'l-Fıkh Ale'l-Mezahibi'l Erbaa*. 3. Baskı. 5 cilt. Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye Matbaası. 2003.
- Çapak, İbrahim. “Aristoteles, Stoacılar ve İbn Rüşd”ün Kıyasa Bakışı.” *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11, sy. 19 (2009): 47-68.
- Çolak, Abdurrahman. *İslam Aile Hukuku*, 3. Baskı. Ankara: Öncü Baskı Yayım, 2016.
- Dağcı, Şamil. “İhsan.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 21: 546-548. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Dalgın, Nihat. “İslam Hukuku Açısından Boşanmanın Sonuçlarından Maddi Tazminat Üzerine Bir Değerlendirme.” *Ondokuzmayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 18-19 (2005): 49.
- Din İşleri Yüksek Kurulu. *Fetvalar*. İzmir: DİB Yayınları, 2018.
- Döndüren, Hamdi. *Delilleriyle Aile İlmihali*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2018.
- Dönmez, İbrahim Kafi. “Müt’a.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 32: 174-180. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Ebû Dâvûd es-Sicistânî, Süleyman b. el-Eş’as b. İshak el-Ezdî. *Sünen-i Ebû Dâvûd el-Kütübü's-Sitte*. (Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf içinde, Hazırlayan Sâlih b. Abdülazîz) 1223-1608. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.

- Erdoğan, Mehmet. “İnsan İlişkilerinde Hukukun Tamamlayıcısı Olarak Âdâb.” *Din ve Hayat Dergisi* 13, sy. 40 (2020): 52.
- Esen, Bilal. “Güncel Olgular Bağlamında Nikâh Akdiyle İlgili Farklı Bazı Görüşlerin Değerlendirilmesi.” *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı 6* içinde, Editör Yunus Keleş, 87-119. Ankara: DİB Yayınları, 2018.
- Gözler, Kemal. *Hukukun Temel Kavramları*, 15. Baskı. Bursa: Ekin Basım, 2017.
- Gözübenli, Beşir. “Fuzûlî.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13: 239-240. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Guliyeva, Vüsale. “Caferi Fıkında Nikâh Hukuku.” Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2013.
- Günay, Hacı Mehmet. “İbadetler ve Aile Hayatı ile İlgili Bazı Meseleler.” *Güncel Dini Meseleler İstişare Toplantısı-V* içinde. 505-524. Ankara: DİB Yayınları, 2012.
- Halmî, İbrahim. *Hukuk-ı Aile Kararnâmesi*. İstanbul: Orhaniye Matbaası, 1336h.
- Harman, Ömer Faruk. “Semavi Dinlerde Aile.” *Aile Sempozyumu Tebliğler* içinde. Editörü yok, 39-51. Ankara: Medeniyet Vakfı Yayınları, 2015.
- <http://www.ehlibeytalimleri.com/misyar-nikâhi-ve-muta-nikâhi-d5863.html>. Erişim Tarihi: 22 Haziran 2020.
- <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 25 Haziran 2020.
- <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTerTip=5>. Erişim Tarihi: 02 Temmuz 2020.
- Itr, Nurettin. *Bulûğu'l-Merâm Şerhi*. Çeviren Ahmet Efe ve diğerleri. İstanbul: Tahlil Yayınları, 2012.
- İbn Abidin, Muhammet Emin. *Reddû'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*. 13 cilt. Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003.
- İbn Battûta Tancî, Ebû Abdullah Muhammed. *İbn Battûta Seyahatnamesi II*, 2. Baskı. Çeviren A. Sait Aykut. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2004.
- İbn Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî. *el-Müsned*. Birleşik Baskı. Ürdün: Beytü'l-Efkâri'd-Düveliyeye, 2005.

- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd er-Rebeî el-Kazvinî. *Sünen-i İbn Mâce el-Kütübü's-Sitte*. (Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf içinde, Hazırlayan Sâlih b. Abdulazîz) 2477-2741. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.
- İbn Manzur. *Lisan'ül-Arap*. Kahire: Daru'l-Maârif, 1119 h.
- İbn Nüceym, Zeynüddin. *el-Baḥru'r-râ'ik Şerhu Kenzi'd-dekâ'ik*. 9 cilt. Beyrut: Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1997.
- İbn Rüşd el-Hafîd, Muhammed b. Ahmed b. Muhammed. *Bidayetü'l-Müctehid ve Nihayetül Muktesid*. 3 cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 1415h.
- Kallek, Cengiz. "Sak." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35: 586-587. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Kandemir, Mehmet Yaşar. *Özlenen Gencin Örnek Ahlakı*. İstanbul: Tahlil Yayınları, 2016.
- Karadâvî, Yusuf. *Fetâvâ Muâsra*, Beyrut: el-Kütübü'l-İslamî, 2000.
- Karadâvî, Yusuf. *İslam Hukuku*. Çeviren Yusuf Işıcık ve Ahmet Yaman. 2. Baskı. İstanbul: Marifet Yayınları, 1999.
- Karaman, Hayrettin vdğr. *Kur'an Yolu Meali*. 9. Baskı Ankara: DİB Yayınları, 2018.
- Karaman, Hayrettin vdğr. *Kur'an Yolu Tefsiri*. 5 cilt. Ankara: DİB Yayınları, 2007.
- Karaman, Hayrettin. *İslam Hukuk Tarihi*. 11. Baskı. İstanbul: İz Yayıncılık, 2016.
- Karaman, Hayrettin. *Mukayeseli İslam Hukuku*. 3 cilt. İstanbul: İz Yayıncılık, 2016.
- Koçak, Zeki. "Şart Nazariyesi Açısından İslam Aile Hukukunda Evlenme ve Boşanma." *Ekev Akademi Dergisi* 19, sy. 64 (2015): 335-368.
- Kozak, İbrahim Erol. *Kadim Dönemler Genel Hukuk Tarihi*. 2. Baskı Konya: Palet Yayınları, 2015.
- Köksal, İsmail. "Uygulamadaki Resmi ve Dini Nikâhların Fıkḥî Yönü." *Bilimname* XVI, 1 (2009): 15-41.
- Köse, Saffet. *İslam Hukukunda Hakların Kötüye Kullanılması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1997.

- Köse, Saffet. “Hülle.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 18: 475-477. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Köse, Saffet. “Misyâr Nikâhı”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 13, (2009):13-34.
- Köse, Saffet. *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*. Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2014.
- Küçük, Ahmet. “Günümüzde Aile ve Kur’an’dan Örnek Aileler.” *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 3, sy. 2 (2019): 408-442.
- Liv, Cemil. “İslam Aile Hukukunda Evlilik Akdinin ve Boşanmanın Tescili.” Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2014.
- Mergînânî, Burhaneddin Ali b. Ebi Bekr. *el-Hidaye Şerhu Bidayetü’l-Mübtedi*. 4 cilt. Lübnan: Dâru’l-Erkam. Kitabın basım tarih bulunmamaktadır.
- Mevdûdî. *İslam’da Aile Hukuku*. 3. Baskı. Çeviren Memiş Tekin. Konya: Kitap Dünyası Yayınları, 2011.
- Mevsilî, Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd. *Kitabu’l-İhtiyâr li-ta’lîl-l-Muhtâr*. Beyrut: Daru’l-Marife, 2004.
- Mutlak, Abdülmelik b. Yusuf b. Muhammed el-Mutlak. *Zevâcü’l-misyâr dirâse fıkhiyye ve ictimâiyye nakdiyye*. Riyad: Dâru İbn La’bûn, 1423h.
- Müslim, Ebu’l-Hüseyin el-Kuşeyri en-Nisâbûrî Müslim b. el-Haccâc. *Sahîh-i Müslim el-Kütübü’s-Sitte*. (Mevsûatü’l-Hadîs eş-Şerîf içinde, Hazırlayan Sâlih b. Abdülazîz) 673-1202. Arabistan: Dâru’s-Selâm, 2000.
- Öğüt, Salim. “Nisa 24 Ayeti Hangi Konuyu Düzenlemektedir: Müt’a Nikâhını Mı Yoksa Normal Nikâhı Mı?” *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1, (2002): 59-61.
- Öztañ, Bilge. *Aile Hukuku*, 5. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, 2004.
- Pala, Ali İhsan. “Bir Dindarlık Algısı Olarak İhtiyatî Tutum’un Fıkî Tahlili”. *Uluslararası Yanlış Algılar ve Doğru İslâm Sempozyumu* içinde. Editör Kasım Şulul ve diğerleri. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, 2016: 411-445.
- Pala, Ali İhsan. *İslam Hukukunda İhtiyat İlkesi*. Ankara: Fecr Yayınları, 2009.

- Pugliese, Giovanni. "Roma Ailesine Tarihi Bir Bakış." Çeviren Ziya Umur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 12, sy. 1-4 (2012): 339-346.
- Sabık, Seyyid. *Fıkhu's-Sünne*. 6 cilt. Kahire: el-Feth li'l-İ'lâmi'l-Arabî, ty.
- Sakarya, Emine. "Evli Bireylerin Evlilik Uyum, Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Bağlılıkları Arasındaki Yordayıcı İlişkiler." Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 2018.
- Schwarz, Andreas B. *Aile Hukuku 1. 2.* Baskı, Çeviren Bülent Davran. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1946.
- Serahsi, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî. *Mebsut*. 31cilt. Beyrut: Dar'ul-Mearife, 1989.
- Şaban, Zekiyüddin. *İslam Hukuk İlminin Esasları*. Çeviren İbrahim Kâfi Dönmez. Ankara: TDV Yayınları, 2007.
- Şeker, Cihat. "Yahudilikte Evlilik ve Cinsellik Anlayışı/Ahlakı." *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 2, sy. 44 (2015): 252-253.
- Şen, Cemalettin. "Fıkıhta Ölçülülük İlkesinin İslam'ın Doğru Algılanmasına Katkısı." *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Uluslararası Yanlış Algılar ve Doğru İslâm Sempozyumu Tebliğleri* içinde, Edidör Kasım ŞULUL ve diğerleri. 432-442. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2016.
- Şentürk, Lütfi ve Seyfettin Yazıcı. *İslam İlmihali*. Ankara: DİB Yayınları, 2014.
- Şîrâzî, Ebû İshâk eş-Şîrâzî. *el-Mühezzebe fî Fıkhi'l-İmâm eş-Şâfî*. 6 cilt. Cidde: Dâru'l-Beşîr, 1996.
- Şirbini, Hatîb. *Muğni'l-Muhtac*. Çeviren Soner Duman. 20 cilt. İstanbul: Miraç Yayınları 2014.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî, *Sünen-i Tirmizî, el-Kütübü's-Sitte*. (Mevsûatü'l-Hadîs eş-Şerîf içinde, Hazırlayan Sâlih b. Abdülazîz) 1629-2061. Arabistan: Dâru's-Selâm, 2000.
- Türkan, Mustafa. "Makâsıdü's-Şerîa ile İlgili Eserlerde Zarûriyyâtın Tertibi Sorunu." *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* içinde, Editör Şaban Haklı. Çorum: Publication Place and Date, 2018/2: 439-443.

- Tüzüner, Özlem. “Türk ve İslâm Hukuku Bakış Açısından Evlenmenin Hukukî Niteliği Hakkında Bir İnceleme.” *Ankara Barosu Dergisi* 1, (2013): 127-148.
- Yaman, Ahmet. *İslam Aile Hukuku*. İstanbul: Mafiret Yayınları, 1999.
- Yaman, Ahmet. *Makâsıd ve İctihad*, 3. Baskı. İstanbul: İFAV Yayınları, 2017.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 cilt. İstanbul: Azim Dağıtım. Kitabın basım tarih bulunmamaktadır.
- Yılmaz, Fetullah. “Ahmed Ziyaüddin Gümüshanevî’de Makasıd Düşüncesi.” 1. *Uluslararası Ahmed Ziyaüddin Gümüshanevî Sempozyumu* içinde, Editör İhsan Günaydın, 615-623, Gümüshane Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Zeydan, Abdülkerim. *İslam Hukukuna Giriş*. Çeviren Ali Şafak. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2008.
- Zeydan, Abdülkerim. *Mezheplere Göre Bütün Yönleriyle Kadın ve Aile Fıkhi Ansiklopedisi*. Çeviren Erdiñç Ahatlı v.dğr. 12 cilt. İstanbul: Asalet Yayınları, 2019.
- Zuhaylî, Vehbe. *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletüh*. 10 cilt. 2. Baskı. Dımaşk: Dâru'l-Fikr, 1985.
- Zuhaylî, Vehbe. *et-Tefsirü'l-Münir*. 15 cilt. 1. Baskı. Çeviren Hamdi Arslan ve diğerleri. İstanbul: Bilimevi Basın Yayın, 2005.
- Zuhaylî, Vehbe. *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*. 10 cilt. Çeviren Yunus Vehbi Yavuz ve diğerleri. İstanbul: Risale Yayıncılık, 1992.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Harun BAKAN

Doğum Tarihi : 01/05/1978

Doğum Yeri : Göynük

Eğitim Durumu : 2005 – 2007 Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

1998 – 1995 Gebze İmam Hatip Lisesi

1983 – 1987 Bölücekova İlkokulu

Deneyimler : 1997 yılında Diyanet İşleri Başkanlığında İmam Hatip olarak göreve başladı. 2003 yılında Bolu Merkez Yıldırım Bayezid Camiine Müezzin olarak atandı. 2010-2011 yıllarında Diyanet İşleri Başkanlığı Bolu Eğitim Merkezi'nde açılan Tashih-i Huruf Kursunu başarıyla tamamladı. Mehmet Kemiksiz'den Tasavvuf Musiki Kursu ve Belgesi aldı. 2014 yılında Bolu'nun Kıbrıscık ilçesine vaiz olarak atandı. 2016 yılından bu yana Bolu merkezde vaizlik göreviyle beraber Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü yurtlarında kalan üniversite öğrencilerine yönelik Manevi Danışmanlık görevini ve İl Gençlik Koordinatörlüğü görevini yürütmektedir.